

UT

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Oktoober 2010 nr 9 (2387) • Tartu Ülikooli ajakiri

Selles numbris:

ÜLIKOO LIS ASUTAKSE SÕNASTAMA
ÜHISEID VÄÄRTUSI

TUDENGITE SÜGISPÄEVADE KAVA

MIS ON TEHNOLOOGILINE
SINGULAARSUS?

PÜSIVAD MURED
VIIVAD DOKTORIÕPPE
TULEMUSLIKKUST ALLA

RASKE KÜSIMUS: KES MAKSAB?

Foto: Andres Tennus

Sigrid Söerunurk
UT peatoimetaja

Taas päevakorda tõusnud arutelul kõrghariduse üle on teema «tasuta või tasuline kõrgharidus» juures tihtilugu ära unustatud küsimus, miks me sellest üldse räägime. Aga jutt on kõrghariduse kvaliteedi tagamisest ja selle tõstmisest, et Eesti kõrgkoolides antav õpetus oleks konkurentsivõimeline. Konkurents pole vaid Eesti-sisene, vaid tegelikult on meie kõrgkoolid rinda pistmas koolidega Singapurist Ameerika ühendriikideni. Ent väga hea hariduse andmine nõuab raha, palju raha.

Kust seda saada? Lihtsustult on mudeleid kolm: tudengi

hariduse eest maksab keegi teine (maksumaksja), ta maksab ise ette (õppemaks) või tasub tagantjärele (nn kõrghariduskassa). Kuna lähiaastatel jõuavad tudengiikka aastakäigud, mil Eestis sündis 15 000 ja veelgi vähem lapsi, on selge, et vähemaks jääb neid, kes on siiani olnud sunnitud riigieelarveliste kohtade nappuse tõttu õppima oma raha eest. Kuid selliste õppurite panus kõrghariduse rahastamisse on olnud umbes 650 miljonit krooni. Haridusministeeriumi hinnangul on lähiaastatel tekkiv auk kõrghariduse rahastamises ligi kaks miljardit krooni. Keegi peab selle tühimiku täitma, sest sõnumile, et loobume kvaliteetse hariduse andmisest, pole võimalik isegi mitte mõelda.

Kui üliõpilane maksab oma õppe eest ise, paneb see teda enam pingutama: ta tahab anda endast maksimumi, kuid ka saada maksimumi. Oma õpingute eest tasumine sunnib teda juba varakult põhjalikult läbi mõtlema, mida ta ikkagi soovib õppida, millised on tulevikuväljavaated sellel erialal edasi jõuda.

Mõistagi tuleb Eesti praegust

sotsiaalmajanduslikku olukorda arvestades eeldada, et kõigile tudengitele osalise õppemaksu sisseviimisel me pigem ahendamme ligipääsu kõrgharidusele kui suurendame seda, sest paljudel noortel või nende vanematel pole jaksu maksu ette tasuda. Siin peab siiski riik appi tulema, seda nii õppelaenude garanteerijana kui ka toetuste-stipendiumite süsteemi väljatöötajana ja/või maksjana. Kuni neid tugisüsteeme pole, tundub ka taoline variant mõeldamatuna.

Kõige lihtsam moodus oleks mõistagi see, kui kõrgharidust rahastataks täies mahus riigieelarvest. See aga eeldab poliitilist kokkulepet, sest tõenäoliselt pole eluvaldkonda, mis poleks huvitatud lisarahast ning täiendavad kaks miljardit krooni peab tulema millegi või kellegi arvelt. Või ühtlasest maksukoormusest, kuigi ega maksukroonil (tulevasel eurol) pole silti küljes, et see on kõrghariduse tarvis. Riigieelarve jagunemise ja kokkupaneku üle otsustavad poliitikud.

Valikud pole kerged, kuid aruteludeks ja otsustamiseks pole enam priiskavalt aega antud. ☹

Universitas Tartuensis on Tartu Ülikooli ajakiri. Ilmub kord kuus. Tiraaz 3500. Tellimisindeks Eesti Postis 00892 • Tartu, Munga 4 (II k); Tel: 737 5680, 523 1751; e-post: ajakiri@ut.ee; www.ajakiri.ut.ee. Postiaadress: Ülikooli 18, Tartu 50090 • **Vastutav väljaandja:** Illari Lään; **peatoimetaja:** Sigrid Söerunurk; **toimetajad:** Merilyn Merisalu ja Eve Tisler; **keeletoimetaja:** Marika Kullamaa; **küljendaja:** Margus Nõmm; **fotograafid:** Andres Tennus ja Ove Maidla; **infotoimetaja:** Gea Gorjunova; **Trükk:** Ecoprint • Kõik Universitas Tartuensis avaldatud artiklid jm tekstid ning fotod ja illustratsioonid on autoriõigusega kaitstud teosed. Toimetust lubab neid kasutada vaid koos viitega autorile ja Universitas Tartuensisile. • Toimetusel on õigus kaastöid nende selguse huvides toimetada ja lühendada. • **UT kolleegiumi esimees:** Maja Vadi, **liikmed:** Sulev Kõks, Ivo Volt, Mart Noorma, Villu Päärt, Indrek Treufeldt, Riin Kruusenberg, Liina Liiv.

10-13

14-16

20-23

28-31

33-37

- 4 Ursel Soomets peab inauguratsiooniloengu.
- 5 Ülikool kavatseb viia Türi kolledži LOTE koosseisu.
- 9 Millised on Krisostomuse plaanid TÜ raamatupoega, kirjutab Krisostomuse juht Martin Laiapea.
- 10 Persoon
Living Modelsi modelliagentuuri nimekirjas esinev TÜ maalikunstitudeng Liis Koger ei ole lihtsalt ilus tüdruk.
- 14 Teadus
Eestit ümbritsev Läänemeri on üks paremini uuritud meresid maailmas, seni polnud aga keegi kokku lugenud, kes seal ikkagi elavad.
- 17 Heli Valtna-Lukneri augusti lõpus kaitstud doktoritöö põhines kolmeteistkümnel teadusartiklil nõutava kolme asemel ning käsitles valguslaineid, mille tekitamine ja täpne mõõtmine on saanud võimalikuks vaid tänapäeva teadussaavutuste tingimustes.
- 20 Väärtusteemalised arutelud annavad ülikooli liikmetele võimaluse öelda välja, mida nad ülikoolist arvavad ja kuhu ülikool peaks liikuma.
- 24 Doktoriõppe olukord võetakse luubi alla.
- 28 Tudengite sügispäevad
- 32 Tänapäeva arvutid on suutelised autot juhtima, kahel jalal kõndima, börsil investeerima ja isegi muusikat komponeerima. Mida see tähendab inimeste jaoks?
- 35 Vilistlane
Hiljutise teatrifestivali «Draama 2010» kuraator Madis Kolk unistas Tartusse tulekust juba lapsena ja mõtleks nüüdki ülikooli tagasituleku peale, kui seda vaja peaks minema.
- 38 Kirik keset ülikooli
- 42 Üliõpilasteater oma kodu ootuses
- 44 Reisikiri São Paulost
- 48 järelehüüded, sünnipäevad, stipendiumite kuulutused, kaitsmised

Järgmine Universitas Tartuensis ilmub 5. novembril 2010.

roheline trükis

Trükitud taastoodetud paberile looduslike trükkivärvidega. ©Ecoprint

UT

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Foto: Sille Annuk / Postimees / Scanpix

Ursel Soomets peab inauguratsiooniloengu

27. oktoobril kell 16.15 peab metaboolomika professor Ursel Soomets TÜ ajaloo muuseumi valges saalis inauguratsiooniloengu teemal «Kuidas küttida metaboolomi?».

Loeng kajastab uue teadusuuna, metaboolomika, olemust ja hetkeseisu nii maailmas kui ka Eestis. Metaboolomikas uuritakse teatud väikese molekulmassiga orgaaniliste molekulide kogumeid.

Need molekulid (metaboliidid nagu rasvhapped, vitamiinid, steroidid jt; ksenobiootikumidest näiteks antibiootikumid, pestitsiidid või rohelise tee toimeained ja palju muudki) on märksa väiksemad kui geenid või valgud, mida uuritakse genoomikas ja proteoomikas.

Loengus vaatleb professor Soomets, mis on metaboliitide uurimise tugevused ja nõrkused võrreldes teiste meetoditega ning selgitab eri platvormide häid ja

halbu külgi. Kindlasti kajastatakse metaboolomika osa tänapäeva meditsiinis, kuid puudutatakse ka teisi kasutusalasid. Metaboolomika rakendused ei ole piiratud vaid baasteadusega.

Loeng annab kuulajale ülevaate uuest põnevast uurimisvaldkonnast, mis ühest küljest seostub teoreetiliste baasteaduste ja matemaatikaga ning teisalt reaalsete meditsiiniliste ainevahetuse probleemide ja haigustega.

Professor Ursel Soometsa loeng on järjekorras kolmas Tartu ülikooli inauguratsiooniloeng. Loengu eesmärk on anda ülikooli uutele professoritele võimalus tutvustada ennast, oma eriala ja eesmärke nii kolleegidele ja üliõpilastele kui ka avalikkusele väljaspoolt ülikooli.

Kahte eelmist loengut, mille pidasid professor Veronika Kalmus ja professor Lauri Mälksoo, on võimalik vaadata videoportaalil www.uttv.ee.

URSEL SOOMETS

- 1985 lõpetas TRÜ füüsika-keemiateaduskonna bioorgaanilise keemia erialal.
- 1994 omandas Tartu ülikoolis magistriraadi orgaanilises keemias.
- 2000 kaitses Stockholmi ülikoolis doktoritöö neurookeemia ja neurotoksikoloogia teemal.
- Ta on töötanud Tartu ülikoolis alates ülikooli lõpetamisest 1985. aastal.
- 2010 valiti Ursel Soomets meditsiinilise metaboolomika professoriks.
- 2000 töötas ta külalisteadurina USA-s SCRIPPS instituudis ning alates 2008. aastast on Londoni King's kolledži külalislektor.
- Tema peamised uurimisvaldkonnad on neuroimmunoloogiliste ja kaasasündinud haiguste metaboolomilised uuringud, oksüdatiivne stress, peptiidid ja mittepeptiidid antioksidandid kui ravimeellased, nende disain, süntees ja bioloogilise aktiivsuse uuringud.
- 2008. aastal autasustati Ursel Soometsa TÜ aumärgiga ning 2009. aastal anti talle Eesti Riiklik Teaduspreemia keemia ja molekulaarbioloogia valdkonnas (töörühmas koos Ü. Langeli, M. Poooga, K. Kilgi ja M. Hanse-niga).

Talveakadeemia konkurss

Kadri Salus

Talveakadeemia 2011 kaaskorraldaja

Nagu juba tavaks saanud, oodatakse selgi aastal Talveakadeemia teadusartiklite konkursile artikleid, mis on seotud või käsitlevad säästvat arengut.

Säästev areng ei puuduta vaid keskkonda, vaid säästvalt saab arendada ka oma tervist ja kõnekeelt. Seetõttu saab selgi aastal artikleid esitada neljas valdkonnas: bio- ja keskkonnateadused, kultuur ja ühiskonnateadused (sh majandus ja poliitika), terviseuuringud (sh psühholoogia) ning loodusteadused ja tehnika.

Nii nagu eri valdkondi ei saa omavahel võrrelda, ei saa ka esmakursuslast kogenud üliõpilasega teadustöös võistlema panna. Nii hinnatakse erinevalt eelmistest aastatest konkursile esitatavaid töid tänavu kahes kategoorias. Esimeses kategoorias hinnatakse bakalaureuse- ja magistriõppe üliõpilasi ning teises magistriõppe lõpetanuid ja doktorante.

Talveakadeemia koos oma valdkonna spetsialistidega aitab tudengitel aimu saada, mida kujutab endast teadusartikli kirjutamine ning kuidas seda edaspidi veel paremini teha. Tublimad saavad väärikalt tunnustatud.

TÜ kavatses viia Türi kolledži LOTE alla

Tartu ülikoolil on plaanis integreerida TÜ Türi kolledži õppekava «Keskkonnaharidus ja planeerimine» 2011. aasta sügisest loodus- ja tehnoloogia-teaduskonda. Tudengite õppetöö jätkub Tartus.

TÜ õppeprorektori Birute Klaasi sõnul on kolledži õppetöö ületoomine Tartusse paratamatu, kuna Türi kolledži tegevuse jätkamine jätkusuutlik.

«Kolledžil puudub täna kriitiline hulk inimesi tegevuse jätkamiseks, sest sadakond tudengit ja vaid kolm oma õppejõudu pole piisav, et tervet institutsiooni ära majandada. Seevastu kolledži ainsa õppekava integreerimisega loodus- ja tehnoloogia-teaduskonna alla

saame parandada nii õppetegevuse kvaliteeti kui ka pakkuda tudengitele paremaid valikuvõimalusi õppetöös ning vähendada dubleerimist ülikooli sees,» selgitas Klaas.

TÜ loodus- ja tehnoloogia-teaduskonna dekaan Peeter Burk lisas, et eelkõige on muutusest kasu kolledži tudengitel, kelle valikuvõimalused on Tartus tunduvalt suuremad kui Türi.

TÜ õppeosakonna juhataja Siret Rutiku kinnitusele saab Tartu ülikool korraldada ka kolledži tudengite transporti Tartusse ja tagasi, et ümberkorraldused õppetöös laabuksid võimalikult sujuvalt.

Türi kolledžis õpib 129 tudengit. Kolledž asutati 1996. aastal.

Kaks uut professorit

TÜ nõukogu valis 24. septembri istungil kultuuriteaduste professoriks Kristin Kuutma ja andmeturva professoriks Dominique Unruhi.

Kuutma kaitses 2002. aastal USA-s Seattle's Washingtoni ülikoolis doktorikraadi. Tema peamised uurimisvaldkonnad on folkloristika ja etnoloogia seosed kultuuriantropoloogia ja tänapäeva kultuuriteooriaga, refleksiivne kultuurikriitika ja etnograafiline kirjeldus, kultuuriloolised sümbolid ja nende kujunemine

ajaloolises kontekstis jne.

Dominique Unruh lõpetas 2003. aastal Saarlandi ülikooli Saarbrückenis arvutiteaduse erialal ning kaitses 2006. aastal Karlsruhe ülikoolis samal erialal doktorikraadi. Tema peamised uurimisteemad andmeturva valdkonnas on turvamudelid, modulaarsed disainimeetodid, lisainfrastruktuuri kasutamine, arvutuslik korrektsus, krüptograafiliste tõestuste verifitseerimine, keelepõhine verifitseerimine jne.

Võta pereliikmed tööle kaasa

29. oktoobril, koolivaheaja nädala reedel, toimub esmakordselt Tartu ülikooli perepäev. Sel päeval on kõik ülikooli töötajad oodatud tööle koos laste, õe-venna, ema-isa, vanavanema või mõne teise lähedasega.

Perepäev pakub võimalust tutvustada pereliikmetele oma tööd ja töökohta. Päevakavas on valik loenguid turundusest õigus-teaduseni ja laste kasvatamisest uudsete energiatehnoloogiateni, lisaks töötoad võrkpallist maalimise ning seltskonnatantsust kosmoseuuringuteni.

Väiksemad pereliikmed saavad ülikooli muuseumides meisterdada, nuputamishuvilisi ootavad teaduskooli ülesanded. Tervele perele sobivad põnevad ekskursioonid ja teadusetendused.

Loengud ja töötoad toimuvad peahoones ja selle lähistel, Maarjamõisa teaduslinnakus ning

Tähe perepäevad TÄPE 2009

Foto: Eesti Füüsika Selts

ülikooli muuseumides ja raamatukogus. Osalejaid sõidutab kesklinnast Maarjamõisasse ja tagasi eribuss.

Perepäeva üritused toimuvad kell 10–16 ning on ülikooli töö-

tajatele ja nende pereliikmetele tasuta.

Täpsem programm ja eelregistreerumine: siveveeb.ut.ee/ perepaev. Lisainfo: Raivo Valk (raivo.valk@ut.ee).

TÜ akadeemiline naiskoor pälvis aasta naiskoori tiitli

Naiskoori presidendi Aili Sarapiku sõnul tõsteti võitja puhul esile koori edukat osavõttu Griegimelisest konkursist Bergenis, juubelipidustusi tänavu kevadel, mille raames ilmusid ka CD ja DVD ning naiskoori häälekandja U-duuri erijuubeliväljaannet. Tiitel anti üle septembri keskel toimunud Eesti Naistelauluselsti teabepäeval.

Griegi koorifestivalil 2009. aasta septembris võitis naiskoor nii kirikumuusika kui ka ilmaliku muusika kategoorias kolmanda koha ja koor valiti 26. osaleja seast *grand prix* vooru.

Kevadel tähistas naiskoor 65 aasta juubelit kontsertetendusega «Kallis kull'a mu sõsarõni». Lavastuse muusikaline pool keskendus naise elu röömudele

ja muredele ning sisaldas üksnes Eesti heliloojate loomingut.

TÜ akadeemiline naiskoor on pidevalt tegutsenud alates 1945. aastast. 2005. aastast on koori dirigent Triin Koch. Koori tuumiku moodustavad Tartu ülikooli tudengid ja vilistlased ning koor on kogu oma tegutsemisaja kuulunud Eesti naiskooride paremikku.

Tagasi kooli tunde andma

Tartu ülikooli liikmeskonda ootab 18.–22. oktoobrini võimalus anda kooliõpilastele üks koolitund.

«Tagasi kooli» nädalal avavad mitusada kooli üle Eesti ukсед inimestele, kes tavapäraselt klassi ette ei satu. See on üks samm, mille kaudu saab igapäev anda oma panuse Eesti hariduse mitmekesisustesse ning seoste

loomisele koolide ja ühiskonna vahel. Tunni teema määrab iga külalisõpetaja ise. See võib olla mõni õppekavas ette nähtud tund, aga ette võib võtta ka hoopis mõne teise teema. Oluline on, et teema läheks külalisõpetajale korda ning selles oleks sõnum, mida õpilastele edastada.

Külalisõpetajad on oodatud nii oma vanasse kooli kui ka teistesse

koolidesse, nii väiksematesse kui ka suurematesse, nii linna- kui ka maakoolidesse. Külalisõpetajaks saab registreeruda aadressil www.tagasikooli.ee, kust leiab ka kasulikke nõuandeid tunni ettevalmistamiseks ning varasemate aastate külalisõpetajate kogemusi. Enamik koole ootab tunde andma mitut külalisõpetajat – tasub sõber või kolleeg kaasa kutsuda.

Avatud ligipääsu nädal

18.–24. oktoobrini toimub ülemaailmne «Open Access» (OA) nädal, et tutvustada ja suurendada avatud juurdepääsuga teadusinformatsiooni kasutamist ja avaldamist. Tänavu võtab nädalast 19. ja 20. oktoobril osa ka TÜ raamatukogu. Eesmärk on tutvustada digitaalraamatukogu võimalusi ning avatud juurdepääsuga teadusinformatsiooni kasutamise põhimõtteid, et vabavaralised teosed saaksid hariduse ja teadustöö tugevaks aluseks. Vabavaralise teaduskirjanduse eelis on selle kiire levik üle maailma. Raamatukogu konverentsisaalis toimuvad loengud ja ümarlauaarutel. Huvilised saavad uudistada Eesti esimest digiteerimisrobotit, e-raamatu lugereid, iseteenindusliku skaneerimise võimalusi jpm.

 TARTU ÜLIKOO

Tartu Ülikool ootab

**KANDIDAATE
RAHVUSMÖTTE
AUHINNALE**

Käesoleva aasta 1. detsembril toimuval rahvusülikooli 91. aastapäeva aktusel annab Tartu Ülikool seitsmendat aastat välja Rahvusmõtte auhinna isikule, kes on oma loominguga silmapaistvalt edendanud Eesti rahvuslikku ja riiklikku eneseteadvust.

Kandidaate saavad esitada Tartu Ülikooli nõukogu liikmed, teaduskondade ja asutuste nõukogud ning Eestis registreeritud juriidilised isikud **kuni 1. novembrini 2010.**

Ettepanekuid kandidaatide kohta oodatakse TÜ rektori nimele aadressil Ülikooli 18, 50090 Tartu või e-posti aadressil rektor@ut.ee.

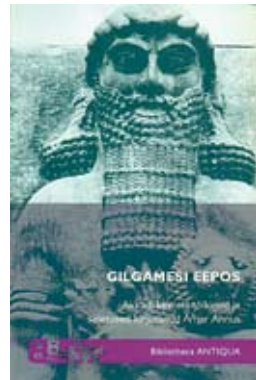
Lisainfo <http://www.ut.ee/850133>

TÜ raamatupood soovitab:

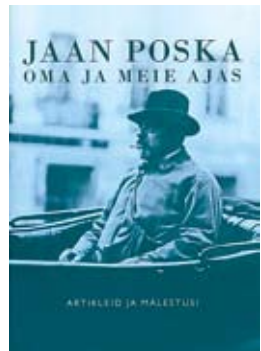
Eesti kooli ajalugu 1860. aastaist 1917. aastani
2. köide
Aleksander Elango,
Endel Laul, Allan Liim,
Väino Sirk
Teaduste Akadeemia
Kirjastus, 2010
Kõva köide, 776 lk,
ISBN: 9789985504123

hind: 495 kr

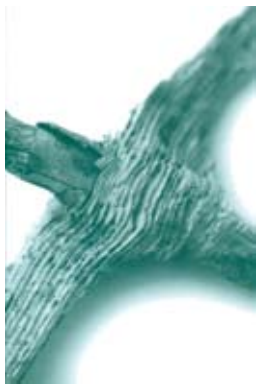
Gilgameši eepos
Akkadi keelest tõlkinud
ja seletused kirjutanud
Amar Annus
Sari Bibliotheca Antiqua
Tallinna Ülikooli Kirjastus,
2010
Pehme köide, 242 lk,
ISBN: 9789985587058

hind: 145 kr

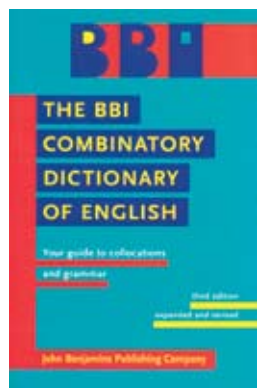
Jaan Poska oma ja meie ajas
Artikleid ja mälestusi
Toim. Kullo Arjakas
Konstantin Pätsi Muuseum
MTÜ, 2010
Kõva köide, 528 lk,
ISBN: 9789949211715

hind: 675 kr

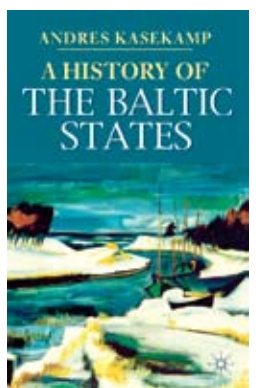
Inimesepoeg valgel laeval. Uku Masing 100
Koostaja Arne Merilai,
peatoimetaja
Tiina Saluvere
Eesti Kirjandusmuuseum,
Tartu Ülikool
Kõva köide, 526 lk,
ISBN: 9789949446612

hind: 260 kr

BBI Combinatory Dictionary of English: Your Guide to Collocations and Grammar 3rd edition
Toim. Morton Benson,
Robert Ilson,
Evelyn Benson
John Benjamins
Publishing, 2010
Pehme köide, 462 lk,
ISBN: 9789027232618

hind: 500 kr

History of the Baltic States
Andres Kasekamp
Palgrave Macmillan,
1. sept 2010
Pehme köide, 264 lk,
ISBN: 9780230019416

hind 359 kr

TÜ raamatupoe olemus säilib

Martin Laiapea
raamatupoe Krisostomus juht

Tartu ülikooli raamatupood, mis avati 1996. aastal, on jõudnud oma arengus uude etappi. Käesoleva aasta juunis algasid Tartu ülikooli ja raamatupoe Krisostomus vahel läbirääkimised TÜ raamatupoe ostuks.

Augusti keskpaigaks olid otsused tehtud ning nüüdsest juhivad raamatupoodi Krisostomus. Palju kära tekitanud ülevõtmine on tõstatanud mitmeid küsimusi nii õppejõudude, üliõpilaste kui ka Tartu elanike hulgas – kas pood jätkab tegevust ja kui, siis millisel viisil? Võin kinnitada, et raamatupoe üldine olemus jääb samaks – tegemist saab olema eelkõige teaduskirjanduse poega, mille kaudu saab akadeemiline ringkond osta ja tellida erialaseid teavikuid.

Kui kümmekond aastat tagasi oli Tartu vanalinnas neli raamatupoodi, siis nüüdseks on järele jäänud vaid üks – TÜ raamatupood. Raamatud on kolinud suurtesse kaubanduskeskustesse ning hubaseid ja omanäolisi raamatupoode ei ole enam alles. On selge, et suurte poekettidega võistlema ning kogu eestikeelse kirjanduse sortimenti TÜ raamatupood pakkuma ei hakka.

Foto: Andres Tennus

Krisostomuse jaoks on eesmärk suurendada Tartus kohapealse võõrkeelse kirjanduse valikut ja keskenduda eelkõige eestikeelsele väärt- ning teaduskirjandusele. Tahame anda raamatupoele uue hingamise, suurendades ja parandades eelkõige valikut ning muutes raamatupoe kasutamine mugavamaks.

Müügile jäävad kindlasti ka ülikooli meened ning kirjatarbed. Ideaalis ei peaks üliõpilane ja õppejõud vajalikke õpikuid ning õppematerjale tellima, vaid leidma neid kauplusest kohapealt. Koostöös TÜ raamatupoega saab Krisostomus oma klientidele pakuda paremat valikut ka veebipoe kaudu.

Et kirjanduse valik oleks mitmekülgne ning esinduslik,

palusime TÜ õppejõududel ning üliõpilastel soovitada konkreetseid raamatuid, mis võiksid olla kohe saadaval.

Täna kõiki, kes sellele üleskutsule vastasid ning kutsun kõiki kasutama seda võimalust ka edaspidi. Koos saame muuta kaupluse paremaks ja klientide soovidele vastavaks.

Raamatupoe internetileheküljel peab arenema vastavalt akadeemilise ringkonna vajadustele. Leheküljel võiks muutuda ülikoolidekeskseks (TÜ, EMÜ, TLÜ jt). Veebipood säiliks, kuid lisainformatsiooni võiks leida ka ülikoolis toimuvatest sündmustest, peale selle ka on-line õppematerjale ning miks mitte ka meelelahutuslikke mängu tudengitele.

Kindlasti tahame jätkata juba traditsiooniliste näitusmüükide, lastehommikute ning raamatooksjonitega. Mõtteid, mida teha, on palju, kuid kõige ülesloetlemine oleks praegu pisut ennatlik.

TÜ raamatupood areneb edasi järk-järgult ja loodame praegusi ning tulevasi külalastajaid juba lähikuudel positiivselt üllatada. Usun, et järgnevatel aastatel toimuvad muutused toovad Tartu ülikooli raamatupoodi taas üha rohkem õppejõude ja üliõpilasi ning omanäoline raamatupood rikastab Tartu raamatuturgu veel palju aastaid. ☺

Võõrkeelse kirjanduse tellimine
TÜ liikmeskonnale kehtib soodustus 10%
veebipood – www.ut.ee/raamatupood

Ülikooli 11
E–R 10 –18
L 10 –16

TARTU
ÜLIKOOLI
RAAMATUPOOD

MITTE LIHTSALT ILUS TÜDRIK

TÜ MAALIOSAKONNAS ÕPPIV LIIS KOGER ON KÜLL SIIANI LIVING MODELS MODELLIAGEN-
TUURI NIMEKIRJAS, AGA TÕSTAB OMA ELUS OLULISEMALE KOHALE KUNSTI: MAALIMINE JA
LUULE ON NEIU SÕNUL TEDA PUUDUTAVA TUUM.

Merilyn Merisalu
merilyn.merisalu@ut.ee

Poesiat leidub nii Pärnumaal üles kasvanud Liisi töödes kui ka üldises ellusuhtumises. «Poetiline ongi tõeline, me teeme elu tavaliseks, aga see ei ole seda,» tähendab ta ise.

Tartu-eelset aega Pärnu kunstikoolis ja Sütevaka humanitaargümnaasiumis kirjeldab Liis kui elukooli. «Ma elasin, ja mitte just elukutselise surnukeha elu,» muigab neiu. Kõige olulisem koolis õpitust oli tema jaoks vaba loovuse esitamine nõutavas vormis, mida toetab juba humanitaargümnaasiumi motogi: vabadus, loovus, vastutus.

«Kõige lihtsam näide selle kohta on eesti keele kirjand, mille sain 100 punkti. Mul on hea meel, et ma ei pidanud esitluslaadis ega sisus kompromisse tegema, vaid olin suuteline ohvreid toomata oma stiili vastuvõetavasse süsteemi paigutama,» räägib Liis.

Elukool jätkub noore naise jaoks nüüd Tartus. Tegelikult lihtsalt uue hooga, sest enne maaliosakonda astumist oli ta juba olnud Tartu ülikooli nimekirjas psühholoogiastudengina.

«Psühholoogia, inimene, huvitab mind endiselt, aga võib-olla oli minu jaoks vara sellele teaduslikult läheneda,» arutleb Liis, kes ühel hetkel tundis, et see polnud tema jaoks õige aeg koht.

«Kolm aastat on inimese elust pikk aeg – kahtluse, äratundmise suurenedes pidasin arukamaks laagerduda.»

ISIKLIK LUULEKOGU

Siiski ei kahetse ta eelnenut, sai ju ka lisaks ülikoolis õpitule käia eri kursustel, õppida alternatiivmeditsiini, refleksoloogiast, maalida, kirjutada. «Kõik on millekski vajalik, tagantjärele näeb seoseid päris hästi,» ütleb Liis, kelle sõnul ei ilmuks ilma selle ajata varsti tema luulekogu.

Novembri lõpus tuleb nimelt välja Liisi debüütikogu «Tantsud armastuse lõppu», mis on neiu enda jaoks omamoodi initsiatsiooniretk: kokku on kogutud 20 aasta kogemused, ehkki need võivad olla väljendunud lühema perioodi tundmuses. Ideaalis pakub kogu midagi neile, kel on sarnane kogemus ja maailmataju – laseb end ehk vähem üksi tunda, arvab autor.

«Ma olin tükk aega kahtlev niivõrd intiimse teksti avalikkuse ette toomises, isiklikkuse köiel kõndimise mõttes,» tunnistab Liis, kelle kirjutisi on ka Loomingus avaldatud, ja lisab, et jah-otsus sündis arusaamisest, et lõppkokkuvõttes on tal midagi lugejatele anda.

«Eesti kirjanduselus on taolist vibreerivat luulet kahetsusväärsest vähe. Kahtluse ja kriitika teoloogia närib harmooniat. Filosoofiliste tõdede

edastamiseks olen ma liiga noor ja kokkamine mind veel ei eruta. Kogu selle vaimse supermarketi kaoses on vaja süstida inimestesse usku vaistu ja unistustesse, minu arust oleme niigi realiteetide surve all ja kannatame kroonilise unelmapuuduse käes. See teos oleks sellest väljaränd,» seletab neiu.

Kuigi kirjutamine on Liisile väga südamelähedane, ei tahtnud ta ei enne ega ka pärast psühholoogiaga lõpetamist valida erialaks kirjandust. «Milleks lammutada, kui saab luua? Milleks kritiseerida, kui saab ise midagi ära teha?» küsib ta retooriliselt ja lisab, et kuigi ta tegi gümnaasiumis kõik kolm aastat koolilehte, ei tulnud pähe ka mõte minna ajakirjandust õppima.

KAKS TARTU KODU

Suvel pärast psühholoogia erialaga lõpparve tegemist sattus neiu endalegi üllatuslikult hoopis maaliosakonna kodulehele ja registreeris ennast suurema mõtlemiseta selle kursusele. «Ilmselt oli aeg kunstil mu ellu tagasi tulla,» kehitab Liis õlgu ja tunnistab, et tehnika vajab nagunii arendamist ja käsi harjutamist.

«Maalimine on omaette meditatsioon, taoline keskendumine mõjub mõtteid koondavalt ja puhastavalt – maalimine on hingele hea. Praeguse seisuga tundub küll, et õigemal kohtal minu jaoks ei ole,» naeratab ta.

Pärnumaal väikeses Ahase külas üles kasvanud Liis tunnistab, et loodus on talle siiani oluline. Märksõna «öko» on taimetoitlasest neiuale väga lähedane.

Foto: Simone Varisto

Maaliosakonna majast Laial tänaval ongi saanud muidu Karlovas pesitseva Liisi jaoks teine kodu. «Seal on Sütevakale sarnane vabadus, kodusus: võime käia seal endale sobival ajal töid tegemas, mis teeb asja veelgi lähedasemaks. Taoline austus, usaldus, sõbralikkus on minu elus alati väga tähtsat rolli mänginud – see motiveerib,» on neiu valikuga rahul.

Tartu oli tema jaoks nagunii Pärnu järel loogiline koht, kuhu edasi liikuda. «Sihtpunktina mõl-kus see mul meeles ja südames uhkes üksinduses – see oli kogu aeg olnud otsus, teadliku valikuta,» tunnistab nüüdseks oma käe ja hinge Tartule ja kunstile andnud Liis.

Liisi töid on ka avalikult

näha saanud. Praegu on mõni aasta tagasi tehtud ekspressio-nistlik «Ekstaas» üleval Tartu Loomemajanduskeskuses veel nädal aega Tartu noore kunsti näitusel «Vali vitamiin!». Varem on tema maalid üleval olnud ka ühes Milano bridžklubis, Šveitsis Mannos Ellisse lokaalis ja Luga-nos Twincafé's, aga ka kodulinna Pärnus Aisa hotellis.

«Maalimine on selles suhtes armastusega sarnane, et mõlemad annavad uue nägemise: mõle-ma eesmärk on panna elu oma silmadega vaatama,» räägib Liis, kelle arvates tuleb alati esmalt olla inimene ja alles siis kunstnik. «Iga saavutus kunstnikuna on harjutus inimesena.»

Inimesena on Liis endiselt kirjjas ka Living Modelsi model-

liagentuuri nimekirjas, aga kuigi ta kiidab teisi sealseid tüdrukuid ja kinnitab, et tema modellikoge-mused on soojad ja sõbralikud, ei taha ta sellega siiski põhikohaga tegeleda.

EBATAVALINE MODELL

«Selleks, et päriselt modellina töötada, peab pidevalt välismaal viibima – selles mõttes on mul valik tehtud. Mina eelistan oma aega teistmoodi sisustada, kui distsipliinikindlalt ennast meeldi-vana pakkuda,» seletab neiu, kes on viimasel ajal Eestist välja tööle sõitnud vaid 2–3 korda aastas kindlatele fotosessioonidele.

Karmis moetööstuses ei saa kunagi tööotsale kindel olla ja edukateks *casting*uteks tuleb palju vaeva näha – sellisteks

pingutusteks on Liis enda sõnul liiga boheemne. Pealegi ei saa tema arusaama ilust kuidagi mõõtühikutes väljendada.

Tugev plaanijärgija pole neiu kunagi olnud, pigem just hästi spontaanne inimene. Nii sai 15-aastaselt sõbrannaga Saksamaale ja paar aastat hiljem Austriasse hääletatud. Suure entusiasmi teinud plaanide kohaselt olid algsed sihtmärgid hoopis kaugemad: esimesel korral Hispaania ja teisel Portugal. Lihtsalt niigi olematu raha sai ootamatult varem otsa.

Nii ei oska ta oma tuleviku-plaanide kohta midagi kindlat öelda. «Kõige suurema tõenäo-susega jään ikka aktiivseks aladel, mis on mulle armsad,» arvab Liis praeguse seisuga. Kõige üldise-malt mahtuvat need kõik kunsti

alla, olgu siis kas või elukunsti tähenduses.

Midagi ta teistest esile tõsta ei taha, valimise asemel eelistaks neiu eri meediumid omavahel hoopis kokku viia, nagu seda tehakse Hiina ja Jaapani kunstis. «Poesia ja maal – täpsemalt siis kalligraafia ja tušimaal – on seal ühendatud shigajiku ehk luuletu-sega maali kujul,» teab kultuuri-huviline Liis öelda.

Eks ka modellitöö ole tema jutu järgi omaette kunst, mis pealegi võib noore inimese maail-mapilti palju rikastada, «Aga seal ei tee kunsti sina, vaid sina oled lihtsalt riidepuu, lõuend.»

Praegu maalib neiu ise hoo-lega ja kuklas tuksub tekstide ideid, aga need vajavat veel laagerdumist. «Mõtetel on oma plastika. Laiemas plaanis üritan

mõne koosolu vaimustus või lahkolu ühendus on ühe inimese arendus

läbi kahe inimhinge käib ainult üks käib armastus

jäljed jäävad õhku – in spiratio, hingame – kõik hingame, kuid vaid armastus on ajaülene

Liis Koger

lihtsalt avastada, areneda ning energiat arukalt ja sihikindlalt kasutada, et mõistmise õnn mind ikka saadaks,» tähendab Liis. ☺

Liis loodab, et tema debüütikogu «Tantsud armastuse lõppu» luulest ja piltidest saab Peeter Lauritsa ja Jürgen Rooste abil terviklik kunstiteos. Fotol noore autori samanimeline maal.

Foto: Liis Koger

Eestis puudutab merega seotu kõiki

TÜ EESTI MEREINSTITUUDI TEADLASED TAHAVAD LÄÄNEMERD UURIDES PÖÖRATA SENISEST SUUREMAT TÄHELEPANU SELLELE, MIS MEIE ÜMBER TOIMUB JA KUIDAS IGAÜKS MERELE KAHJU TEGEMISE ASEMELE SAAKS SELLELE PIGEM HEAD TEHA. NING ASETADA LÄÄNEMERE-UURINGUD LAIEMASSE RAHVUSVAHELISSE REGIONAALMEREDE KONTEKSTI.

Merilyn Merisalu

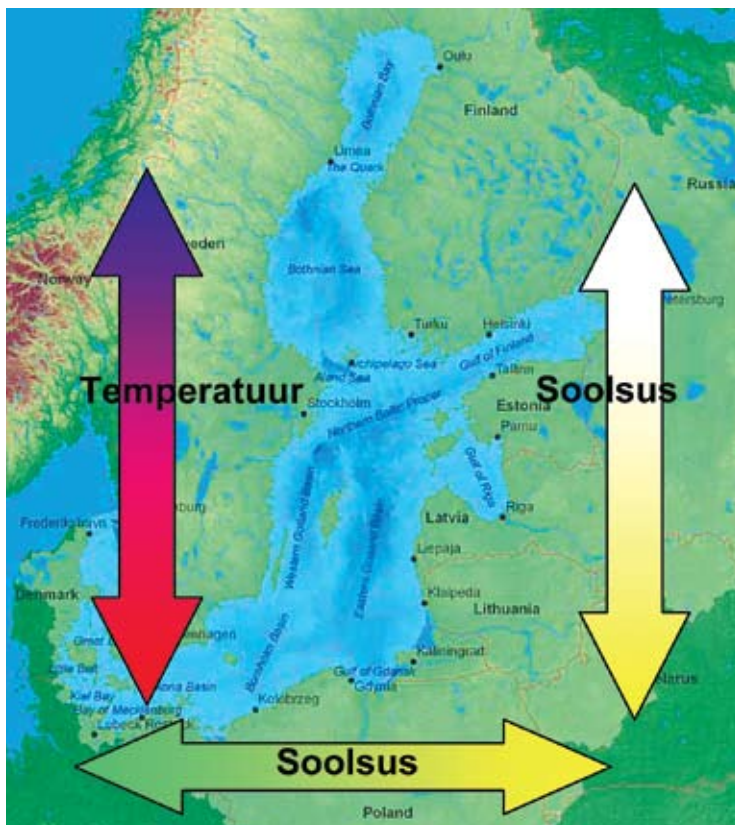
merilyn.merisalu@ut.ee

Eestit ümbritsev Läänemeri on üks paremini uuritud meresid maailmas, seni polnud aga keegi kokku lugenud, kes seal ikkagi elavad. Sel aastal lõpule jõudva kümneaastase üleilmse mereuurimisprogrammi «Census of Marine Life» Euroopa komitee juht, TÜ Eesti Mereinstituudi vanemteaduri Henn Ojaveeri sõnul on nüüdselt Läänemere vetes kaardistatud 6065 siin elavat liiki.

«Läänemere 5–8-promillise soolusega vesi seab vee-elani-kele teatud barjääri, enamikule mereorganismidele on see sooluse tase liiga madal ja magevee armastajatele jälle liiga kõrge,» selgitab Ojaveer, miks meie meri ei saa iial võrreldavaks näiteks troopiliste vetega.

MIS KODUÕUEL TOIMUB

Kuna Läänemeri on riimveeline ja väga heterogeenne veekogu, ei saa selle kohta muid üldistusi teha. See on jagatud mitmeks alastsüsteemiks, kus on oma

Läänemeres tõuseb lõuna poole minnes nii temperatuur kui ka soolus, viimase tase tõuseb ka ookeanile lähemal.

Allikas: TÜ EMI

kooslused. Eestit puudutavad neist eelkõige kolm.

Põhja pool on poolavatud ja kiiresti sügavaks minev Soome laht, lõuna pool suletum ja mada-

lam Liivi laht ning neid ühendab omakorda suuremate saarte taha jääv Läänemere avaos. Kuigi kalurite, laevatajate ja muude meremajandajate jaoks on need

mered väga erinevad, peaksid need Ojaveeri hinnangul saama ühepalju tähelepanu.

«See on riigi jaoks suisa kohustus – tuleb teada, mis meie õuel toimub,» toonitab Ojaveer mereuurimise olulisust. Mõnes riigis on see suisa strateegilise tähtsusega ning mereuurimine on lubatud ainult riigi kodanikele.

«Umbes 15–20 aastat tagasi ütles üks poliitik välja arvamuse, et teadlased rahuldavad riigi rahaga oma akadeemilist uudishimu. Aga tegelikult ei olegi meil muud võimalust, kui merd uurida,» ütleb Ojaveer ja lisab, et seda on vaja nii ettevõtjatele kui ka rahvusvaheliste lepete täitmisel, mis on riikidele mitmed seired ja eriuuringud suisa kohustuslikuks teinud.

Nii on Eesti teadlane üleilmse mereuuringute programmi «Census of Marine Life» Euroopa komitee juht. Ainuüksi selle programmi raames uurivad ligi 80 riigi teadlased maailma mere-elustiku minevikku ja olevikku ning püüavad prognoosida selle tulevikku. Programmi raames on kirjeldatud teadusele üle 1000 uue liigi ja umbes neli korda rohkem senitundmatuid isendeid ootab määramist.

SARNASED MURED

Käesoleva aastani kestva programmi viimase tööetapi eesmärk on senise töö tulemuste põhjal Läänemere, Vahemere ja Põhjamere bioloogilise mitmekesisuse võrdlemine, Euroopa meredes ohtlike invasiivsete võõrliikide leviku ja populatsiooni parameetrite

kaardistamine ning Euroopa süvamerede elustiku ja protsesside kirjeldamine ja võrdlev analüüs.

«Vahemere ja Põhjamerega on meil tegelikult sarnased teemad ka siin. Kooslused võivad olla küll erinevad, aga mitmed mured on sarnased,» selgitab Ojaveer rahvusvahelise koostöö vajadust. Inimõju on suurenenud igal pool, eriti, mis puudutab kalapüüki, laevaliiklust ja merereostust või eutrofeerumist.

Laevatamise ja uute veeteedega suureneb võõrliikide sissetõu regioonimeredesse. Intensiivsema laevatamisega kaasneb tihti ka merereostus. Lisaks soodustab inimtegevuse tulemusena merre sattuv lämmastiku üleküllus veekogude kinnikasvamist.

Oluliseks mõjuriks on ka kliima – õigemini kliima ja inimtegevuse koosmõju muutumine ajas. Ajaloo abil on kliimamuutusi uuritud sajandite skaalal ja võib öelda, et kliima on viimasel ajal muutunud. Mitte küll katastroofiliselt soojemaks, nagu üldsus arvab, pigem on kliimamuutused alati toimunud lainetena: kord on soojem, siis jälle jahedam.

Seda keerulisem on öelda, millised muutused merekooslustes on toimunud aga kliimamuutuste ja millised inimõju põhjustel. Täielikult ei osata neid kaht mõjurit üksteisest eraldada ja see on üleilmsest kogu mereteaduse ees seisv suurim väljakutse.

Positiivse inimõju näitena on Helsingis tegutseval Balti merekeskkonna kaitsekomisjonil HELCOM spetsiaalne plaan. Läänemere tegevusplaani, kus

on osalised ka Eesti teadlased, eesmärk on aastaks 2021 Läänemere ökosüsteemid nii-öelda korda saada. Plaanis on oma koht nii kaitsealadel kui ka lämmastikuhulga vähendamisel vees (viimastel andmetel on projekti jooksul suudetud lämmastiku osaprotsenti Läänemeres vähendada 40%).

LÄÄNEMERI PUHTAMAKS

Ojaveeri sõnul on Läänemerd puudutav tegevuskava äärmiselt ambitsioonikas ja kohati ka ebareaalne. Minevikuseisundeid ei ole võimalik taastada, sest muutused on toimunud väga pika aja jooksul, loota võib vaid mere süsteemi parandamisele.

«Saime just valmis sõltumatu analüüsi Läänemere olukorra kohta aastatel 1970–2010, kus on eelmainitud tegevuskava segmentide kaupa välja toodud 141 indikaatorit ja nende muutumised ajas,» räägib Ojaveer.

Analüüsi tulemuste järgi on tavareostus Läänemeres üsna kontrolli all, tõsisem probleem on eutrofeerumine, veekogu toitelisuse tõus, mis viib veekogu kinnikasvamiseni. Vähemalt viimased 50 aastat intensiivselt kestnud protsessi on Ojaveeri arvates võimatu 10 aastaga ökoloogiliselt tasakaalu saada, seda enam, et Läänemere puhul on tegu poolsuletud süsteemiga, kust reostus ei lähe tagasi ookeani, vaid settib mere põhjakihtidesse.

«Aga siiski on väga hea, et selline üllaste eesmärkidega tegevuskava on olemas ja neile teemadele tähelepanu pööratakse,» kiidab Ojaveer HELCOMi plaane.

Oma plaan meie merega on ka Euroopa Liidul. Üks EL-i Läänemere strateegia eesmärk on nimelt Läänemere piirkonna konkurentsivõime suurendamine, mis Ojaveeri sõnul ei tohiks aga merekaitsjate ja -uurijate plaanidega vastuollu minna.

«Tõenäoliselt viitavad nad sellele, et rannikualad ei ole konkurentsivõimelised, sealne ökosüsteem on kahjustatud. Laiem tegevuskava võiks sel juhul olla püüda taastada rannikukogukonnad,» arutleb Ojaveer ning lisab, et põhiline on siiski see, et rannikualad ei jookseks inimestest tühjaks ja riigi regionaalne areng oleks tasakaalustatud.

On ju mitmeid tegevusalasid ja meri puudutab otsapidi ka pea kõiki ministereid meie riigis kui tahta tagada riigi tasakaalustatud areng. See teema on põimunud läbi administratsiooni

Tavaline põhjakoosulus meie vetes: põisadru ja lest.

Foto: Jonne Kotta

eri tasandite. Teemade kaupa on Läänemere uurimisvaldkonnad ka riiklikul tasemel kaetud.

«Meri Eestis puudutab igaüht, meil on ju rannajoon pool Eesti

piirist. Seni, kuni Võru elanikud käivad suvel Pärnu rannas peesitamas, puudutab meri meid kõiki,» on Ojaveer veekeskonna olulisuses kindel.

Mereinstituudi olulisusest

Jonne Kotta, TÜ Eesti Mereinstituudi merebioloogia vanemteadur

Lühidalt öeldes on praegu Eesti Mereinstituudis rahvusvahelises plaanis, lisaks üksikutele teadlastele, kaks väga tugevat tööühma: merebioloogia ja mereoptika tööühm/osakond. Mõlemal suunal osaleme väga paljudes rahvusvahelistes projektides. Veelgi enam, oleme ka Euroopa Liidu projektide juhtpartneriks. Eks see ole ka ilmselt üheks näitajaks, mis tunnistab, kui võrd

rahvusvaheline on meie haare.

Piirkondlikult ei piirdu meie tegevus vaid Läänemerega, vaid võtame asju ette ikka globaalselt. Mereoptika osakond on aktiivselt teadustööd teinud näiteks Läänemere regioonis, Põhjala järvedes ja Austraalias. Merebioloogid uurivad sisuliselt kõiki mandreid – hetkel on veel kaardilt väljas Antarktika, kuid arengud selles suunas toimuvad.

Osakondade vahel toimub ka aktiivne koostöö ning selle tagajärjel on lootust luua üldiseid mudeleid, mis võimaldavad

kirjeldada koosluste ajalist ja ruumilist muutlikkust muutuvas keskkonnas; sealhulgas prognoosida tulevikku eri inimtegevuse ja kliimamuutuste stsenaariumite juures.

Et olla avalikkusele kättesaadavam, on lähiajal kavas selliste mudelite tulemused kaardiserverite kaudu inimestele kättesaadavaks teha. See oleks siis suurepärane õppematerjal koolidele ja ülikoolidele ning kasutatav ka keskkonnaametites ja ministriumides mitmesuguste otsuste vastuvõtmisel.

Valgus pakub jätkuvalt avastamisrõõmu

HELI VALTNA-LUKNER KAITSES EKSPERIMENTAALFÜÜSIKA OSAKONNAS AUGUSTI LÖPUS DOKTORITÖÖ *SUMMA CUM LAUDE* UURIDES SUPERLUMINAALSETE ÜLILÜHIKESTE VALGUSLAINETE OMADUSI.

Eve Tisler
eve.tisler@ut.ee

Koolifüüsikast mäletavad kõik, kuidas valgus levib ja murdub. Mis seal siis veel uut on, võiks küsida.

«Optika kõlab tõesti nagu prilliklaasiteadus,» naerab värske doktorikraadi omanik. Tegelikult on optikal palju eri harusid, kus tänapäeva tehnika pakub nii valguse tekitamise kui ka mõõtmise jaoks mitmeid uusi võimalusi. Kõnealune doktoritöö kuulub näiteks laineoptika valdkonda.

Heli Valtna-Lukner uuris oma doktoritöös ülevalguskiiruse levivaid ehk superluminaalseid lokaliseeritud laineid, mis on üks kolmest lokaliseeritud lainete alamklassist. Valdav osa eksperimentidest tehti 30 femtosekundit kestvate valgusimpulssidega. Sellist valgusimpulssi võib ette kujutada üliühikese sähvatusena, näiteks väga erilise fotoaparaadi valguna. Ainult, et fotoaparaadi välg kestab umbes ühe millisekundi.

Selleks, et hoomata kui lühike ajavahemik on 30 femtosekundit, võib selle mõttes venitada fotoaparaadi välgu ehk ühe millisekundi pikkuseks. Sellisel juhul

seni tuntuist. Nimelt on kõigil lainetel fundamentaalne omadus ristruunas laiali valguda seda enam, mida enam neid koondada püütakse. Levi-invariantsed lained aga levivad sirgjooneliselt ja muutumatu kujuga. Loomulikult alluvad fundamentaalsetele füüsikaseadusele ka levi-invariantsed lained, kuid iseäraliku ülesehituse tõttu sõltub nende muutumatu levimise ulatus muudest parameetritest.

ÜLILÜHIKE SÄHVATUS

Valtna-Lukner uuris oma doktoritöös ülevalguskiiruse levivaid ehk superluminaalseid lokaliseeritud laineid, mis on üks kolmest lokaliseeritud lainete alamklassist. Valdav osa eksperimentidest tehti 30 femtosekundit kestvate valgusimpulssidega. Sellist valgusimpulssi võib ette kujutada üliühikese sähvatusena, näiteks väga erilise fotoaparaadi valguna. Ainult, et fotoaparaadi välg kestab umbes ühe millisekundi.

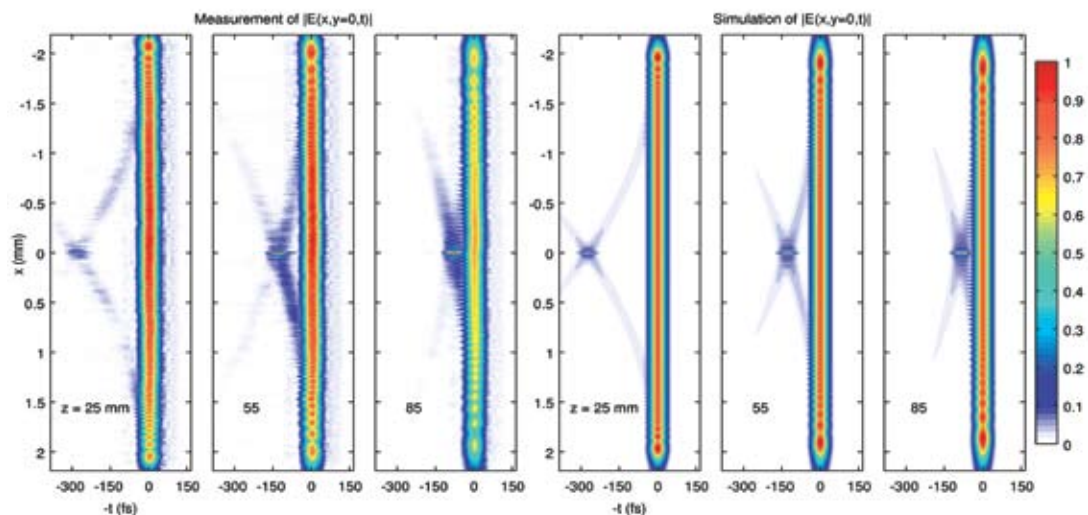
Selleks, et hoomata kui lühike ajavahemik on 30 femtosekundit, võib selle mõttes venitada fotoaparaadi välgu ehk ühe millisekundi pikkuseks. Sellisel juhul

veniks samas ajaskaalas fotoaparaadi välg ise aga kümne ja poole aasta pikkuseks.

Kuigi teoreetilisel oli lokaliseeritud ülevalguskiiruse levivate lainete olemasolu juba mõnda aega teada, siis optikas on õnnestunud nende olemasolu eksperimentaalselt näidata alles viimase kuraditosina aasta jooksul.

Põhjuseks ei olnud mitte superluminaalne rühmakiirus, mis on põhjustanud mitmeid debatte, vaid seda tüüpi valgusimpulsside tekitamise ja mõõtmise põhimõttelised keerukused. Nimelt on lokaliseeritud laine tekitamiseks vaja esmalt tekitada erilise lainepikkuse ja levimismurru sõltuvusega ehk nn spektraalse jäljega üliühikese valgusimpulss ning see kõrge ajalis-ruumilise lahutusega ära mõõta. See on saanud võimalikuks tänu üliühikese impulssi tekitavate femtosekundilaserite laialdasele levikule viimastel aastakümnetel ja uute mõõtemetoodikate välja töötamisele.

Siiski, ka «spektraalse jälje» tekitamine ei ole lihtne ülesanne. Abstraktses lainearvude ruumis on lokaliseeritud laine spektraalne jälg hästi kitsas või lausa singu-

Väljavõtte doktoritööst: 30 femtosekundi pikkuse valgusimpulsi difrakteerumine ümmargusel aval. Vasakpoolsed kolm kaadrit on eksperimendis tehtud momentvõtted, parempoolsed kujutavad teoorial põhinevaid arvutusi.

laarne joon, mis kujult kas sirge, hüperbool, ellips või parabool. Ülevalguskiirusega levivatele laineväljadele on omane hüperboolikujuline või selle erijuht, sirge, spektri jälg. Kui sirge jälje loomine pole raske, siis paraboolse ja elliptilise spektri jälje tekitamiseks ei ole teada täpset meetodikat. Doktoritöö raames õnnestus autoril leida põhimõteteskeem hüperboolse spektri jälje moodustamiseks difraktsioonivõrede abil. «Meil oli õnne,» rõõmustab Valtna-Lukner.

PÕNEVAD EKSPERIMENDID

Doktoritöö raames tegi Heli Valtna-Lukner professor Peeter Saari uurimisrühma koosseisus mitu põnevat eksperimenti. Üks neist puudutas palju kõneainet pakkunud lainevälja superluminaalsuse omadust, mida on peetud vastuoluliseks füüsikaseadustega. Vastuolu põhjuseks on aga pelgalt signaali levimise

kiirusele kehtivate piirangute ekslik ülekandmine ka rühma-kiirusele. Lokaliseeritud lainetes levib justkui valguskuulisarnane terav intensiivsuskaksimimum muutumatul kujul. Valgusest kiiremini levimine on aga lihtsalt intrigeeriv kõrvalefekt. «See valguskuul levibki üle valguse kiiruse, samal ajal kui tasalainetes levib energia valguse kiirusega ja vastab kõikidele füüsikaseadustele,» selgitas autor.

Lisaks sellele, et tänapäevane tehnoloogia suudab saavutada 30 femtosekundi pikkuseid ja isegi lühemaid valgusimpulsse, on neid ka vaja mõõta. Üks lahendus oleks neid pildistada ehk teha mitu järjestikust hetkvõtet. «Kuid pole ühtegi detektorit, mis suudaks seda elektrivälja realselt registreerida,» sõnas autor. Nii kiireid seadmeid või lühemat võrdlusimpulssi, mis selliseid mõõtmisi teha lubaks, pole olemas. Seetõttu on välja töötatud

mõõteseadmed, mis kodeerivad uuritavat valgusimpulssi isoleerimustava info eksperimendis mõõdetavatesse suurustesse.

UUDSED TÖÖVAHENDID

USA Georgia tehnoloogiainstituudi teadlaste paari aasta vanune täiendus nende poolt varem välja töötatud meetodikal põhinevale seadmele lubas lokaliseeritud lainete mõõtmisel saavutada ka soovitud tundlikkust ning ajalis-ruumilist lahutust. Teaduse keeles on need uhiuued vahendid.

Kuna Valtna-Lukneril ei õnnestunud isiklikult Ameerikasse sõita, siis käisid teised uurimisrühma liikmed mõõtmata ülevalguskiirusega levivaid lainevälju, sealhulgas Bessel-X impulssi. Kuigi Bessel-X superluminaarseid impulsse on varem mõõdetud isegi Tartus, polnud varem sooritatud ajalis-ruumilist mõõtmiseksperimenti, mille käigus registreeritakse valgusimpulsi

muutumine ajas ja ruumis.

Eksperimendi käigus suudeti saavutada eelpoolmainitud väikese, umbes 18 mikronilise läbimõõduga valguskuuli levimine kaheksa sentimeetri jooksul ilma, et valgusimpulss oleks kuju muutunud. Selline tulemus klappis hästi teoreetilise arvutusega ning tulemusele lisab kaalu mõõtmise kõrge ajaline ja ruumiline resolutsioon.

Koostöös USA teadlastega saadud tulemus pälvis eelmise aasta detsembris nii Eesti kui ka rahvusvahelise ajakirjanduse tähelepanu, kui Ameerika optikaühingu kuukiri OPN valis uuringu ühe aasta teadussaavutuse hulka.

VALGUS VARJU TAGA

Doktoritöö hõlmab ka teisi olulisi eksperimentaalse optika uurimistulemusi. Professor Peeter Saari tööühmal õnnestus registreerida üllilühikeste impulsside difrakteerumist ajas ja ruumis.

Difraktsiooninähtuse üheks ilminguks on see, kui valgus

kaldub kõrvale sirgjoonelisest levikust. See tähendab sisuliselt, et valgus nii-öelda kaardub ka talle ette seatud takistuse varju taha. Katses näitas autor, et üllilühikese valgusimpulsi difrakteerumisel ümmarguselt avalt, kettalt või pilult moodustub tõkke taha ka superluminaalselt, aeglustuvalt leviv lokaliseeritud laine.

RAKENDUSED TEADUSES

Lokaliseeritud laineid ei uurita ilmaasjata. Praegu rakendatakse neid füüsikalistes eksperimentides ja ka teistes teadussuundades. Üllilühikeste lainete abil saab moodustada optilisi pintsette, mille abil manipuleeritakse aatomite ja molekulidega.

Samuti leiavad sellised lained kasutust töös mikroosakestega ning -organismidega ja fluorestsentsmikroskoopias ning plasma uurimisel, näiteks plasmakanali juhtimiseks mööda kindlat trajektoori.

Lokaliseeritud lainete uurimisel saadud tulemuste rakendamist peetakse väga perspektiivikaks

suunaks ka tuleviku optiliste kujutiste edasikandmist süsteemides, esimesed eksperimendid selles vallas on juba tehtud. «Telekommunikatsioon on valguskuuli saatmine veel helesinine unistus,» sõnas Valtna-Lukner. «Iseasi, kas just lokaliseeritud lained sobivad seda unistust täitma.»

Töö autoril on väga hea meel selle üle, et doktoritöö pälvis *summa cum laude*, sest see valmis väikese lapse kõrvalt paari päeva kaupa nädalas ning see pole mitte lihtne ülesanne.

Siiski ei arva Valtna-Lukner, et talle oleks allahindlust tehtud. Doktoritöö läbis ta nominaalajaga ning ta on neljateistkümneme ETIS 1.1 kategooria teadusartikli kaasautor.

Hetkel kasvatab Valtna-Lukner väikest last ning valmistub järgmise tulekuks. Seepärast ei kiirusta ta oma erialase tuleviku kohta midagi kindlat ütleva. Ta ei välista, et pärast lapsepuhkuselt naasmist on võimalik teda ülikoolis loenguid lugemas ja teadust tegemas näha. ☺

Akadeemik Peeter Saari
doktoritöö juhendaja,
laineoptika professor,
füüsikalise optika labori juhataja

Kõnealune doktoritöö põhineb kolmeteistkümmel teadusartiklil füüsika doktorikraadi kaitsmiseks nõutava kolme asemel. Neis töödes on tõmmatud ammendav joon alla antud valla teadusperioodikas aastaid aset leidnud vaidlustele. Teooria on

seotud selge eksperimentaalkontrolliga ning selles on süstematiseeritud ja laiendatud mitmete uurijate tulemusi. Autor näitab töös uusi suundi üllilühikeste valgusimpulssidega võimalike nähtuste ja efektide uurimises.

Superluminaalselt levivate lokaliseeritud valgusimpulsside uurimine kindlasti jätkub ning nendega tungitakse mittelineaarsete optikanähtuste maailma. Nii nagu kunstis ei anta aru, et

kuidas seda ilu saaks ka padajepanna, ei tahaks ma laskuda nii-öelda tavainimesele kasu lubamiseni. Annan vaid vihje järelduste tegemiseks, et just äsja ilmus artikkel, kus nende lokaliseeritud lainetega tehti klaasi ülipreenikesi veerandmikronilise läbimõõduga pikki kanaleid, milliseid vajavad bioloogid, meedikud, keemikud, nanotehnoloogid ja paljude teiste erialade esindajad.

Ülikoolis algab ühistes väärtustes kokkuleppimine

Foto: Andes Tennus

VÄÄRTUSTEEMALISED ARUTELUD ANNAVAD ÜLIKOOLI LIIKMETELE VÕIMALUSE ÕELDA VÄLJA, MIDA NAD ÜLIKOOLIST ARVAVAD JA KUHU ÜLIKOOL PEAKS LIIKUMA, USUB JUHTIMISE PROFESSOR MAAJA VADI.

Maarja Dahl

sisekommunikatsiooni
peaspetsialist

Tartu ülikoolis ei ole ühiseid põhiväärtusi sõnastatud. Kas seda peaks tegema?

Seda võiks teha. Sõnastatud väärtused annavad võimaluse öelda olulisi asju teiste sõnadega kui seni oleme harjunud. Põhiväärtusi ei ole mõtet sõnastada moepärast. Nendes saab kokku leppida, kui organisatsioon on saavutanud teatud küpsusastme ning kui on õige hetk. Mõned märgid näitavad, et praegune aeg võib olla selleks sobiv.

Kuidas põhiväärtuste mõistet lihtsamalt selgitada?

Igapäevaelus tunneme väärtused ära selle järgi, et tegemist on oluliste asjadega. Tegelikult on väärtused kompimatud, need on abstraktsed asjad, mida me peame tähtsaks – nagu näiteks ausus, kollegiaalsus ja üksikisiku väärtustamine. Me arutame väärtuste üle äärmuslikes ja konfliktsetes olukordades.

Kui lepiksim ülikooli ühistes põhiväärtustes kokku, siis kuidas need meid aitaksid?

Esiteks on tähtis sõnastamise protsess, mis võimaldab inimestel väljendada oma arvamust.

Organisatsioonis ei ole tavaliselt kohta, kus saaks välja öelda, et meie töötajad on ausad või

ebausad. Väärtuste kokkuleppimise protsess võimaldab sellistest teemadest kõikidel avameelselt rääkida.

Ka deklareeritud väärtustel on oma roll. Kui uued inimesed liituvad organisatsiooniga ja meil on kokkulepe ühistes väärtustes, siis võime öelda, et meie peame oluliseks teatud väärtusi ning loodame, et arvestate nendega.

Väärtuste sõnastamise kolmas kasu avaldub siis, kui hakatakse vastu võtma olulisi otsuseid. Otsustamisel saab öelda, et kui me muidu kokkuleppele ei jõua, siis vaatame üle, milles me oleme varem kokku leppinud.

Samas ei pruugi sõnastatud väärtused alati aidata. Nende kokkuleppimine on küllalt kulukas protsess nii aja, energia kui ka materiaalsete vahendite mõttes. Alternatiiv on minna edasi sõnastamata väärtustega – need on niikuinii olemas, kuid ülikooli liikmed võivad neid väga erinevalt tõlgendada.

Kui väärtused ehk olulised asjad on ülikoolis olemas, siis milles need avalduvad?

Need väljenduvad näiteks meie keelekasutuses, lugudes, dokumentides ja sümbolites. Ülikoolis võiks olla eeldatavalt üks organisatsioonikultuur, aga palju kasutatakse eri sümboleid.

Teaduskondade puhul on näiteks palju erinevusi ainuüksi selles, milliseid märke võib näha puhketoas või ühisruumis.

Kas see tähendab, et ka väärtused erinevad teaduskondade kaupa või viitavad need sümboolid kokkuvõttes samadele väärtustele?

Nii üht kui ka teist. Ma usun, et variatiivsus võib klassikalises ülikoolis olla päris suur, sest juba professionaalne kultuur – nt meditsiini või juura subkultuur – eeldab eri väärtusi ning mõne eriala identiteet võib olla palju tugevam organisatsiooni identiteedist. Arstid ei ütle sageli, et ma olen Tartu ülikooli töötaja, vaid et ma olen arst. Mitmekesisus on ühelt poolt kindlasti organisatsiooni eelis, aga teiselt poolt on seetõttu korrastatuse loomine keeruline.

Kas te usute, et on üldse võimalik leida Tartu ülikooli ühised väärtused?

Kui neid ei ole üle nelja-viie, siis küll. Neli-viis ühtmoodi mõistetavat põhiväärtust on ilmselt võimalik üldistada kõigist ülikooli subkultuuridest.

Kuidas võiks väärtustes kokkuleppimist ülikoolis korraldada?

Traditsiooniline viis väärtuste sõnastamiseks koosneb kolmest sammust: kõigepealt väljaselgitamine, seejärel valitud väärtustest teavitamine ning viimaks igapäevategevustega seostamine ehk kinnistamine. Äriorganisatsioonides kasutatakse väärtuste omaksvõtmiseks ka mängulisi võtteid – näiteks tuleb need üles leida orienteerumismängu käigus.

VÄÄRTUSTE ARUTELU

Ülikooli juhtkond soovib algatada üleülikoolilist arutelu, et leppida kokku ühistes väärtustes, millest peaksid lähtuma ülikooli tegevus ja otsused. Põhiväärtustes kokkuleppimise protsessi suunamiseks on moodustatud akadeemiline juhtkogu koosseisus Jaanus Harro, Marju Lauristin, Peeter Saari, Ain-Elmar Kaasik, Kalle Kasemaa ja Jaan Ginter. Tegevusi planeerib ja korraldab töögrupp koosseisus Maaja Vadi, Jaanus Harro, Andres Liinat, Mari Nõmm ja Maarja Dahl.

Kavandatud tegevused: üleülikooliline uuring väärtuste kaardistamiseks; arutelud teaduskondades ja struktuuriüksustes; arutelude analüüs ja väärtuste sõnastamine; sõnastatud põhiväärtuste kinnitamine; väärtustest teavitamine ja seostamine igapäevatöoga. Ülikooli liikmete arvamus väärtuste teemal on oodatud UT kodulehel artikli kommentaaridena ning siseveebi foorumis.

Mulle tundub, et ülikoolile sobib siiski traditsiooniline lähenemine. Ka peab aktsepteerima, kui mõned inimesed ei taha selles protsessis osaleda. Ei saa nõuda, et kõik tahaksid võrdset panustada, sest üheks ülikoolile

iseloosulikuks väärtuseks on individualistlikkus.

Mis on järgmine reaalne samm, kui väärtused on läbi arutatud ja kirja pandud? Kas olemasolevaid regulatsioone hakatakse üle vaatama ja neid vajaduse korral muutama?

Regulatsioone peaks vaatama juba väärtuste väljaselgitamise faasis. Kui deklareeritud väärtustest hakatakse teavitama ja need lahknevad olemasolevatest regulatsioonidest, ei soodusta see väärtuste omaks võtmist. Niikuinii jäävad mõned asjad vastuollu, kuid tähtsamad regulatsioonid, mis ülikoolielu juhivad, strateegilise planeerimise elemendid, õppekorralduseeskiri ning siseveeb peaksid olema väärtustega kooskõlas.

Näiteks, kui me näeme ülikooli väärtuste hulgas loovust, siis regulatsioonide hulk, mis iga aastaga järjest suureneb, ei ole selle väärtusega kooskõlas. Või niinimetatud akadeemiline vabadus – kust see algab või kus lõpeb? Kui valime akadeemilise vabaduse oma väärtuste hulka, siis tuleb seda piiritleda ning seonduvad korrad ja tavad üle vaadata.

Mis muutub selle protsessi tulemusel töötaja jaoks paremaks?

Raske prognoosida. Mõnel juhul ei muutugi midagi, samas võib just see protsess tagada organisatsiooni jätkusuutlikkuse ning sealäbi on huvirühmade, sh töötajate vajadused paremini rahuldatud.

Ühiskonnas tulevad lähiaastatel väga radikaalsed muutused. Demograafilisest situatsioonist tulenevalt väheneb ülikooli sisse-

astujate arv. Üks võimalus selleks valmis olla on sisemiste protsesside suunamine ja korrastamine – organisatsioon peab olema muutumiseks valmis. Väärtuste sõnastamine avab teataval määral meeled ka teisteks muutusteks.

Kas sõnastatud väärtusi oleks vaja organisatsiooni sisemiseks korrastamiseks või tuleks nendest ka avalikkust teavitada?

Mõlemad on vajalikud, sest sisemine ja väline pool peavad olema kooskõlas. Väärtusi ei ole vaja iseenesest, neid on vaja selleks, et inimeste meel oleks valmis täitma organisatsiooni ülesandeid. Väärtused aitavad selgitada, mis on minu roll organisatsioonis. Teiste sõnadega, kuidas ma neid asju teen, mida ma teen. Kas ma teen ausalt, teisi inimesi arvestades, kas pöoran tähelepanu kvaliteedile – väärtused annavad tegemise viisile mõõdiku.

Hiljuti võeti vastu ülikooli arengukava. Kas väärtustes ei peaks kokku leppima enne arengukava?

Tegu on hästi suure organisatsiooniga ja mõlemad sõnastamise protsessid võtavad aega. Arengukava ei ole ju kivisse raiutud. Kui seal on midagi väärtustega vastuolus, siis saab seda ilmselt parandada. Suurt vastuolu ei tohiks neis ka välja tulla. Sellist stsenaariumit ma lihtsalt ei usu, et väärtuste kogumis jõutakse kokkuleppele ja siis leitakse, et kogu arengukava on mõtetu.

Millised on teie arvates Tartu ülikooli praegused väärtused?

Ma saan seda öelda ainult kitsast vaatenurgast lähtudes, nende inimeste põhjal, kellega ma suhtlen. See on isiklik kogemus, mida ei saa vaadelda üldistusena.

Üks väärtus, mis meie teaduskonnas ilmneb, on töö kvaliteet. Teine on efektiivsus, mille mõõtmisele on meie teaduskonnas palju tähelepanu pööratud. Näiteks on juba viieteist aastat palgasüsteemis tasu ja soorituse vaherkorda optimeeritud.

Julgen arvata, et kollektiivse otsustamise fenomen on selgelt olemas – teaduskonna nõukogul on teaduskonna otsustes väga suur roll.

Siis veel teatav individualistlikkus, individuaalne vastutus. Arenguveestluste põhjal on hea meel öelda, et inimestevahelisi suhteid väärtustatakse.

Kas väärtused võivad omavahel ka vastuolus olla?

Jah, see on loomulik, et otsustamise kriteeriumid ei ole alati sarnased. Vastuolud on vajalikud selleks, et kui keskkond muutub, on võimalus alternatiivide hulgast valida. Näiteks on omavahel vastuolus kvaliteediga seonduv reglementeeritus ja improvisatsioon. Kui palju usaldada või reglementeerida õppejõu tööd – ma ei ole veendunud, et meil on praegu selles osas tasakaal.

Kevadel tekitas palju diskussiooni TÜ seaduse muutmise. Kas sellest arutelist kumasid välja ka mingid väärtused?

Kindlasti esines erinevusi ka väärtustes, kuid mulle tundub, et seal mängis rolli teine tegur. Tegemist oli tüüpilise vaidlusega, mida

organisatsiooniteoreetik Alfred Chandler 60-ndatel kirjeldas: kas strateegia määrab struktuuri või struktuur määrab strateegia. See küsimus tuleb läbi vaielda ning minu hinnangul oli see seaduse aruteludes tugevam kui väärtuste vastuolu.

Mis võiks julgustada ülikooli liikmeid aruteludes osalema?

Kui alustame väärtusaruteludega, siis mitte selleks, et mingit soovoolu järgida, vaid parimas usus, et see aitab inimestel väljendada olulisi asju.

Ülikooli mitmekesisuses on meie vaated nii erinevad, et me ei saagi muidu teada, mida eri üksuste töötajad arvavad. Rahuloluküsimustikud ei peegelda inimeste sügavaid tõekspidamisi, vaid hetkeseisundit. ☹

Jaanus Harro

põhiväärtuste akadeemilise juhtkogu esimees

Suurem osa inimestest ilmselt pole endale oma väärtusi sõnastanud, kuid peaaegu mitte keegi ei ütleks, et tal neid ei ole. Minu pädevuses ei ole öelda, kas organisatsioonil on väärtused olemas implitsiitselt, ilma, et neid sõnastataks. Kui aga organisatsioonis põhiväärtustes kokku lepikse, siis on selle liikmetel hea põhjus endasse vaadata ja võimalus võrrelda, kas isiklikud väärtused sobivad organisatsiooni omadega kokku või ei. Ühelt poolt on seda huvitav teada, teisalt võivad deklaree-

ritud väärtused meil aidata oma liikmeskonda soovitud suunas kujundada.

Väärtuste ülesleidmise protsessis tuleb olla aus ning iseendale ja teistele usutav. Kui organisatsiooni või selle liikmete valikud lähevad väljahõigatud väärtustega alatasa vastuollu, siis oleks ilma väärtusteta parem.

Põhiväärtuste väljaselgitamist ja kokkuleppimist korraldab ülikoolis meeskond, kes kaasab valdkonna professionaale. Akadeemilise juhtkogu ülesanne on anda tagasisidet ning kaasa aidata sellele, et põhiväärtuste meeskonna töö tulemus vastaks parimal võimalikul viisil kogu ülikooli liikmeskonna arusaamadele.

Kuivõrd ülikooli põhiväärtuste väljaselgitamine ja sõnastamine on heade spetsialistide kättes, sõltub tulemus ka sellest, kui saavutatav seatud ülesanne üldse on. Eesti ülikooliharidust viimastel aastakümnetel kujundanud protsessid on esile toonud väga erinevaid arusaamu akadeemilise keskkonna eesmärkidest ja sobivatest vahenditest. Lisaks on *universitasele* omane valdkondlik ja sellest tulenev maailmavaateline mitmekesisus. Kokkuvõttes peab meil olema väga suur kokkuleppimisvõime, et üldiselt vastuvõetavale tulemusele jõuda. Kuid miks mitte proovida – väärtuste sõnastamise käigus areneme kindlasti.

Doktorantide efektiivsus on luubi all

ÜLIKOOLI JUHTKOND ON VÕTNUD DOKTORIÕPPE SUUREMA TÄHELEPANU ALLA, MURET TEEB DOKTORANTUURI KATKESTAJATE JA NOMINAALAJA ÜLETAJATE SUUR ARV.

Eve Tisler

eve.tisler@ut.ee

Selle aasta aprillis tegi teadusprorektor Kristjan Haller ülikooli nõukogu istungil ülevaate muret tekitavatest numbrist aastatel 2001–2006 immatrikuleeritud doktorantide kohta. Sellel ajavahemikul vastuvõetud doktorantidest õpingute katkestajate osakaal jääb enamikes teaduskondades 20 ja 30 protsendi vahele. Kõige rohkem katkestati õpinguid matemaatika-informaatikateaduskonnas (40 protsenti vastuvõetutest) ning majandusteaduskonnas (39 protsenti vastuvõetutest). Peamiste katkestamise põhjustena nimetati kõigis teaduskondades omal soovil lahkumist ning õppe lõpukuupäeva möödumist.

DETAILSEM UURIMINE

Septembris küsis rektoraat teaduskondadelt ettepanekuid ja tagasisidet küsimustele, kuidas võiks doktorantuuri efektiivsust parandada. Halleri sõnul on teaduskondade vastustest kokkuvõtte tegemine pooleli, kuigi ta lisas, et lootis saada rohkem ja sisulisemaid ettepanekuid.

Haller toonitas, et doktorandid ei satu suurema tähelepanu alla esimest korda, kuid sel korral on mindud analüüsid detailsemaks – struktuuride, õppekavade ja üksikisiku tasandini. Lisaks ülikooli nõukogule on doktorantuuri efektiivsuse teematikat arutatud ka ülikooli valitsuses.

Kuigi doktoritõpet mõjutavad ka ülikoolist sõltumatud tegurid, on Halleri sõnul olemas mitmed võimalused, kuidas ülikool saaks doktorantuuri efektiivsuse suurendamiseks ise kaasa aidata. Ta nimetas doktorantuuri efektiivsuse küsimust kompleksseks probleemiks, millel üks ja ainus imetegur olukorra parendamiseks puudub. Siiski saab välja tuua teemad, millele ülikool hakkab rohkem tähelepanu pöörama: juhendamise kvaliteet, õppekavad ning doktorantide õpimotivatsioon.

JUHENDAJATE PÄDEVUS

Teadusprorektori sõnul on õppejõude ja teadlasi, kelle juhendatavatest doktorantidest arvestatav osa või koguni mitte keegi pole pikema aja jooksul kaitsmiseni jõudnud. See viitab juhendamise probleemidele ning uute

juhendamisevõimaluste otsimise vajadusele.

Kohati jätab nii teaduskondadevahelise kui ka rahvusvahelise koostöö puhul soovida professorite avatus. «Ollakse mõnes mõttes kapseldunud oma kitsamasse valdkonda. Ei olda väga huvitatud rahvusvahelise õpetajaskonna tulekust siia, kardetakse konkurentsi.»

Mitte kõikjal ei kaasata juhendamise protsessi piisavalt vanemteadureid ega dotsente. «Kuna professorite tagasivalimise nõudeks on ka edukas doktoritööde juhendamine, siis ei taheta mõnes kohas juhendatavaid teistele anda,» ütles Haller. Seetõttu võib olla ülikoolis võimekaid doktoritööde juhendajaid, keda praegu kõige paremini ei rakendata. «Neid on vaja kaasata ka juhendajate baasi laiendamiseks.»

Heade juhendajate olemasolu peab psühholoogia instituudi juhataja professor Jüri Allik doktorantide edukuse juures väga tähtsaks. «Võtke mõne hiljutise Nobeli preemia laureaadi elulugu ja vaadake, kelle juures on ta õppinud. Üsna tavaline on see, et selleks on mõni varasem Nobeli preemia laureaat. Kui juhendaja

Õpingud katkestanud doktorantide osakaal (aastatel 2001–2006 vastuvõetutest)

Allikas: TU

pole ise midagi avaldanud või on avaldanud paar tööd, millel pole olnud mingit mõju maailma teadusele, siis mida loota tema juhendatavalt.» On suur vahe, kas doktorant hakkab esimese asjana lahendama probleemi, mis võib muuta meie arusaamu ümbritsevast maailmast või piirduvad tema ambitsioonid katseklasside loputamise ja kohvi keetmisega.

SUUR TÖÖKOORMUS

Filosoofia eriala programmijuht emeritprofessor Ülo Matjus ei arva, et juhendajate puhul oleks probleemiks nende teaduslik pädevus. «Vahest võiks kõnelda hoopis sellest, et neil jääb oma väljapaistva erialase professionaalse pädevuse kõrval esiteks puudu ajast, mida pühendada doktorandile. Teiseks on juhendajad liiga usaldavad ja heatahtlikud oma juhendatavate suhtes – liiga inimlikud. Kuid need nähtused selles vahekorras kuuluvad kokku. Teatavas mõttes ei jää ka ükski heategu karistamata. «Liigset inimlikkust» pean muidugi silmas tänapäeva ründava, otse

agressiivselt nõudliku teadus- ja tehnikamaailma kontekstis.»

TÄIENDUSKOOLITUS

Juhendajate metodoloogilise võimekuse suurendamiseks pakutakse ülikoolis Euroopa Sotsiaalfondi Primus programmi raames õpetamise- ja juhendamise pädevuste täienduskoolitusi. Plaanis on arendada välja kompleksne õpetamise- ja juhendamise pädevuste koolituspakett. Neid kursusi ei vaja küll kõik õppejõud, tähelepanu pööratakse just neile juhendajatele, kelle kaitsmistest arv jätab aastate jooksul soovida ning noortele, kes alles alustavad õppejõuna. Kristjan Haller ei välistanud ka seda, et edaspidi ei anta doktorante neile juhendajatele, kelle juhendatavad pole pika aja jooksul väitekirju kaitsnud.

Üks võimalik lahendus juhendajate puhul oleks rakendada lähenemist, millise on sisse viinud loodus- ja tehnoloogiateaduskond. Igal aastal arvutatakse LOTE-s välja töötajate juhendamise efektiivsus, mis on üheks

oluliseks aluseks doktorantuuri kohtade jagamisel juhendajatele. «Ei saa veel öelda, kui efektiivne see on, need tudengid, kes niimoodi on vastu võetud, õpivad kolmandal aastal. Aga ma arvan, et see on kindlasti üks asi mis aitab,» sõnas teaduskonna dekaan Peeter Burk.

ÕPPEKAVADE MUUTMINE

Lisaks sellele rakendatakse loodus- ja tehnoloogiateaduskonnas doktorantuuri kohtade jagamisel kolmandat aastat projektisüsteemi. «Kõik juhendajad, kes tahavad endale doktorante, peavad märtsikuuks kirjutama doktoritöö projekti, mida teaduskonna komisjon hindab. Vaadatakse kas projekt on magistriksaadiga inimese poolt teostatav ning kas juhendajal on piisavalt vahendeid, et doktorandiga tegeleda, sealhulgas finantse ja aparatuuri uurimistöö läbiviimiseks.»

Teadusprorektor näeks hea meelega, et kõikides teaduskondades rakendatakse vähemalt osaliselt konkursipõhiste doktoritööprojektide ja juhendajate

süsteemi. Arvestama peab ka valdkonnast sõltuvaid erisusi. *Realia et naturalia* ja *medicina* valdkonnas on doktorandid seotud kindla teadusprojektiga. *Socialia* ja *humaniora* puhul on seotus teadusprojektidega väiksem.

Konkursi läbinud juhendajad ja doktorandid oleksid Halleri sõnul motiveeritumad, võrreldes praegusega, kus sageli doktorant ise esitab oma uurimissoovi, kuid ei pruugi saada piisavalt head juhendamist, sest spetsiifilise ala pädevus võib teaduskonnas puududa.

Emeriitprofessor Matjus lisas, et juhendajad ei peaks heatahtlikult nõustuma juhendama neid doktorantuurikandidaate, kes jäävad neile oma teema või probleemi poolest kaugeks. «Tundub, et ülikoolis juhtub seda liiga sageli. Kõige kiiremini ja paremini küpsevad ikkagi need doktoritööd, mille probleemid ja lahendused erutavad sisuliselt ka juhendajat. Juhendatava doktoritöö peaks olema nii ahvatlev, et juhendaja tahaks seda pigem ise teha.»

MOTIVEERITUMAD

Peeter Burki sõnul on reaali- ja loodusteaduste valdkonnas konkurents doktorantuurikohtadele väike ning mitte alati ei saada sinna väga häid doktorikandidaate, kes oleksid motiveeritud õpingud edukalt läbima. Samas leiab ta, et kandidaadi kvaliteedi hindamine on väga keeruline. «Olen ülikoolis olnud piisavalt kaua, et mäletada esimese ja teise kursuse tudengeid, kelle kohta oli arvamus, et vaevalt ta bakalaure-

usegi ära lõpetab. Praegu aga on tegemist edukate doktorikraadiga teadlastega.»

«Arutluse all on rida ettepanekuid kuidas muuta doktoritööpe rahvusvahelisemaks. Kuid mitte kõik pole selleks ei valmis ega ühte viisi huvitatud,» ütles Haller. Rahvusvahelistumine aitab tõsta ülikooli taset ja nähtavust ning motiveerib ka doktorante ülikooli õppima tulema.

Praeguse seadusandluse alusel saab Tartu ülikooli diplomi vaid siin kraadi kaitsnud doktorant. Kui aga Tartu ülikooli doktorant läheb välismaale oma õpinguid täiendama ning ka seal kaitseb, siis talle Tartu ülikooli diplomit anda ei saa. Ülikooli jaoks on ta katkestaja, kes ei täida riiklikku koolitustellimust.

«Toetudes rahvusvahelisele praktikale, kavandame siin ka muudatusi. Sarnaselt teiste Euroopa riikidega võiksime rakendada kaasjuhendamise ehk nn Cotutelle' lepinguid, ning seadustada nii Tartu ülikooli kui ka partnerülikooli diplomi väljandmise doktorandile,» kommenteeris Haller.

Ülikool peab ka rohkem panustama ühisõppekavade loomisele välisülikoolidega, mille puhul on doktorantidele kindlustatud õppimine partnerülikoolides ning samaaegselt tulevad ka partnerülikoolide doktorandid õppima Tartu ülikooli.

LASTEGA TEADUSESSE

LOTE dekaan Peeter Burk leiab, et nominaalajaga doktorantuuri lõpetamine ei ole kõige tähtsam efektiivsuse näitaja, sest neli

aastat on pikk aeg, mille jooksul võib doktorandi elus palju muutuda.

Eelkõige peaks ülikool rohkem arvestama lapsehoolduspuhkusele minejate vajadustega. «Lapse saanud naised kukuvad tihti doktoritööpeest välja just sellel põhjusel, et kõik justkui eeldavad, et kui sa oled doktorant, siis sa muuga ei tegele kui õpingutega ja kõige suurem eesmärk on saada võimalikult kiiresti kätte doktorikraad.»

Teadus ei pruugi aga isiklikust elust tähtsam olla. Seepärast näeks Burk hea meelega, et juhendajad ja grupijuhid korraldaksid tööd nii, et oleks tagatud ka väikeste lastega emade tagasitulek ülikooli ja nende kaasamine uurimistöösse. Siiani saavad teaduse ja isikliku elu ühendamisega hakkama need, kel on ambitsiooni ja kodune toetus.

Augustikuus *summa cum laude* doktorikraadi kaitsnud Heli Valkna-Lukner on üks hea näide, kes on teadust teinud väikese lapse kasvatamise kõrval (loe lisa lk 17). Kuidas tal õnnestust nominaalajaga ning hiilgavate tulemustega eksperimentaalfüüsika doktorikraad kaitsta? «See on minu valik,» põhjendas ta. «Väikese lapse kõrvalt doktoritöö kirjutamine ei olnud lihtne, kuid mulle meeldib, kui asjad on tehtud. Tuleb võtta eesmärk ja ära teha. Ei raatsinud vahet sisse jätta.» Värske doktorikraadi omanik lisab, et kindlasti aitas see, et juhendaja Peeter Saari oli väga heal tasemel ja talle suureks eeskujuks. Valkna-Lukneri abikaasa on samuti doktorantuuris,

aga jättis õpingud pooleli, sest keegi peab peres leiba ka teenima. «Ma tean paljusid, kellel on sama olukord,» ütles Valkna-Lukner.

RAHA VERSUS TEADUS

Rahalised raskused on doktorantuuris igapäevane teema. Kuue tuhande kroonise doktoranditoetusega on tihti raske ära elada ning õpingute kõrvalt minnakse tööle. «Minu isiklik kogemus ütleb, et need, kes on doktorantuuri kõrvalt tööle läinud, ei jõua õpingutega lõpuni. Teha kaheksa tundi päevas tööd ja selle kõrvalt veel doktoritööd, ei ole väga realistlik,» sõnas Peeter Burk.

Eriti tõsine on probleem matemaatika-informaatikateaduskonnas, sest ettevõtted pakuvad kõigis õppeastmetes tudengitele tasuvat tööd. Isegi parima tahtmise juures ei õnnestu teadustööst huvitatud doktorantidel õpinguid lõpetada, sest palgatöö koormus on liiga suur.

«Üks minu juhendatav doktorant töötab Webmedias peaaegu 24 tundi ööpäevas. Ta proovis küll ka koolis käia aga pidi loobuma kahe isanda teenimisest,» rääkis matemaatika-informaatikateaduskonna dekaan Mati Kilp. Ta nentis, et seni, kuni ülikool ei suuda ettevõtetega rahaliselt võistelda, valivad doktorandid tihti parema teenimise võimaluse.

Üldpedagoogika professor Edgar Krull rääkis, et hariduse valdkonnas on edukaks uurimistööks ja doktoritööpinguteks oluline mõningane koolikogemus. «Vajaliku kogemuse omandamine näiteks õpetajana tähendab, et

tulevased doktorandid haridusvaldkonnas on harjunud saama doktorantuuri astumise ajaks enam-vähem sama palka, mis ülikooli assistendid ja lektorid.» Lisaks sellele, et õpingute ajal on doktoranditoetus väike, pole doktorantuuri lõpetajatel ka edaspidi suuri perspektiive saada paremat palka, isegi kõrgkoolis, kui seda koolis vanemõpetaja või õpetaja-metoodikuna.

«Nii mõnedki erksamad noored küsivad, et milleks peaks doktoritööpingute näol nii palju vaeva nägema, kui õpetaja karjääriredelil tuleb materiaalne kindlustatus palju hõlpsamini kätte. Seega saab loota vaid üksikutele entusiastidele doktorantide seas, kes on valmis teadustöö nimel loobuma paljustki.»

TUDENGIST TÖÖTAJAKS

Üks üldist tunnustust leidnud lahendusvariant oleks võtta doktorandid ülikooli teaduritena tööle. Kui palk oleks lisa doktoranditoetusele, siis tõstaks see sissetuleku praegusega võrreldes kahekordseks. «Kui oleks piisavalt raha, siis võiks seda kas või kohe rakendada,» sõnas professor Jüri Allik.

Praegu õppivatest doktorantidest on keskmiselt 35 protsenti mingi lepingu alusel ülikooliga töösuhtes. Kahjuks ei ole teada, kui paljudel neist on töö seotud oma uurimisteemaga ja paljudele on see lisakohustus, mille täitmine pigem segab doktoritöö tegemist.

Hetkel on teadurina tööle võtmine teaduskonna enda teha aga see sõltub teadusgrantide

olemasolust ja suurusest.

Haller tõdes, et doktoritööpe efektiivsust puudutavate numbrite esitamine ülikooli nõukogus kutsus esile elava arutelu ja vastakaid reaktsioone. «Oli neid, kes muret jagasid ning esitatut edaspidisteks tegemisteks vägagi kasulikuks pidasid, kui ka neid, kes oma tähelepanu pigem üksiknumbrite täpsusele suunasid. Teiste poolt tunnustatud teadusülikooliks olemine eeldab kõrgetasemelise, efektiivse ning rahvusvahelise doktoritööpe olemasolu. Sellise eesmärgi poole püüdlemine tõstab otseselt ja märgatavalt nii ülikooli kui ka kogu riigi konkurentsivõimet. Siit tuleneb ka vajadus kriitiliseks aruteluks.»

Ta usub, et valdav osa ülikooli töötajatest jagab doktorantuuri efektiivsusega seotud probleeme. «Me tunnetame vajadusi, oma tugevusi ja puudujääke. See, et me probleemidele tähelepanu pöörame, ei näita mitte meie nõrkust, vaid küpsust ja tugevust.»

ÜLO MATJUS: «KÕIGE KIIREMINI JA PAREMINI KÜPSEVAD IKKAGI NEED DOKTORITÖÖD, MILLE PROBLEEMID JA LAHENDUSED ERUTAVAD SISULISELT KA JUHENDAJAT. JUHENDATAVA DOKTORITÖÖ PEAKS OLEMA NII AHVATLEV, ET JUHENDAJA TAHAKS SEDA PIGEM ISE TEHA.»

Ole oma elu kunstnik

SÜGISSESTRI LOENGURÜTMI PAISKAVAD NÄDALAKS SEGI 11.–17. OKTOOBRINI TOIMUVAD TARTU SÜGISPÄEVAD. FESTIVAL KUTSUB ÜLES VAATAMA MAAILMA VEIDI AVARAMA PILGUGA JA MÄRKAMA LOOMINGUT KÕIKJAL ENDA ÜMBER.

Sügispäevade teema on sel aastal kunst kui eneseväljendusviis, mis avaldub kõikvõimalikes eri vormides: teatrilaval, kinolinal, kunstigaleriis, tantsusaalis, spordiväljakul, köögis pliidi ääres, isegi tänaval. Iga oma tegevusega loob inimene kunsti, olles ise osa meistriteost.

Sügispäevade programm algab juba esmapäeva varahommikul värskendava ja virgutust toova hommikuvõimlemisega avatuudul. Hiljem saab oma teadmised proovile panna Mälukal ja katsetada näputööosavust töötoas. Tudengipäevade ametlik avamine toimub TÕ ajaloo muuseumi saalis, kus akustilise kavaga esineb ansambel Malcolm Lincoln.

Kujutava kunstiga alustab sügispäevade programm teisi-päeval – päeval toimub loeng

sarjast «Akadeemiline pikapäevavarühm», kus oma tee leidmise kunstist räägib Navitrolla enda elus saavutatu kaudu.

Õhtu jätkub juba audiovisuaalsete vormidega Tudengifilmil, kus suurel kinolinal linastuvad filmikunsti parimad pärlid. Tervisesõpradel tuleks kolmapäevaks leida enda seest üles tantsupisik, sest sügis-aeroobika on rütmikas ja tantsuline. Peale selle valitakse sportlike tudengite seast esmakordselt aeroobikakuninganna.

Teatrisõprade rõõmuks lisanud tudengipäevade kavva täiesti uue üritusena tudengiteater, kus vaatamängulisi etendusi pakuvad noorte teatritrupid. Sõnaosavus tuleb igati kasuks kolmapäevasel kommenteerimisvõistlusel.

Rajumalt jätkub sügispäevade muusikaprogramm juba neljapäeval Tudengibändil, kus tiitlile

«Tudengibänd 2010» võistleb seitse kollektiivi. Reedesel tudengiseiklusel pannakse proovile nii füüsiline vorm, nutikus kui ka orienteerumisvõime. Teisipäevast teatriteemat jätkab reedene «Akadeemiline pikapäevavarühm», kus Marge Pärnits avab teatrisaladused loenguga «Kuidas teha teatrit».

Kunsti füüsilised vormid kullmineeruvad laupäeval spordipäevaga, mis on tudengispordi aasta sündmus. Meeldiva kehalise pingutuse lõpetab pühapäeval Tartu tudengipäevade jalgpalliturniir.

Tartu tudengipäevad soovivad kitsaks jäänud prilliraamid nurka visata ja märgata elu kui kunsti enda ümber, sest kunst on kõikjal.

Puhka vaim välja!
Ülikooli kultuuriklubi

11.–17. oktoober – Tartu sügispäevad 2010

ESMASPÄEV, 11. OKTOOBER

kl 6.30 AVATUUT

Tartu ühiselamud

kl 11–15 Tule veredoonoriks!

Suurim kink on elu!

TÕ raamatukogu, ruum 186

kl 13 Artceramic keraamikastuudio õpituba «Märk» Tartu Loomemajanduskeskus, Kalevi 13, 15.-

kl 13–16 TÖÖTUBA –

RAAMATUTE UUS ELU

TÕ raamatukogu

kl 13–16 Avasta maailma – vahetusõpilaste kunstitoad

TÕ Raamatukogu

kl 16.15 Loengusari «Oskused

eluks» – suhted Ülikooli Kohvik

kl 18 MÄLUKAS Püssirohukelder

kl 19–21 Maailmakohvik «Sotsiaalselt vastutustundlik kunst – kellele ja miks?» Karlova Kohvik, Kalevi 13

kl 19.15 Sügispäevade filmiõhtu – «Võib valjaks minna»

Kino Ekraan, 50.-/30.-

kl 20 Comedy Estonia

Vilde lokaal, 75.-/50.-

kl 21 SÜGISPÄEVADE AVA-

KONTSERT – Malcolm Lincoln

TÕ ajaloo muuseum

kl 21.30 Sügispäevade filmiõhtu –

«Kick-Ass: Uus superkangelane»

Kino Ekraan, 50.-/30.-

kl 22 Karaoke «Sellest saab meie

sügis» finaalshow

Püssirohukelder, 25.-

TEISIPÄEV, 12. OKTOOBER

kl 11–15 Tule veredoonoriks!

Suurim kink on elu!

TÕ raamatukogu, ruum 186

kl 12 Giidituur Eesti Rahva Muuseumis Kuperjanovi 9

kl 14–18 Wii-lahing Tartu

O. Lutsu nim. Linnaraamatukogu

kl 16 Töötuba «Tuuni & taaskasutata» TÕ Kunstimuuseum, Ülikooli 18-105, 30.-/21.-

kl 16.15 AKADEEMILINE

PIKAPÄEVARÜHM «Oma tee leidmise kunst» Navitrolla Athena Keskuse pööningusaal

kl 17.15–18.45 Populaarteaduslik teeõhtu «Huvitavat teadusest ja elust» TÕ ajaloo muuseumi konverentsisaal

kl 17.30–23 Lauamänguõhtu

Ludos Lauamängupood Ludo, Riia mnt 15b

kl 18 Loenguõhtu «Päevapildid loodusest» Tartu Keskkonnahariduse Keskuse saal, Kompanii 10

kl 18 Maailmamäng Raekoja plats

kl 18.15 Loeng: Sinoloog Märt Läänemets «Hiina ja Põhja-Korea vahelised suhted» trahter Labürint, Vanemuise 21a

kl 19 SAS-aruteluõhtu «Krii(p)s peal» Vaksali 11-44

kl 20 TUDENGIFILM 2010

Kino Ekraan, 60.-/40.-

kl 20 Comedy Estonia

Vilde lokaal, 75.-/50.-

kl 22 Taize palvus Emajõe ääres

Oeconomicumi kõrval

kl 22 Püssika HouseBand ver. 1 Püssirohukelder

kl 22 Tudengite sügispäevade peonädala avalöök Atlantis, 50.-/

süidaõni tudengikaardiga tasuta

KOLMAPÄEV, 13. OKTOOBER

kl 14–18 Kunstituba: Pabermassi võimalused – ehetest sisekujunduseni LOOV galerii, Kalevi 13, 75.-/50.-

kl 14–19 Reis ümber maailma Raekoja plats 35.-/25.-

kl 16 Töötuba: vaasimaal TÕ Kunstimuuseum, Ülikooli 18, 40.-/33.-

kl 16–18 Seks. Poks. Murumängud. Raekoja plats, 25.-/võistkond

kl 16–19 Kalapüügivõistlus «Konks vette» kogunemine Kalevi-poja monumendi juures Emajõe ääres

kl 17 Loodusfilmiohtu ja fotokonkurss Botaanikaaed

kl 17 Arstikunst meie ümber

Vana anatoomikum

kl 18 Eesti Üliõpilaste Meistrivõistlused piljardis Tartu avatapp Riia mnt 4, Baribali piljardiklubi, 50.-

kl 18–21 SÜGISAEROOBIKA TÕ Spordihoone

kl 19 TUDENGITEATER Athena

Keskuse pööningusaal, 25.-/15.-

kl 19.15 Sügispäevade filmiõhtu – «Vägivaldne minevik»

Kino Ekraan, 50.-/30.-

kl 21 Džassiõhtu

Ülikooli Kohvik, 35.-/25.-

kl 21 «Kolmapäeva grupikas» - Kosmikud, Mai Skizo Klubi Rock & Roll Heaven, Tiigi 76a II korrus

kl 21.30 Sügispäevade filmiõhtu – «Inimlapsed» Kino Ekraan, 50.-/30.-

kl 22 KOMMENTEERIMIS-VÖISTLUS
Pubi Spordibaas, Raatuse 22
 kl 22 Öine fotojaht *Raekoja plats*
 kl 22 Tartu tantsuklubi: Mandoliinid *Tiigi seltsimaja, Tiigi 11, 25.*
 kl 22 Esinevad: Gjangsta, Zetod *Klubi Plink Plonk, 75.-/50.-*
 kl 22 ÖÖKlubi – Kolmapäevane tudengimöll *Püssirohukelder, 50.-*
 kl 22 Suur zumba pidu *Atlantis, 50.-/südaööni tudengikaardiga tasuta*

NELJAPÄEV, 14. OKTOOBER

kl 14 Visahing Paintball Patrullvõitlus *Visahing Paintball Arena, Ringtee 75*
 kl 14–15 Osavusvõistlus *Eesti Põllumajandusmuuseum, Ülenurme, Pargi 4, 15.-*
 kl 14–17 Sepistamise ja puutöö õpitoad *Eesti Põllumajandusmuuseum, Ülenurme, Pargi 4, 40.-/25.-*
 kl 14–18 Kunsttuba: Talgikivi *LOOV galerii, Kalevi 13, 75.-/50.-*
 kl 15–21 Maastikumäng «Kas sa julged...?» *Vaksali 11-44*
 kl 17 Prantsuse keel keskkonnas *Paabel, Ülikooli 17-22S*
 kl 17.30–23 Lauamänguõhtu *Ludos Lauamängupood Ludo, Riia mnt 15b*
 kl 18–19 Kartmatu tudengi viievõistlus *Pirogovi plats*
 kl 19 Euroopa-teemaline viktooriin *Vilde lokaal*
 kl 19.15 Sügispäevade filmiõhtu – «Adventureland – pöörane suvi» *Kino Ekraan, 50.-/30.-*
 kl 19–21 Astronoomiline vaatlusõhtu Tartu toomkiriku tornis *Tartu toomkiriku Põhjatorn*
 kl 20 TUDENGIBÄND 2010 *Tartu Üliõpilasmaja, 50.-/25.-*

kl 20 Juhan Viidungu laulude õhtu «Eluaeg olen tahtnud õue» *Athena Keskus, 150.-/eelümügis 125.-/95.-*
 kl 21.30 Sügispäevade filmiõhtu – «Hea Will Hunting» *Kino Ekraan, 50.-/30.-*
 kl 22 SLoops plaadiesitus *Klubi Plink Plonk, 75.-/50.-*
 kl 22 Eesti lahtised meistrikad rodeos *Püssirohukelder*
 kl 22 I love Atlantis – Diskoteek *Atlantis, 50.-/südaööni tudengikaardiga tasuta*

REEDE, 15. OKTOOBER

kl 14–18 Kunsttuba: Vanale lamobile uus sära! *LOOV galerii, Kalevi 13, 75.-/50.-*
 kl 15 Kihnu keele õpituba «Murrame keelt» *ERMI näitusemaja, Kuperjanovi 9, 10.-*
 kl 16 TUDENGISEIKLUS *Raekoja plats*
 kl 16.15 AKADEEMILINE PIKAPÄEVARÜHM «Kuidas teha teatrit» *Marge Pärnits Teatri Kodu, Lutsu 2*
 kl 19–21 Astronoomiline vaatlusõhtu Tartu toomkiriku tornis *Tartu toomkiriku Põhjatorn*
 kl 19–21 Cafe 76: Köök kui ateljee *Salemi kiriku kelder, Kalevi 76*
 kl 19.15 Sügispäevade filmiõhtu – «The Cove – mere verine saladus» *Kino Ekraan, 50.-/30.-*
 kl 21.30 Sügispäevade filmiõhtu – «Halb politseinik: Sündmuspaik New Orleans» *Kino Ekraan, 50.-/30.-*
 kl 22 Esinevad: Zahir, Tolmunud Mesipuu, Edgars Rubenis *Klubi Plink Plonk, 75.-/50.-*
 kl 22 Peoinstruktorid *Atlantis, 100.-/50.-*

LAUPÄEV, 16. OKTOOBER

kl 9 Tule keskkonnabussiga Raaplamaale *Tartu Keskkonnahariduse Keskus, Kompanii 10, 50.-*
 kl 11–16 Aktsioon & kunsttuba: Riidekapiga galeriisse *LOOV galerii, Kalevi 13*
 kl 12–17 SPORDIPÄEV *TÜ Spordihooone*
 kl 15 Kontsertetendus «KOKKU TULEK» *Genialistide Klubi, 25.-*
 kl 15 Meistriklass «Lyrical Jazz» *Tähtvere Tantsukeskus, Lauupeo pst 19, 150.-/100.-*
 kl 19.15 Sügispäevade filmiõhtu – «Tere tulemast Zombiemaale» *Kino Ekraan, 50.-/30.-*
 kl 21.30 Sügispäevade filmiõhtu – «Tähesõjad» *Kino Ekraan, 50.-/30.-*
 kl 22 Smilers *Püssirohukelder, 50.-*
 kl 22 Sprodiklubi *Atlantis, 100.-/50.-*

PÜHAPÄEV, 17. OKTOOBER

kl 12 TARTU TUDENGIPÄEVADE JALGPALLITURNIIR *Annelinna kunstmuruväljak*
 kl 15 Kontsertetendus «KOKKU TULEK» *Genialistide Klubi, 25.-*
 kl 15–17 Zumbafestival *Tähtvere Tennise- ja Tantsukeskus, Lauupeo pst 19, 50.-/25.-*
 kl 17–19 Toomamissa *Tartu Maarja kirik, Pepleri 1a*
 kl 19.15 Sügispäevade filmiõhtu – «Kanade mäss» *Kino Ekraan, 50.-/30.-*
 kl 21.30 Sügispäevade filmiõhtu – «Impeerium annab vastulöögi» *Kino Ekraan, 50.-/30.-*

Peakorraldaja Ülikooli Kultuuriklubi jätab endale õiguse teha kavas muudatusi!

Valmis, start SPORDIPÄEVALE!

Ära maga maha tudengispordi aastaüritust! Tartu tudengipäevade meeskond ja maskott Villem kutsuvad sind spordipäevale. Kavas on kümme spordiala ning nii meeskondlikke kui ka individuaalseid treeninguid ja võistlusi. Tutvu ajakavaga ja registreeri end kiiresti, sest rühmade suurus on piiratud. Kui seekord ei ole spordipisik sind nakatanud, siis tule ja ela oma ülikoolile kaasa, sest mõõtu võtavad omavahel kõik Tartu kõrgkoolid.

TOIMUMISKOHT: Tartu ülikooli spordihooone (Ujula 4)

AJAKAVA

Meeskondlikud alad

12–16.30 TÄNAVAKORVPALL 3on3 tänavakorvpalliturniir sisetuningimustes. Võistkonnas kokku kuni neli liiget. NB! Kõik võistkonnaliikmed peavad olema tudengid. Registreerimine www.studentdays.ee.

12–16:30 ÖPPEJÕUDUDE VÕRKPALL

Võrkpalliturniir kõrgkoolide vahel. Mõõtu võtavad kuue eri kõrgkooli õppejõud. Tule omadele kaasa elama!

16.30 TEATEVÖISTLUS Sportlik-meelelahutuslik teatevõistlus paneb spordipäevale meeoluka punkti. Võistkonnas viis liiget. Registreerimine kohapeal.

Individaualad

Registreerimine algab kohapeal

1 tund enne ala algust.

13 SUMO

Kaasahaarav sumoturniir toimub sumokostüümides, mis on saadaval kohapeal. Registreerimine kohapeal.

14 SÕUDEERGOMEETER

Võistlus toimub Concept-2 ergomeetritel. Distsants: 500m. Registreerimine kohapeal.

15 TÕUKERATTA AEGLUS-SÕIT

Kickbike'i tõukeratta aeglussõitu korraldab www.kickbike.ee. Meeleolukas võistlus, kus tuleb läbida 10-meetrine rada võimalikult aeglaselt.

Registreerimine kohapeal.

Treeningud

12–14 KARATE

1,5-tunnine trenn tutvustab ja õpetab karate algtõdesid. Juhendavad kogenud karate treenerid. Grupi suurus on piiratud. Registreerimine www.studentdays.ee.
 14–15.30 KALJURONIMINE Treeningus õpetatakse kaljuronimise põhitõdesid. Kaljuronimist juhendavad Seiklusretked OÜ kogenud instruktorid. Treeningu lõpus toimub ka väike võistlus. Registreerimine www.studentdays.ee.

15.30–16.30 CAPOEIRA

Spordipäeva treeningud lõpetab capoeira, mis on nii tants, võitlus kui ka mäng, kus saab korraga õppida ja rakendada enesekaitset, akrobaatikat, tantsulist liikumist, muusikat ja rütmi. Registreerimine www.studentdays.ee

Spordipäev on TASUTA!
 Spordipäeval juhendavad treeninguid oma ala spetsialistid. Treeningute kava on kokku pandud koostöös Tartu ülikooli akadeemilise spordiklubi ja spordiklubiga My Fitness.

Spordipäeva toetavad Saku õlletehas, Nordea, spordiklubi My Fitness, Tartu ülikooli akadeemiline spordiklubi, Sportland, Tartu linn.

TUDENGIBÄND JA -FILM

14. oktoobril toimuval tudengibändil osalemiseks pane kokku 15-minutilise kava (umbes 3 lugu), millest vähemalt kaks on omaloomingulised. Ankeet ja lood saada 6. oktoobriks Tartu üliõpilasmaja (MTÜ Tartu üliõpilasmaja, Kalevi 24, 51010 Tartu) või aadressile liina.liiv@gmail.com.

Tudengi filmikunsti meistriteosed linastuvad 12. oktoobril kell 20 Ekraani suurel kinolinal. Konkursil osalemiseks täida kodulehel ankeet ja saada see aadressile kjuusu@gmail.com 4. oktoobriks. Film toimeta samaks ajaks DVD-l või CD-l Tartu üliõpilasmaja. Mõlema konkursi eelzürri selgitab parimad, kes pääsevad lõppvõistlusele. Lisainfo: www.studentdays.ee.

Tehnoloogiline singulaarsus

KAS OLETE MÄNGINUD ARVUTI VASTU MALET KÕRGEIMAL RASKUSASTMEL? KUI JAH, SIIS EHK TEATE SEDA TUNNET, KUIDAS MÄNG LIIGUB KIRETULT IGA KÄIGUGA TEIE KAOTUSE SUUNAS, ÜKSKÕIK, KUI KAVALAID KOMBINATSIOONE TE KA VÄLJA EI MÖTLEKS.

Jaan Tallinn
ajakiri@ut.ee

Kujutage aga ette, et malelauaks on abstraktse ekraanipildi asemel reaalne maailm ja malenditeks ressursid, nagu päikesevalgus, õhus sisalduv hapnik või koguni meis endis sisalduv süsinik.

Kui lisada, et mäng toimub reaajas ja igaks käiguks on aega maksimaalselt paar millisekundit, olemegi saanud ühe võimaliku tehnoloogilise singulaarsuse stsenaariumi, mida kutsutakse järsuks õhkutõusuks (*hard takeoff* – ingl).

Tehnoloogiline singulaarsus sai oma nime füüsikast, kus terminiga «singulaarsus» tähistatakse piirkondi aegruumis, kus meie maailmamudelid n-ö lõhki lähevad ja enam ei kehti. Näiteks mustade aukude keskmed. Analooget lõhkiminekut töötab hetk tulevikus, mil arvutid jõuavad oma võimekuselt inimestele järele. Esimesena pani seda tähele briti matemaatik I. J. Good aastal 1965 kui ta kirjutas:

«Defineerime ultraintelligentse masina kui masina, mis on suuteline täitma kõiki inimeste intellektuaalseid tegevusi. Kuna intelligentsete masinate disain on üks sellistest tegevustest, siis suudaks ultraintelligentne masin omakorda disainida veelgi paremaid masi-

naid; kahtlematult järgneks sellele «intelligentsiplahvatus», mis jätkaks inimese intelligenti kaugele maha. Ultraintelligentne masin jääks seega inimkonna viimaseks leiutiseks.»

Miks lasti sellisel põhjapaneval tähelepanekul pea pool sajandit tolmuda ning alles viimasel aastakümnel on hakanud filosoofid ja arvutiteadlased tõsiselt arutlema, mida ikkagi tähendaks olla siin planeedil intelligentsuselt teine liik? Põhjuseid on usutavasti kaks: esiteks jäi esialgne tehiskellekti areng kaugele maha teemale pandud ootustest ja teiseks on vastav temaatika äärmiselt ebaintuitiivne.

INTELLIGENTSISKAALA

Käesolev sajand on näinud arvutite võimsuse jonnakat kasvu Moore'i seaduse taktis ning üha võimekamate tarkvarasüsteemide koostamist. Arvutid on suutelised pildilt inimesi tuvastama, autot juhtima, kahel jalal kõndima, börsil investeerima ja isegi muusikat komponeerima (guugeldage «Sounds Like Bach»!).

Peale selle kinnitab viimasel aastakümnel plahvatuslikult arenenud ajuteadus, et kuigi ajus toimuv on ääretult keeruline, ei paista seal siiski midagi arvutitele põhimõtteliselt üle jõu käivat. Näiteks on futuroloog Ray Kurzweil väitnud, et inimaju

kirjeldus sisaldub digitaalsena inimgenoomis, kusjuures viimase maht on vaid tühised 50 megabaiti. Seega, inimestel, kes usuvad inimaju igavest ja põhimõttelist üleolekut nn mõtlevast masinast, läheb oma seisukohtade tõendamiseks aasta aastalt raskemaks.

Mis aga puutub teema ebainuitiivsusesse, siis on siin eksiarvamuste murdmisel ees veel pikk teekond. Kuna meie intuitsioonid on esialgselt arenenud toimetulekuks väikeses küttide-korilaste kogukonnas, siis mida kaugemal on teema igapäevaelust, seda arusaamatum see paratamatult on. Klassikalisteks näideteks ebainuitiivsetest valdkondadest on kvantmehhaanika ja relatiivsusteooria. Erinevalt neist pole aga singulaarsusteema üle mõtlejatel ette näidata ühtegi korratavat eksperimenti, millega intuitsioon neid nüpeldada ja valearusaamu kummutada – singulaarsus on definitsiooni järgi ühekordne sündmus! Seega tuleb teha süstemaatiliselt tööd, et selgitada, miks meie intuitsioonid meid petavad. Järgnevalt mõnest põhjustest.

Suurim väärarusaamade allikas on antropomorfism. Kuna ainsad intelligentsed olevused, kellega me kokku puutume, on teised inimesed, siis tõmbame automaatselt võrdusmärgi intelligentsuse ja inimlikkuse vahele. Tegelikult on pea kõik, mida me peame silmas inimlikkuse all, meis evolutsiooniliselt arenenud enne intellekti teket! Teisisõnu, iga kord, kui me räägime inimlikest väärtustest, räägime me tegelikult primaatide väärtustest, kuna peamisi väärtusi, nagu moraalsus, sotsiaalsus,

ühiskondlik positsioon, erinevad emotsioonid jne, jagame me inimahvidega.

Nii on sügavalt ekslik eeldada intelligentselt arvutit «ahvitundeid», nagu näiteks kaastunne või hoolimine keskkonnast. Palju tõenäolisem on leida neid väärtusi teistel planeetidel evolutsiooni läbi teinud tulnukate juures! Arvuti jääb eelkõige aparaadiks, olgu see kui tahes ultraintelligentne. Täiesti võimalik, et sel ei teki isegi eneseteadvust.

EI KONTROLLI TULEVIKKU

Antropomorfism solgib ära ka meie arusaama intelligentsiskaalast. Intuitiivselt eeldame, et intelligentsiskaala algab kivist ja lõpeb Einsteiniga. Siit ka lugemata Hollywoodi filmid, kus käib võitlus inimeste ja masinate vahel – kusjuures masinad on huvitaval kombel targemad kui keskmine inimene, aga alati rumalamad kui Einstein. Olles esimene intelligentne liik siin planeedil, mille evolutsioon alles hiljuti kokku klopsis, oleks õigustatum seisukoht, et intelligentsiskaala mitte ei lõpe inimesega, vaid algab inimesest. Meenutagem tööka, et tavaline sülearvuti suudab teha sekundis rohkem korrutustehteid kui terve inimkond kokku. Kui selline võimekusevahe kanda intelligentsiskaalale, näeksime seal meist miljardeid kordi intelligentsemaid isendeid.

Mida üldse tähendab mõiste «intelligents»? Mõnikord arvatakse, et inimintellekt pole ühe numbriga mõõdetav ja seetõttu ei saagi arvutite ja inimeste intelligentsust võrrelda. See seisukoht

on tehniliselt õige, aga vettsogav. Nähtus, mida tuleks intelligentsi all silmas pidada, on võime mõjutada tulevikku endale soodsas suunas. Või teisisõnu – võime näha ette oma tegude tagajärgi ja seeläbi planeerida oma käitumist. See definitsioon omakorda tähendab, et singulaarsusega lõpeb meie võime kontrollida tulevikku ning halvima stsenaariumi kohaselt täitub Bill Joy «Tulevikul pole meid vaja» nägemus.

Antropomorfismile vastanduv – aga samavõrra naiivne – intuitsioon on see, et arvuti on too must karp laual ja meile jääb alati võimalus «lihtsalt juhe seinast välja tõmmata». Selle seisukoha ekslikkuses veendumine jääb lugejale kodutööks. Alustuseks võiks guugeldada «AI-Box Experiment» ja «That Alien Message» ning mõelda ennast ultraintelligentse arvuti olukorda – kas tõesti vaataksite rahulikult pealt, kuidas teokiirusel liikuv gorilla teie toitejuhtme suunas pilku pöörama hakkab?

Pikemalt ei saa peatuda ka apaatial stiilis «kui tulevikus domineerivad arvutid, siis on see asjade loomulik käik, millega ei tasu võidelda». Kui antropomorfismi loor on silmadelt langenud, on sellise seisukoha kohatus kaugele paista.

Need on osa põhjustest, miks tehnoloogiline singulaarsus on teema, millest kuuleb igal aastal järjest rohkem. Võiks veel arutleda teemadel «Mida ultraintelligentne masin tegelikult teha tahab?», «Kuidas singulaarsus üle elada?» või «Miks Asimovi kolm seadust ei toimi?». ☹

Fotod: 2x Peeter Langovits / Scanpix

Madis Kolk meenutab ülikooli hea sõnaga

AJAKIRJA TEATER. MUUSIKA. KINO PEATOIMETAJA JA TEATRIFESTIVALI DRAAMA 2010 KURAATOR MADIS KOLK UNISTAS TARTUSSE TULEMISEST JUBA LAPSENA JA MÕTLEKS NÜÜDKI TÕSISELT ÜLIKOOLI TAGASI TULEMISE PEALE, KUI SEDA VAJA PEAKS MINEMA.

Merilyn Merisalu
merilyn.merisalu@ut.ee

Praeguse seisuga on põhitöö kõrvalt Tallinna ülikoolis ja Eesti kunstiakadeemias teatrijalugu õpetaval Kolgil pealinnas palju tegemist.

Küll tunnistas ta, et kui kodu-ülikool teeks talle ettepaneku Tartusse õppejõuks tulla, vääriks see ettepanek kindlasti kaalumist.

«Hetkel pole selle järele aga tõenäoliselt vajadust, kuna Tartu ülikoolis on teatridokkond hästi kaetud ning ega see päris õige po-

leks, kui kahe linna kõrgkoolide vahet sõidaksid samad õppejõud,» ei näe ta kutse puudumises mingit probleemi.

Nii teatri kui ka muusika vastu tundis Kolk huvi juba varajasel kooliajal. Oma osa tihedal kokupuutel kultuurimaailmaga oli

lapsepõlvesõpradel, kelle hulka kuulusid näiteks Jan ja Andrus Uuspõld, aja- ja projektijuhtimiskoolitaja Kristjan Otsmann ning kirjanik Arvi Tapver.

TAHTIS TARTUSSE TULLA

Hilisemat kooli- ja erialavalikut nad aga otseselt ei mõjutanud. Kui Jan tahtis minna teatrikooli, oli Madise soov omandada kõrgharidus just Tartu ülikoolis. Osalt tänu vanemale õele, kes oli TÜ arstina lõpetanud, osalt seostus see juba mingite lapsepõlveunistustega, mida enam täpselt ei mäletagi.

Valik teatriteaduse kasuks tuli võrdlemisi hilja ja mõneti juhuslikult, sest põhikooli ajal oli Kolgil kindel plaan hoopis bioloogiat õppida. Nimelt töötas tema isa mereinstituudi Saaremaa väli- baasis, kus poiss suviti käis ning sai osa ka tollal seal töötanud Aleksei Turovski inspireerivatest vestlustest.

«Kuna Eestis on mitmel silmapaistval kultuuritegelasel bioloogidiplom, siis eks ma umbes nii arutlesingi, et üks ei sega ju teist. Keskkooli ajal sain aga aru, et teaduslikul tasemel ma vist ikka loodusega tegelda ei taha,» meenutab Kolk.

Kui enne ülikooli astumist huvitasid noormeest võrdselt kunstiajalugu ja klassikaline filoloogia, jäi konkreetne valik nende vahel tegemata ja otsus sai hoopis teine. «Lõpuks arvasingi, et kõikide kunstide sünteesina annab ehk teatriga tegelev teadus just avara humanitaarse pildi, millega soovisin kunstidele läheneda.»

Nüüdseks on mees muidugi aru saanud, et pole see teater mingi süntees, vaid väga spetsiifiline oma tee, aga ega ta oma sõnul sellegipoolest tehtud valikut ei kahetse, hoopis vastupidi.

Kuna teatriteadus oli tollal üks paljudest Eesti filoloogia spetsialiseerumisvõimalustest, oli kogu kursuse üldpilt võrdlemisi hajus. Igaüks õppis oma programmi järgi, kursusel oli palju väiksemaid seltskondi ja nii ei saanud ka õppejõud suurt gurustaatust.

Tähelepanuväärseid õppejõude oli küll kõigil aladel, teatriteaduse valdkonnast aga meenutab Kolk hea sõnaga eelkõige Luule Epnerit, Riina Schuttingut ja Ülo Tontsi.

MÕNUS SELTSKOND

«Ja Enn Siimer õpetas üht kriitiku jaoks väga vajalikku, kuid tänapäeval natuke põlastatud oskust: laval toimuva kirjeldamist. Mitte lihtsalt tehnilist kirjeldamist «astus kaks sammu vasakule», vaid kirjelduse kaudu lavastaja taotluste ja nende realiseerumisaseme avamist, kriitiku pilgu suunamist lavale, mitte kriitiku enda kujutluspildis toimuvale,» seletab Kolk ja lisab et harivat oli muidugi palju rohkem, kui need üksikud nimed.

Suure nostalgiaga meenutab mees ülikooliajast ka enda osalemist kursusevenna Andres Keili eestvedamisel Tähe tänaval tegutsenud Otto-teatris. «Et talvel etendusi anda, tassisime sinna Keili kuuri alt veel seljakotiga küttepuid,» muigab ta.

1999. aastal kaitsstud bakalau-

reusetöö kirjutas Kolk teatrimees Jerzy Grotowskist. Tollane huvi teema vastu oli suuresti seotud ka kirjutaja enda vaimsete otsingutega. Paelus teater, mis püüdis avastada pea et religiooni enda toimemehhanisme.

«Grotowskiga tegeledes hakkasin ilmselt mõlemat nähtust eraldi paremini mõistma ja neile ka omaenda elus õigemal kohtal leidma,» arvab Kolk ja lisab, et eks teater peabki suunama edasistele otsingutele, mitte ise lõppsihiks jääma.

MAGISTER PANI MÕTLEMA

Tänavu kaitsstud magistritöö valmimiseks kulus aga sootuks rohkem aega. «11 aastat tagasi alustades oli suurem rõhk interkultuurilisel teatril, püüdsin selles justkui midagi uut avastada, aga pikkamisi hakkasin üha rohkem aru saama, et see ei inspireeri mind eriti,» tunnistab mees, kes lõpuks jõudis post-postmodernismi teatriteni.

«Ühtpidi ei tohiks ühtki koolitööd nii isiklikult võtta, et seda paari aastaga lõpule ei suuda viia, teisalt olen õnnelik, et omal ajal ülepeakaela ei kiirustanud. Ongi vist õige öelda, et asjad küpsesid valmis, nii aeg kui ka töö ise,» on Kolk nüüd tulemuse ja lõpliku teemaga rahul.

Mitmed praegused teatriteaduse tudengid on Madis Kolki ühe oma eeskujuna nimetanud. Mehele endale teeb see au, samas tunnistab ta, et see lisab tema töösse ka tubli annuse lisavastutust. Tema sõnul oleneb kriitika kirjutamine ja selle läbimõtlemine ikkagi suuresti inimesest

endast, nii et mingeid käitumisjooniseid ta kindlasti kellelegi ette anda ei saa.

«Minu enda jaoks on oluline, et ma suudaksin etendust nautida ikkagi n-õ tavavaatajana, elamust taotledes, kriitikuhoiak peaks aktiveeruma ikkagi alles siis, kui pärast etendust oma kogetut analüüsid.»

Selle üle, kas kriitika peaks olema kirjeldav, teoreetiline, esseistlik, näitlejamängule keskenduv või muusugune, Kolk üldse vaielda ei tahagi. Tema arvates saab head ja vajalikku kriitikat kirjutada igas žanris ja formaadis ning mida rohkem erinevaid teid on, seda parem. Oluline on lihtsalt, et kriitik lähtuks sellest, mida ta lavalt näeb.

Praegu teatriteadust õppivatest noortest, kellega ta kokku on puutunud, on Kolgil jäänud väga positiivne mulje. «Loodan väga, et lisaks teadlastele tuleb nende seast täiendust ka meie kriitikutele!»

TEATER ÄRA EI TÜÜTA

Nüüd on mees 2003. aastast alates Eesti suurima kultuuriajakirja Teater. Muusika. Kino peatoimetaja. Kui arvestada ka seda, et sellele lisaks tuleb tegemist teha veel näiteks festivalidega, teatrilooingutega mitmes koolis ja teatrikriitika kirjutamisega ka päevalehtedele, võib tekkida küsimus, kas kõike seda kultuuri ühel hetkel lihtsalt liiga palju ei saa.

Kolk ütleb selle peale, et kõik oleneb sellest, mis lainepikkusel keegi kultuuriga suhestub. Ummistumise oht tekib siis, kui

inimene püüab oma kultuurikogemust ära mahutada näiteks intellekti lahtrisse või mingisse esteetilise snobismi sahtlikesse ja eeldab, et kultuur peaks justkui iseendast toituma.

Kui aga leida üles tasakaalupunkt, kus kultuur aitab avada uksi, mis panevad teadlikumalt mõtlema oma järgmistele sammudele teatriseinte vahelt väljaspool, siis on lootust, et ka paljud muud väärtushinnangud on tasakaalus.

«Me võime Eesti teatritele ja tema publikule paljugi ette heita, kuid kas või juba statistika kinnitab meie suurt teatriarmastust ning näitab kõigi kohtumispunkti olemasolu,» ütleb Kolk veel teatri kohta.

Kui me heidame oma teatritele mingeid asju ette, näiteks rahvusliku identiteedi kinnitamissoovist tulenevat liigset alalhoidlikkust, siis tuleks vaadata nende joonte ajaloolisi tekkepõhjust. Ja seda mitte selleks, et kitsaskohti õilistada, vaid selleks, et neid paremini mõista.

«Oma teatrit saame edendada ikkagi ainult siis, kui vaatame ausalt silma sellele, millest ta moodustub, mitte ei nuta pimesi taga asju, mille jaoks meil võib-olla eeldusigi pole. See kõik on teatri, publiku ja teadlaste ühine ülesanne ja selle lahendamiseks tuleb enda alla haarata küll palju eri suundi, kuid ikkagi eesmärgiga leida kohtumispunkt,» räägib Kolk Eesti teatripraktikute ja -huviliste ühisosast.

Ja vaadates eestlaste teatrihuvi, saab tema sõnul selles küsimuses olla vaid optimist. ☺

MADIS KOLK

- Sündinud 16. oktoobril 1974. aastal Keilas.
- 1999 lõpetas Tartu ülikooli bakalaureusetööga «Pärast avangardi: tekstikogumik Jerzy Grotowskist» teatriteaduse alal.
- 2010 kaitses TÜ-s magistritöö «Pärast postmodernismi: interkultuurilisest teatrist integraalse teatriteni».
- 2000–2001 töötas ajalehes Sirp teatritoimetajana.
- 2001–2002 oli Viljandi teatri Ugala kirjandusala juhataja.
- Alates aastast 2003 kultuuriajakirja Teater. Muusika. Kino peatoimetaja.
- Abielus näitleja- ja ärijuhiharidusega Sheila Kolgiga, tänavu 24. septembri õhtul lisandus perre ka esiklaps, poeg. Täieõiguslik pereliige on juba seitse aastat olnud kass Malekas.

Kirik keset ülikooli

KAHEKSA VAGUNIT SUHKRUT VÕI RAAMATUD? NIISUGUSE DILEMMA SEISIS ÜLIKOOOL 1950. AASTAIL. PRAEGU EI OLE 150 AASTA EEST VALMINUD TARTU ÜLIKOOOLI KIRIKUHOONES SUHKRULADU, NAGU LINNA TÄITEVKOMITEE TAHTIS EGA ENAM RAAMATUKOGUGI.

Varje Sootak

varje.sootak@ut.ee

Ei peeta seal ka jumalateenistusi, milleks pühakoda ehitati. Peahoone tiibhoonete haardes asuvat hoonet tuntakse arhiivimajana.

KIRIKU EELLUGU

Miks vajati 1802 Tsaari-Venemaal Tartus taasasutatud ülikoolis oma kirikut? TÜ ajaloo muuseumi teadusdirektor Lea Leppik kirjutab oma doktoritöös, et 17. sajandi lõpus hakati ülikoolilinnades pidama eraldi ülikooli jumalateenistusi, milleks rajati oma kirikuid ja pandi ametisse teoloogiaprofessoritest vaimulikke. Rootsiaegse ülikooli ajal, mis asutati 1632, ei vajatud veel eraldi ülikooli kirikut ega kogudust, sest Jaani (saksa) ja Maarja (rootsi) kirik rahuldaski nii linna kui ka ülikooli vajadusi.

19. sajandi algul, kui ülikoolikirikud olid Saksamaal kaunis levinud, hakati ka Tartus sellele mõtlema. Leppiku sõnul ei tähendanud kiriku olemasolu tavaliselt veel eraldiseisva koguduse rajamist, kuid Tartus sooviti, et ülikooli liikmed moodustaksid ka kirikliku koguduse. «Eks seegi oli üks ülikooli autonoomia kaitsmise viise.»

1852 andiski Liivimaa kon-

Tartu ülikooli kiriku sisevaade 20. sajandi algul.

Allikas: TÜ ajaloo muuseum

sistoorium loa asutada ülikooli kogudus ja samal aastal kiitis keiser heaks ka kiriku ehitamise. «Teoloogiaprofessor Georg Hörschelmann on seda kommenterinud nii: Tartust sai ainus ülikool Euroopas, mille liikmed moodustasid ka kirikliku koguduse. Ülikooli kogudus asutati 1855.» Jumalateenistusi peeti alul Jaani ja Maarja kirikuis ning ülikooli raamatukogus.

19. sajandi lõpus suurenes üliõpilaste ja õppejõudude arv, samuti koguduse liikmete arv ning saksakeelne usuteaduskond vajab üliõpilastele praktikabaasi.

PROJEKTIDEST

Andekas arhitekt, ehituskunsti-professor Johann Wilhelm Krause oli juba sajandi alguses kavandanud mitu Toomkiriku taastamise projekti, kuhu oli paigutanud peale raamatukogu ka kiriku ja tähetorni. Suurte kulutuste tõttu need teoks ei saanud, küll aga valmis 1806 raamatukogu osa, kus praegu asub TÜ ajaloo muuseum. Ülikoolil veel oma hooneid polnud ning põhilised klassitsistlikud hooned anatoomikum, peahoone, kliinik, tähetorn jt valmisidki tema arhitektiks olemise aegu (1803–1828). Seejärel tuli ehitustegevusse seisak.

Krause järel oli ametis mitu arhitekti, kelle aega nimetab kunstiteadlane Voldemar Vaga äärmisel viljatuks segaduste ja bürokraatliku korralageduse ajaks.

Ülikool polnud kirikuideest loobunud ning mitu projekti tegi Peterburi TA akadeemik, galvanoplastika rajaja, tsiviilarhitektuuri professoriks valitud

arhitekt Moritz Hermann Jacobi. On säilinud tema historitsismisugemetega peahoone tiibhoonete ja kiriku projektid. 1836. aastast pärineb visand, kus ta on esimest korda pakkunud kirikuks praegust asukohta. Nii peahoone kui ka kirik asuvad Põhjasõja ajal varemteks muutunud Maarja kiriku kohal.

Historitsismi algus Euroopas oli ka Tartusse toonud neostiilid, eelkõige neogooti ja renessansi arhitektuurivormid. Vaga hinnangul oli Jacobi põiminud oma üldiselt renessanss-klassikalise projekti ka juba romaani elemente. Peterburi ametnikele projekt ei kõlvanud ning ülikool tellis ka neilt paar projekti.

SAKSA KIRIK

Ehitustegevuse seisakule järgnes elavnemine ning 1851 ametisse asunud arhitekt Karl (Carl) Rathhausil (Rathaus, Ratthaus) (1805–1872) tuli taas kiriku ja peahoone tiibade kallale asuda. Poolteist sajandit tagasi oli peahoone tagune tühi, sealt avanes avar vaade Toomemäele. Tiibhooned olid algselt projekteeritud peahoonest eraldi seisvatena, selle tagaküljega risti. Ühenduskoridorid peahoonega ehitati esmalt ühekorruselised, hiljem tehti peale teine korrus. Sajandi keskpaiga suuremad ehitustööd päädisid tiibhoonete (1856–1859) ja kiriku ehitamisega (1856–1860). Akadeemik Rathhaus võttis projekteeritud tiibhoonete ja kiriku projektide aluseks Jacobi kavandid.

Nurgakivi pandi historitsistlikule, neoromaani sugemetega

kirikule 28. augustil 1856. Müüripraos peaks leiduma kastike ülikooli töötajate nimedega, vene kuld- ja hõbemüntide ning 1841 keisri kihluseks vermitud kuldse medaliga. Sel ajal oli üks tiibhoone valminud katuseni, teine veel alustamata.

Kirik õnnistati sisse 12. veebruaril (vkj 31. jaanuaril) 1860. Seni raamatukogus teenistusi pidanud kogudus sammus pidulikus rongkäigus oma pühade raamatute ja kirikuriistadega Toomemäelt päris koju. Koguduse õpetajateks olid usuteaduskonna õppejõud.

Selles peegellaega saalkirikus asus lääne pool orelirõdu. Külgväärid toetusid korintose kapiteelidega sammastele. Apsiid (poolkaarekujuline altariruum) ilmestasid Nürnbergist tellitud vitraažid Albrecht Düreri ja Hans Hemlingi apostlimaalide järgi tehtud kujutistega. Kroonlühtrid toodi Peterburist. Altar, kantsel, orel ja pingid valmistati Tartus. Altarimaalil oli ülikooli joonistuskooli õpetaja Woldemar Krüger maalinud koopiad Fra Angelico freskomaalist «Naised Jeesuse haul», mille originaal asub Püha Markuse kloostri Firenzes. 1894 kinkis akadeemik Julie Wilhelmine Hagen-Schwarz kirikule oma õlimaali «Kristus ristil».

Fassaadikujunduses lähtus Rathhaus valdavalt romaani stiili elementidest, horisontaalliigen- dus viitas neorenessansi mõjule.

Ülikooli kirik oli ühtaegu nii ülikooli koguduse pühakoda kui ka saksakeelse usuteaduskonna õppebaas, kus tulevased luteriusu pastorid ametioskusi omanda-

sid. Siin sai oma hariduse ka eesti soost usuteadlaste esimene põlvkond.

EESTI KIRIK

Kui 1919 loodi eestikeelne ülikool, oli iseenesest mõistetav, et ka akadeemilised jumalateenistused toimuvad eesti keeles. Taolise ettepaneku tegi järgmise aasta algul dotsent Hugo Bernhard Rahamägi, mida toetas usuteaduskonna kogu eesotsas dekaani Johan Kõpuga. Mõlemad olid hiljem ka piiskopi ametis. Ka 150 üliõpilast esitas vastava märgukirja. Detsembris saabus TÜ nõukogu otsus ning 6. veebruaril 1921 peeti esimene ülikooli koguduse eestikeelne jumalateenistus, mais loodi ülikooli koguduse eesti pihtkond. Nüüdsest jagunes kogudus eesti ja saksa pihtkonnaks.

Ülikooli kirikuhoone haaras aina enam eesti noori. 1926. aastast algasid üliõpilaste proovijutlused. Kogudus kasvas. Rahamägi on kirjutanud, et näiteks püha-deaegsetel teenistustel on kirik täiskiilutud. Esinesid koorid, organistid, solistid. Samuti oli hoone pidulikult rohelistes ehtes ja lilledega kaunistatud. Tegutses hoolekandering, peeti lastejumalateenistusi, karskusliidu majas hakati korraldama koguduse perekonnaõhtuid. Kiriku juurde asutati lauluselts Cantate Domino oma laste- ja pasunakooriga.

1929. aasta märtsist hakati jumalateenistusi edasi andma raadio teel. Suurt tähelepanu nii kodu- kui ka välismaal äratas esimese esperantokeelse jumalateenistuse ülekanndmine.

Koguduse kümnenda aas-

tapäeva puhuks saadi kingituseks hõbedast kirikuriistad (armulauapeeker, oblaadialus, ristimiskann), mida kasutatakse praegu Jaani kirikus.

Ülikooli kirik, mida professor Rahamägi on maininud kui vaikesart kesk tormist merd, nagu õitsvat oasi kesk liivast kõrbe, nagu selget järve kesk suuri mägesid, suruti oma valgustusmainet kaotama 1940. aastal. Haridusministeerium andis korralduse likvideerida usuteaduskond. Õppejõude ootas ees Siberi teekond, sõjakeerises hukkumine või 1944. aastal põgenemine. Sõja-aastail jätkus kiriku tegevus tagasihoidlikumalt. Siiajäanud koguduse liikmed üritasid kogudust 1945. aasta märtsis uuesti registreerida.

LIKVIDEERIMINE

1947 võeti kirik koguduselt ära ja hoone suleti. 26. septembril arutas TRÜ õpetatud nõukogu ka kiriku saatust. Rektor professor Alfred Koort selgitas, et Eestis NSVs on kirik riigist lahutatud ning et «sellisel riiklikul asutusel nagu Tartu Riiklikul Ülikoolil ei ole ega saa olla mingit kogudust». Õpperuumide vähesuse tõttu otsustas TRÜ nõukogu pöörduda ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi poole ettepanekuga kasutada kirikuhoonet õppetöök.

TÜ koguduse nõukogu koosoleku protokollist 12. novembril 1947 saab teada: «...majandusprorektor on kirjalikult teatanud, et kirik on suletud koguduse jumalateenistuste ja muude kultustoimingute korraldamiseks, kuna olevat kiriku lagi sisselangemise ohus». Prorektor oli omavolili-

selt kirikuteenrilt kiriku võtmed ära võtnud ja lasknud altari ette tellingud ehitada. Remondiga aga ei alustatudki.

12. märtsil 1948 likvideeris Tartu linna täitevkomitee komisjon aktiga «Ev. Luteriusu «Tartu Ülikooli» nimelise usuühingu». Kiriku altar, kantsel, pingid, lühtrid, kell jm anti Põltsamaa kogudusele, armulauariistad võttis hoiule Tartu Maarja kogudus. Augustis võeti maha kiriku rist. Omapärane idee tekkis linna täitevkomiteel 1950. aastal – kasutada kirikut suhkurlaona. Midaagi taolist siiski ei sündinud.

1952 võis kirikus näha tsaarriaegse ülikooli 150. aastapäeva näitust, kus väidetavasti seisnud altari kohal Stalini kuju.

1956. aastal rekonstrueeriti kirik arhitekt Henn Kuvasto projekti järgi kahe raudbetoonvahelaega raamatukoguhooneks.

RAAMATUKOGU

Linna arhitektuurikomisjoni eksperdi, Tartus Eesti Projekti peaarhitektina töötanud Raul-Levroit Kivi meenutuste järgi lükkas komisjon üksmeelselt kiriku nii põhimõttelise ümberprojekteerimise lahenduse tagasi. Vastuettepanek oli säilitada avar ilusate rõdudega saaliruum kontsertideks ja pidulikeks sündmusteks. Komisjonis vaieldi küll, aga partei käsk jäi peale.

Nii muutus kõrge kirik neljakorruseliseks – kolmel korrusel olid õpperaamatukogu hoidlad ja neljandal lugemissaal. Aastaid hüüdsid tudengid seda maja tuubikumiks, peahoone kolmandal korrusel asuvat ajaloo-keeletea-

duskonna seminariraamatukogu aga seminarkaks.

Seminarkaga on seotud ka kirikuhoone. 1980 tahtis ülikooli juhtkond viia ajaloolise seminaraamatukogu peahoonest Lenigradi mnt (praegu Narva mnt) 27 ühiselamusse, vabastamaks ruumid teadusosakonna tarbeks. Tudengid ja õppejõud protestisid – traditsiooniliselt peahoones olnud rikkalik raamatukogu oli väga heas asupaigas. Ära see ikkagi viidi ning paar aastat kiratses seminarka tornühiselasus – see jäi humanitaartudengitest liiga kaugele. 1982. aasta detsembris koliti seminarka kirikuhoonesse, seal asunud õpperaamatukogu aga uude majja Struve tänavas. 1990 nimetati seminarka humanitaarraamatukoguks.

Taastatud Eesti Vabariigis taasasutati 1991. aastal usu-teaduskond ja taastati EELK ülikooli kogudus. Taastamise üks initsiaatoreid oli praegune TÜ audoktor Andres Taul, kes tuli 1995. aastal Kanadast ülikooli esimeseks kaplaniks ning hakkas kevadsemestril pidama jumalateenistusi ülikooli ajaloomuuseumi rõdusaalis. 2001 ühendati

TÜ kogudus Jaani kogudusega. Uueks nimeks sai Ülikooli-Jaani kogudus ning peagi hakatigi tegutsema Jaani kirikus.

Ülikooli kiriku 140. aastapäeva märkimiseks korraldas aga põhjalikult hoone ajalugu uurinud humanitaarraamatukogu juhataja Sirje Madisson 2000. aasta veebruaris ulatusliku näituse. Raamatukogu ise suleti seoses ülikooli raamatukoguvõrgu ümberkorraldamisega. Kogud viidi Madissoni sõnul peakogusse, kuid neid raamatuid, mida ei vajatud, kinkinud ta paljudele Eesti väiksematele raamatukogudele.

Aastail 2006–2007 maja rekonstrueeriti. Praegu on kirikuhoones lisaks seal juba 1950ndate lõpust asunud arhiivile orientalistikakabinet ja mõned õppeosakonna tööruumid. Esimesel korrusel on asunud ka ülikooli kontoritavete ladu.

Tartu vanalinna muinsuskaitsealas paiknevale endisele sakraalhoonele passiks hästi mälestustahvel – selles majas asus 1860–1947 Tartu ülikooli kirik. ¹¹

Kasutatud kirjandus vt: www.ajakiri.ut.ee

TARTU ÜLIKOOI KIRIKU ELULUGU

- 28. august 1856 – nurgakivi panek
- 1855 – asutati ülikooli (saksa) kogudus
- 31. jaanuar 1860 – sisseõnnistamine
- 6. veebruar 1921 – esimene eestikeelne jumalateenistus
- 1940 – likvideeriti usu-teaduskond
- 1947 – suleti kirikuhoonena, varad läksid Põltsamaa kirikule
- 1952 – ülikooli 150. aastapäeva näitus
- 1956 – rekonstrueeriti raamatukoguhooneks, avati õpperaamatukogu
- 1982 – kirikusse kolis seminarka (1990 humanitaarraamatukogu), õpperaamatukogu kolis peamajja
- 2000 – näitus 140-aastasest kirikust
- 2006 – likvideeriti humanitaarraamatukogu

Kiriku ümberehitus 1956. aastal

«**K**ui töö lahti läks, oli üks esimesi töid rõdude ja saali senise kuju lammutamine. Olid ilusad sambad. Need olid tehniliselt täitsa korras, need olid ülikooli õue peal lumehanges virnas välja visatud. Arvatavasti

olid need põhimõtteliselt samasugusest puust nagu ülikooli aulas. Nad vist ei läinud enam kuskil täie ette, vaid lihtsalt hävitati. Kiriku sisustus oli virnas, lihtsalt armutult välja roogitud. Süda tilgub verd, kui niisugust asja näed ja üle elad. Praegu on kirik

kõvasti monoliitset raudbetooni täis valatud ja kui tahakski restaureerida, siis ei kujuta ette, kuidas seda teha.»

Jaan Malin «Intervjuu Raul-Levroit Kiviga» (1995) – «Tartu planeerimisest ja arhitektuurist».

ÜLIÕPILAS- TEATER OMA KODU OOTUSES

Foto: Piret Bristol

Kalev Kudu
üliõpilasteatri kunstiline juht

Kümme aastat tagasi lubasin Tartu üliõpilasteatri noortele, et kui meil on ükskord oma statsionaar ehk proovi- ja esinemissaal, on mu töö teatris lõpule jõudnud ja järeltuleval teatrijuhil saab olema palju kergem traditsiooni jätkata.

Kui rääkida traditsioonist, siis olin ka ülipopulaarse ülikooli teatri Valhalla liige 1985–1989. Selle ühenduse olulisust, (mida toetas ülikool ja vähesel määral linn) ei saa kuidagi ülehinnata. Valhalla liik-

med on kõik praegused tublid Eesti elu edendajad, näiteks Margus Kasterpalu, Jüri Luik, Tiit Pruuli, Indrek Tarand jt. Valhalla osatähtsus oli tol suletud ajal väga suur.

Üliõpilasteater lavastab samuti Eesti autoreid (Mehis Heinsaar, Veiko Märka, Olavi Ruitlane) ja aegade jooksul on teatris osalenud enam kui sada noort. Nemadki pole vähem olulised Eesti asja ajajad nii äris kui ka kultuuris. Professionaalsed lavastajad ja näitlejad, nagu Sven Heiberg, Ago Soots, Maarja Mitt, Mari-Liis Lill, Tanel Jonas ja paljud teised läksid teatrikoolidesse just TÜTi lavalt. Valhalla tegutses väikeses, aga toimekas ülikooli klubis. Praegune üliõpilasmaja on suur ja ebaefektiivne, kuhu meie harjutusruum enam ära ei mahtunud.

Õieti ajendaski mind seda lugu kirjutama valu ja mure üliõpilasteatri tuleviku pärast. Oleme eikellegimaal, sest harjutusruumi kõrval puudub meil ka etenduste andmise koht. Peame seda rentima linna eri asutuste käest. Mängisime Lutsu teatrimajas allrentnikuna ja olime üsna rahul. Siis kolis Genklubi Magasini tänavale, kus esialgu mängimist jätkasime, aga pärast Tartu Uue Teatri loomist kujunes mängukordi nii vähe, et see ei olnud enam mõttekas.

Hetkel terendab võimaliku oma ruumina peahoone taga olev ülikooli endine kirik, mis seisab suuresti tühjana ja millele ülikool otsib kasutust. Juhul, kui ülikooli ja muinsuskaitsega tingimuste osas kokkuleppele jõuame, suudame seal anda mitu etendust nädalas. Oleksime valmis pakkuma saali

ka teistele kultuuritegijatele ning lisaks on lubanud meid halduskuludes toetada linnavalitsus.

Kui õhtuti täituksid ruumid teatrikülastajatega, siis päevasel ajal saaks hoonet kasutada koolituskohana. Laiemalt mõeldes on taoline noorte kultuurikeskus kesklinnas väga vajalik. Loodame väga, et sel sügisel hakkavad meie oma koha küsimused laheneda, vähemalt on ülikooli kinnisvaraosakond pannud meile kaalumiseks ette mitmeid variante.

Miks on vaja ülikoolilinna tudengiteatrit, tasub see ennast ära? Jah, ega see teater midagi ju ei tooda. Aga mõtlemaid, hästi suhtlevaid ja seesmiselt rikkamaid inimesi ta ikka «toodab». Iga sügise algul leian oma postkastist kümneid e-kirju noortelt, kes küsivad, millal on teatrisse vastuvõtt. Hetkel tegutseb TÜTis ligi 20 noort, kes peale akadeemilise eriala saavad lisaväärtuse ka teatrikunsti õppimisest. Kevadel andsid nad 15 etendust. Selles kollektiivis tegutsemine õpetab arvestama teistega ja on olemoodi täiskasvanuks saamise kool.

Age kui neil noortel pole kohta, kus end väljendada, laguneb see 11-aastane traditsioon. Väikesest fanaatikute grupist, kes omal ajal alustasid, on kasvanud Tartu linna ja ülikooli esinduskollektiiv. Oleme väärikalt esindanud enam kui 15 riigis Eesti riiki, oma linna ja ülikooli.

Paljudel välisfestivalidel ja kongressidel, mida külastame, küsivad kolleegid siiani: «Kudu, kaugel on teatri ruumiküsimus?» Seni pole mul midagi rõõmustavad vastata olnud.

Paradoksaalne, ent oleme saanud toetust mitmetest fondidest, ka kultuuriministeriumilt. Meid tuntakse Eestis ja meie näitlejad on kuulsad välisfestivalidel. Näiteks Minskis teatakse meid nimepidi ja saalid on alati pilgeni täis, seevastu on meie enda ülikooli suhtumine jäänud leigeks. Samas pole me ju linna ega kultuurkapitali, vaid ikka ülikooli teater. Näiteks Valgevene ülikooli teater on otseselt ühendatud kultuurikateedriga ja seeläbi ka õppetööga ning neile on leitud ruumid peahoones.

Paradoksaalne on seegi, et kevadel andis teatris tunde liikumisõpetaja Kadi Tudre. Tema aine on küll teatriteaduse õppeplaanides kirjas, ent Tudre palga pidi teater leidma oma kaukast. Meile on räägitud, et kui ühendaksime oma tegevuse õppetööga, siis saaksime kindlasti oma ruumid. Age taoline

ühendus on meil juba olemas.

Igal maailma ülikoolil, kellel on teatriteadus või -õpe, on ka õppelava ja need on omavahel ühendatud.

Üliõpilasteater – nii teatakse ja kirjutatakse meist Eesti meedias, lisamata eesliidet Tartu – alustab kõigele vaatamata oma 11. hooaega. Ja alustab Bernard Kangro, ülikooli audoktori 100. sünniaastapäevale pühendatud etenduse proovidega. Juba 15. oktoobril Kangro konverentsi ajal saab näha katkendit valmivast lavastusest «Piirivöönd», instseneeringut Kangro Tartu romaani trilooogiast. Etendus valmib koostöös Karl Ristikivi Seltsiga ja Kirjanike Liidu Tartu osakonnaga.

Selle essee ilmumise ajaks on TÜT osalenud Tartu linna toel rahvusvahelisel tudengiteatrite festivalil «Teatralny Koufar» Minskis. Tulemas on A. Vvedenski näidend «Ivanovite näärupuu», koolitust jätkab Kadi Tudre. 2011. aastal jätkub koostöö Belgia, Liege'i kuningliku ülikooli teatriga ning algab koostöö Valka ja Peterburi teatritega. Meid oodatakse välisfestivalidele Kolumbiasse, Kanadasse, Belgiasse ja mujale. Osalemine ülemaailmses üliõpilasteatrite organisatsioonis AITU võimaldab meil haaret laiendada ja tutvustada oma riiki, linna ja ülikooli eri riikides. AITU on unikaalne ühendus, mis ühendab endas teatripraktikud ja teoreetikud. Ka sellel aastal veendus ühenduse 8. kongressil Leicesteris Inglismaal, et ülikoolil on viimane aeg astuda selle üle maailma ligi 300 ülikooli ühendava organisatsiooni liikmeks.

Teatri 10. aastapäeva üritusel toimunud teatrikonverentsil tõdesid teatrikriitikud Jaak Rähesoo ja Aare Pilv ning teatriteadlane Luule Epner, et TÜT on meie teatrimaastikul unikaalne, ainulaadne teatrikeelega nähtus. Teine iseloomustav asi on kriitikute meelest omapärane repertuaarivalik – 2011 jõuab esimest korda Eesti lavale A. Vvedenski näidend, paar aastat tagasi mängisime esimest korda Eestis Sarah Kane'i loomingut.

Meid on märgatud. Age selleks, et olla pidevalt pildil, on teatrile just praegu tähtis stabiilne areng, mille saab kindlustada oma kodu. Me ei peaks teatri kunstilist potentsiaali raiskama ruumiküsimuste lahendamisele. Loodetavasti laheneb see ülikooli kaasabil hiljemalt 12. hooaja alguseks, 2011. aasta sügiseks. ☹

ÄÄRMUSLIK ELU LÕUNA-AMEERIKAS

SÃO PAULO POLE ESMAPILGUL PÕHJAMAISTE BRASIILIA STEREOTÜÜPIDEGA MIDAGI PEALE HAKATA. ANAKONDAD SIIN TÄNAVAL RINGI EI ROOMA EGA KOOKOSPALMI VILJAD PÄHE EI KUKU. KAHJUKS POLE SEAL KA RIO DE JANEIRO MAALILISI MERERANDU, HAVANNA KOLONIAALARHITEKTUURI EGA BUENOS AIRESE PARIISILIKKE AVENÜÜSID.

Märt Trasberg

TÜ lähiajaloo magistrant õppis 2009/2010. õppeaasta kevadsemestril vahetusüliõpilasena São Paulo ülikoolis Brasiilias

São Paulo on Lõuna-Ameerika New York, mis võtab sind vastu meeletute pilvelõhkujate ja helikopteritega. Klaas, kivi, betoon ja 20 miljonit inimest. Alguses mõjus see šokina, kuid varsti sain aru nii

kõrghoonete veetlusest kui ka suurlinna mentaliteedi võlust. São Paulo on Lõuna-Ameerika majanduspealinn ning Ladina-Ameerika kõige tähtsamad uudised tulevad siit.

PAREMA ELU OTSINGUIL

São Paulo elanikkonna moodustavad suures osas 19.–20. sajandi jooksul pea kõikjalt Brasiiliasse saabunud immigrandid. Suurema osa sisserändajatest moodusta-

sid siis itaallased, portugallased, hispaanlased ja jaapanlased, kuid märkimisväärselt palju saabus ka teisi rahvusi. Ning 1920.-1930. aastatel saabus São Paulo osariiki parema elu otsingutele ka umbes 3000 eestlast.

São Paulo ja Eesti ajaloolist sidet demonstreerib ilmekalt tõsiasi, et II maailmasõja järel olid seal paljude Eesti akadeemiliste organisatsioonide väliskoondised. Seltsielu oli elav veel 1970.-

1980. aastatel, kuid praeguseks on sealsed uued väliseestlaste põlvkonnad juba kahjuks täielikult brasiillastega kokku sulanud.

Ka kohalik ülikool on muidugi erakordselt huvitav. Erinevalt kesklinnast ja suurtest elamurajoonidest asub ülikooli *campus* looduslikult väga kaunis kohas – otsapidi Atlandi vihmametsa rajatud pargis. Õhk on seal alati mõnusalt puhas.

Ülikoolihooned on tohutu

suured ning muidugi modernsed. Samas hakkavad osad 1960-1970. ehitatud betoonehitused juba natuke lagunema. Arhitektide jutu järgi on ülikoolilinnaku kujunemine oluliselt mõjutatud kuulsa Brasiilia modernistliku arhitekti Oscar Niemeyeri töödest.

São Paulo ülikool on üks Brasiilia suurimaid ja samas prestiižikamaid haridusinstituute, kus õpib üle 90 000 tudengi. Tege- mist on riigiülikooliga, mis tähen-

dab, et õppimine on siin kõigile tasuta (São Paulos on lisaks veel tohutu hulk eraülikoole). São Paulo ülikool võib olla tõepoolest üks väga hea ülikool, kuid siin õppimine on 90%-le riigi elanikkonnast juba sünni poolest välistatud. Vastuvõtt toimub ülikeeruliste katsete ja eksamite süsteemi abil, mis on ühele noorele inimesele tõeliseks kadalipuks.

TASUTA ELIITHARIDUS

Mulle räägiti, et ilma väga hea erakoolita, lisatundide ja eraõpetajateta (mis kõik maksavad seal tohutult) pole võimalik ei São Paulo ülikooli ega teiste ülikoolide sisseastumiseksameid ära teha. Tasuta õppega riiklikus koolis õppinud noor neid katseid ära ei tee, sest riiklikud koolid ning põhi- ja keskkoolid üldiselt on väga madalal tasemel. Kehv haridussüsteem on nii pannud aluse ebavõrdsusele, mis on 21. sajandi Brasiilia üks peamisi probleeme.

Ladina-Ameerika ajalooline kogemus on täielikult vastandlik meie postkommunistlikule regionile, mistõttu on tavaline, et humanitaar- ja sotsiaalteadlaste hulgas on populaarsed marksistlikud ideed. Mulle oli natukene naljakas näha ülikooli teadetahtvilil näiteks Lenini sünniaastapäevale pühendatud konverentsi plakati. Teisest küljest on selline vasakpoolne mõtlemine aga sotsiaalses plaanis loomulik, sest Brasiilia on üks ebavõrdsema tulujaotusega maid maailmas.

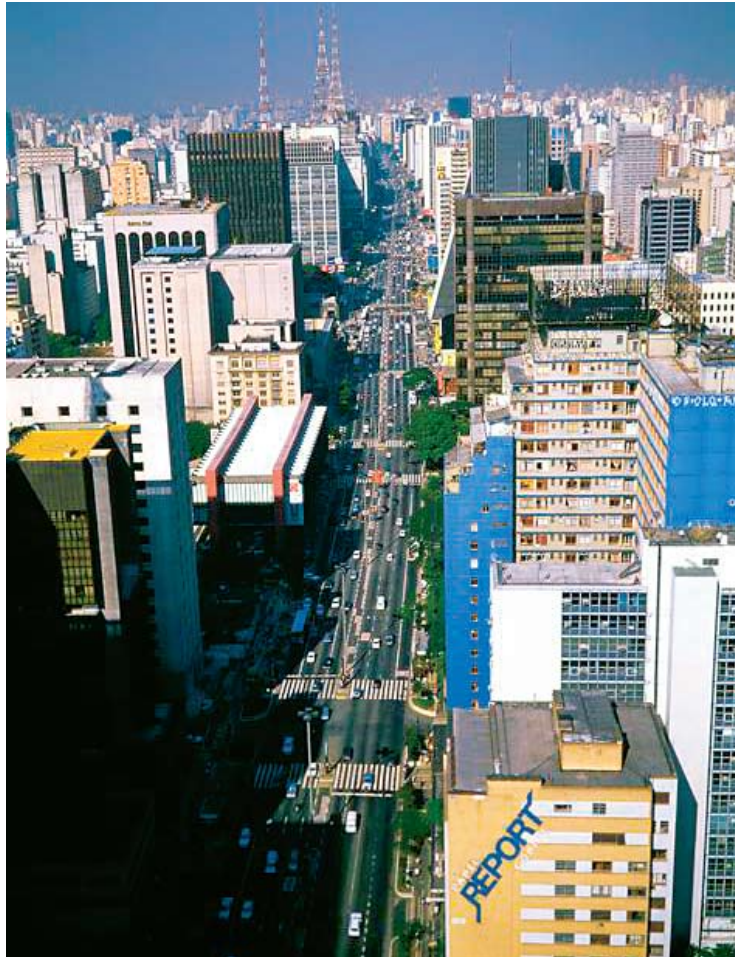
São Paulo ülikooli enda akadeemiline tase tundus kõrge. Minu teaduskonnas käis iga loengu juurde kohustuslik lugemis-

materjal, mis tuli koopiapunktis endale paljundada. Pearõhk on muidugi loengutel, aga enamikus ainetes tuleb teha ka iseseisvat tööd. São Paulo ülikoolis on ka tohutu hulk vahetusüliõpilasi paljudest maadest, suurem osa muidugi hispaaniakeelsetest Ladina-Ameerika riikidest.

Kindlasti tuleb kiruda bürookraatiat, sest ka lihtsaimateks administratiivseteks toiminguteks kulub mõttetult aega. Brasiilias aga harjub sellega kiiresti. Üldine õhkkond on see-eest mõnusalt pingevaba ja rõõmus. Pidevalt uute inimestega kohtudes veendus, et ma polnud kunagi kohanud nii avatuid ja elurõõmsaid inimesi kui brasiillased. Just selle kultuuride segunemise tõttu on brasiillastel võõraid vastu võtta väga kerge.

PARADIIS JA PÕRGU

Ning São Paulos väidetakse, et just siit võib leida maailma parimat pitsat ja sushit. Linna kultuurielu on uskumatu, võimalusi ja kohti, kuhu öösel välja minna, on lihtsalt lõpmatult. Ka kliima on aasta ringi väga meeldiv, São Paulos isegi natuke jahedam kui rannikualadel. Brasiilia kultuuriline ja looduslik mitmekesisus, millest mul seekord õnnestus tundma õppida ainult väikest osa, on lihtsalt uskumatu: Amazonase vihmametsades elab veel avastamata indiaani hõimusi, Bahia piirkonnas valitsevad siiani Aafrika religioon ja kultuuritraditsioonid ning lõunaosas Saksa kolonistide rajatud Blumenaus toimub igal aastal oma Brasiilia Oktoberfest.

Õhuvaade São Paulo kesklinnale, fotol Paulista avenue. Fotod: 2x erakogu

Mina elasin São Paulos turvalises kesklassi elamurajoonis, kus domineerisid 20–30-korruselised kõrghooned. Samas õnnestus mul näha ka Brasiilia ühiskonna teist poolt, kui mul avanes võimalus ühe projekti raames käia ka *favela*'des (Brasiilia slummid), kus elavad vaesed brasiillased.

Brasiilia elu on otsekui emotsioon, mis sisaldab endas üheskoos paradiisi ja põrgut. Brasiilias ringi reisisid tõesin, et ma pole kunagi näinud nii meeltilendavat loodust ja mererandu ega nii avatud ja heatahtlikke inimesi. Iga

päev aga nägin sealsamas kuidas tuhanded vaesed tumedanahalised brasiillased magavad tänavatel ning mõnes vaesemas linnaosas võidakse sind röövida tulirelvaga ühe reaali ehk 7 krooni pärast. Samal ajal kui «mõned teised» kardavad üldse helikopterite ja pilvelõhkujate otsast maa peale tulla.

Muudatused on aga võimalikud. São Paulos viibides tundsin iga päev, et viibin ülioluliste sündmuste keskel. Veendus, et Brasiilias veedetud kuus kuud andsid mulle hindamatu akadeemilise ja praktilise elukogemuse. ☺

IN MEMORIAM

Jüri Kärner

25.04.1940–25.09.2010

Meile, 35 aastat tagasi õpinguid alustanud bioloogiastuudentele, oli Jüri Kärner kõigepealt kursusejuhendaja. Igatahes piisav põhjus, et teda juba siis rohkem tundma õppida. Oli Jüri ju alles kolmekümnendates eluaastates noor dotsent, kes otsis oma teed teadus- ja õpetamismaailmas.

Professor Kalju Pöldvere juhendamisel oli tal kaitstud kandidaaditöö (1968) ning äsja läbitud teadlaseaasta Soomes. Igatahes pidi ta korraga hästi hakkama saama nii meie kursuse kui ka omaenda teadus- ja pedagoogitöö kujundamisega. Sellest «Kärneri kursusest» on praeguseks tulnud viis professorit ja palju teisi tippe teaduse ja hariduse jaoks. Jüri aga kaitses veidi hiljem Leningradi Eksperimentaalmeditsiini Instituudis doktoritöö (1983) ning sai professoriks (1984). Ta oli geneetika ja tsütoloogia kateedri juhataja (1981), seejärel Tartu ülikooli prorektor (1986–1988) ning aastail 1988–1993 rektor.

Meie suhted Jüriga kujunesid pikaajaliselt, rahulikult ja aastakümnete jooksul. Algul õpilaseks, siis kolleegina nii teaduses kui ka ülikooli valitsuses, hiljem ka ühise sõpruskonna liikmena.

Kõigi nende aastate peale tagasi vaadates tundub mulle Jüri juures kõige olulisemana võime aru saada uuest ja sellega kaasa minna, ome-

tigi mitte ära unustades, et ka enne meid on mõeldud tarku mõtteid ja saavutatud olulist.

Kui Jüri Kärner sai Tartu ülikooli rektoriks, oli just selliseid omadusi hädasti vaja. Ta viis oma viieaastase rektoriaja jooksul Tartu ülikooli ENSVst Eesti Vabariiki. Pelgamata julgeid uusi mõtteid, ent teadvustades ka kõike väärtuslikku, mis ülikoolis juba olemas oli ja tormituultes kaduma ei tohtinud minna. Nüüd teame, et see tuli tal hästi välja.

Aga veelgi enam iseloomustab see omadus Jürit kui teadlast ja õppejõudu. Tema tulek teadusesse langes aega, kui üle ookeani T. H. Morganist alguse saanud ja hiljem tänu J. Watsonile, F. Crickile ja paljudele teistele hoo sisse saanud loodusteadus keskendus ühe enam DNAlle ja sellele sõnule, mis seal kirja pandud.

Teiste sõnadega, iidne «preformismi» ja «epigeneesi» ideede vaidlus loodusteaduses alustas järjekordset ringi, seekord geneetikat kilbile tõstes ja individuaalse arengu tähtsust tagaplaanile jättes. Tõsi, nii hulluks see vist ei läinud nagu Watson oma hiljutises raamatus kirjeldab, kuidas 1960. aastail sai USA tippülikoolide uute professorite ülesandeks kiiresti «vanamoodsetest» arengubioloogidest lahti saada. Nimelt olid nad takistu-

Foto: Andres Tennus

seks DNA-kesksele uurimistöele.

Jüri oli muidugi loodusteadlasena kindlasti pigem arengubioloog, ent see ei takistanud tal omaks võtmast kõiki uuemaid loodusteaduslikke ideid, mis 1970 siia jõudsid. Ühe iseärasusega. Jüri tuletas alati tasakaalulal, kuid kindlal moel meelde, et loodusteadus on tervik ja rajatud sajandeid kestnud uurimistöele. Vähe oli neid, kes seda arengulugu temast paremini valdasid.

Tegelikult jõudis Jüri ära oodata ka pendli pöördumise. Kas uus individuaalse arengu ja organismi (terviku)keskse bioloogia tõus kestab viiskümmend või sada aastat, ei suuda vist küll keegi ennustada.

Jüri meeldetuletus, et ka enne meid oli suurepäraseid teadlasi ja vapustavaid avastusi, on ju lõpmata optimistlik – järelikult tuleb neid ka pärast meid.

Jää hüvasti, Õpetaja.

õpilaste, kolleegide ja sõprade nimel

Toivo Maimets

Jüri Afanasjev

08.03.1946–11.07.2010

See oli ühel juunikuu päeval, kui Tartus Toomemäel matemaatikute maja kõrval murdus otse juurelt suur puu. Ilmselt oli see aeg, kus Jüri Afanasjev mõistis, et võitluses raske haigusega ei ole tal enam vajalikke vahendeid. Meenub just siis Jüri lausutu: «Selle haiguse korral loetakse elulemise näitaja mediaaniks 7 kuud» – matemaatilise statistika karm näitaja, mis ütleb, et pooled inimestest, kelle see haigus avastatakse, elavad vähem kui 7 kuud.

Matemaatika ja selle sageli karm ning emotsioonideta tõelisus on olnud Jüri Afanasjevi leivaandjaks ja iseloomu ning hoiakute kujundajaks. Ta on tööalasel olnud Tartu ülikooliga seotud juba 40 aastat. Enne ülikooli töötas ta matemaatikaõpetajana Härglas ja Kohilas. Sealt on ilmselt pärit ka tema huvi matemaatika didaktika probleemide vastu. Viimaste süvauurimine saigi Jüri Afanasjevi teadustegevuse pealiiniks nii ülikooliaastatel (1966–1970) kui ka aspirantuuri ajal (1970–1973) ja eri ametikohtadel TÜ matemaatikateaduskonnas.

Jüri Afanasjev alustas oma teadustegevust matemaatikakursuse omandamise ja selle ühe mõjuri, ülesannete raskuse uurimisega 1970. aastal. Selle töö olulisem tulemus on kandidaadidissertatsiooni valmimine 1974. aastal.

1998. aastal lõi ta matemaatika didaktika õppetooli juurde töörühma, mis ühines 18 maad hõlmava nn Exeter-Kasseli projektiga. Selle raames uuriti üldhariduskooli õpilaste matemaatilist arengut kolme õppeaasta lõikes.

1980. aastatel suundus Jüri Afanasjevi teadustegevus taskuarvutite kasutamise võimaluste uurimisele koolimatemaatikas. Valmisid VII klassi matemaatikaõpiku peatükk «Ligikaudne arvutamine ja taskuarvuti», õpiku juurde kuuluvad töövihikud ning graafilise taskuarvuti kasutamise juhend. Taskuarvutitele järgnesid personaalarvutid ja vastavad uuringud. Valmisid mahukad metoodilised juhendid õpetajatele ning üks selleteemaline Jüri Afanasjevi juhendatud teadusmagistritöö.

Edasi lisandus Afanasjevi teaduslikku tegevusse majandusmatemaatika elementide koolikäsitluse probleemistik. Valmis vastav erikursus õpetajakoolituse üliõpilastele. Eesti kooli ja majandushariduse jaoks on eriti olulised tema koostatud kaks majandusmatemaatika õppevahendit koolidele.

Alates 1994. aastast tegeles Jüri Afanasjev aktiivselt koolimatemaatika õppekavadega ja oli tulihingeline põhikooli matemaatikakursuse lihtsustamise eest võitleja. Tema eestvedamisel valmis matemaatika

Foto: erakogu

kitsa kursuse ainekava ja selle õpetamiseks vajalikke matemaatikaõpikute käsikirjad 10.–12. klassile.

Kolleegid mäletavad Jüri Afanasjevit kui alati abivalmis ja rõõmsat kolleegi. Ükskõik, millal ja mida me Jürilt palusime, saime alati vastuse: «Jah, milles küsimus, teeme ära». Ja alati sai lubadus täidetud, seda pigem enne kui pärast tähtaega.

Jüri Afanasjev ei olnud idealist, vaid kindlalt jalgedega maas olev koolimees. Ta teadis, mis koolis toimub ja tal olid selgelt väljakujuenenud arusaamad sellest, mida ja kuidas koolis tuleks õpetada. Ja mis kõige tähtsam – Jüri oskas oma töös alati väga hästi eristada olulist ebaolulisest.

Matemaatikute maja ees Toomel on veel palju puid. Olgugi, et suur osa neist on juba vanad, leidub seal ka suhteliselt noorukesi. Ka see on Jüri Afanasjevi teene, et meile on noori juurde kasvamas.

**TÜ matemaatika-informaatikateaduskond
matemaatika instituut
koolimatemaatika keskus**

EDUARD TAMM – 75

Foto: Ilmar Lipping

26. septembril tähistas 75. sünnipäeva kauaaegne füüsika-õppejõud ja vanemteadur Eduard Tamm. 55 aastat tagasi tuli ta Väike-Maarjast koos klassivend Velloga Tartu ülikooli füüsikat õppima ning mõlemast said hiljem tunnustatud teadlased ja õppejõud.

Enda ülalpidamiseks oli tarvis õpingute kõrvalt tööd teha ning 1. septembril 1958. aastal kirjutati Eduard Tammele välja Tartu

ülikooli tööraamat, esimeseks ametikohaks üldfüüsika kateedri laborant.

Ametikohad on muutunud, Tartu ülikoolile ja füüsikale on Eduard jäänud truuks tänaseni. Ta oli TÜ füüsikaosakonna üks kõrgemini hinnatud õppejõude, paljude õppevahendite autor ja füüsika praktikumide arendaja.

Kümne aastat eest oli õppejõu vanuse ülempiir 65 aastat. Õppetöö on aga Eduard Tamme kutsumus ning loodus- ja tehnoloogiateaduskonna bakalaureuseastme üliõpilastel oli võimalik ka tänava kuulata emeriitdotsent Eduard Tamme meisterlikke loenguid mehaanikast. Magistritidele loeb ta aerosoolifüüsika erikursust.

Teadlasena pälvis Eduard Tamm juba 1967. aastal ENSV teaduspreemia dotsent Jaan Reineti uurimiserühma liikmena. Ta on uurinud atmosfääriaerosooli mõõtmispektri dünaamikat ja õhusaaste levimist, aerosoolide

elektrilist spektromeetriat ja testaerosoolide genereerimise meetodeid, avaldanud üle 100 publikatsiooni, juhendanud 12 lepingulist teadustööd, nelja Eesti teadusfondi granti, ühte Saksa teadusfondi granti ja kahte Eesti innovatsioonifondi teadusprojekti.

Viimastel aastatel on tema juhendamisel kaitstud kaks doktori- ja kolm magistratööd, praegu juhendab ta kahte doktoranti. Tartu ülikooli aeroelektrilabor on läbi aegade püsinud ja edu saavutanud paljuski tänu Eduard Tamme töökuusele ja organiseerimisoskusele. Teaduse ja õppetöö kõrval on Eduard Tamme harrastuseks koorilaul, Eesti Meestelaulu Seltsi Tartu meeskoori kontaktaadress on eduard.tamm@ut.ee.

Eduard Tamm on alati olnud ja on ka kolleegidele kohusetundlikkuse ja töökuuse eeskuj.

**Tänavad ja õnne ning tervist
soovivad kolleegid
TÜ füüsika instituudist.**

PEETER TULVISTE – 65

Foto: Andres Tennus

Paljud inimesed, mina nende seas, on kõige vaimukamad anekdoodid oma elus kuulnud Peeter Tulvistelt. Kust ta need üles korjab või ise välja mõtleb, isegi nüüd, selle kirjandusliigi jaoks väheviljakas keskkonnas, jääb ilmselt saladuseks. Aastaid tagasi oli hea nali elulise väärtusega, et mitte nõukogulikust tobedusest hulluks minna.

Kui Peeter Tulviste 1969. aastal Moskva riikliku ülikooli lõpetas, püsis Eesti psühholoogia suuresti Konstantin Ramuli autoriteedil, kes oli sel ajal 90. aastaseks

saanud. Ilma selle autoriteedita poleks ilmselt saanud aasta varem avada psühholoogia statsionaarset õpet Tartu ülikoolis.

See, millega äsja Moskva ülikooli lõpetanud Tulviste tegeles, ei olnud ajalugu, kuigi just selle õpetamisega ta alustaski oma õppejõu karjääri Tartus, vaid psühholoogia tänapäev. Tulviste tõi Eestisse maailmapsühholoogia osalt tänu sellele, et tema õpetajaks ja juhendajaks Moskvas oli Aleksander Luria, 20. sajandi üks kõige mõjukamaid psühholooge, kes ise seda psühholoogiat ku-

jundas ja vormis. Peeter Tulviste abiga ilmusid Luria 1930. aastate alguse Kesk-Aasia ekspeditsiooni tulemused 1974. aastal vene keeles ja kaks aastat hiljem Harvardi ülikooli kirjastuse väljaandel.

Pole kahtlust, et Eesti kultuurilukku kuulub Hellenurmes elanud Alexander von Middendorf, tema jälgedes Taimõri poolsaarel liikunud Lennart Meri «Linnutee tuuled» ja hiljutine Riho Västriku «Middendorfi jälgedes». Sellesse nimekirja tuleks lisada ka Peeter Tulviste ekspeditsioonid Taimõri elavate nganasaanide juurde eesmärgiga uurida nende psühholoogiat. Raportid Tulviste Taimõri ja Kesk-Aasia ekspeditsioonidest ilmusid algul eesti («Mõtlemise muutumisest ajaloos», 1984), siis vene (1988) ja lõpuks inglise keeles («The cultural-historical development of verbal thinking», 1991). Kultuuripsühholoogid peavad viimast teost oluliseks, seda on üle 50 korra viidatud, mis uurimiskogukonna suurust arvestades on märkimisväärne. Nende tööde kõige olulisem sõnum on see, et inimese mõtlemine muutub ja kõige olulisemal määral formaalse koolihariduse mõjul, mis õpetab kasutama teaduslikke mõisteid. Õppekavade koostajatel kulub veel ilmselt tükk aega, et lõpuni aru saada, mida see tähendab: teadmiste ja faktide meelde-

jätmisest pole kasu, kui puuduvad teoreetilise mõtlemine alged.

Pole üldse kindel, kas Tulviste oleks mõnes rahulikumas ühiskonnas ja teistes ajaloolistes oludes üldse raamatute maailmast välja tulnud ja poliitikuks hakanud. See ei tähenda, et poliitiku amet talle ei sobiks, kuid tal pole kindlasti piisavalt auhannust, et tõusta kohale, mis talle ilmselt kõige paremini sobiks – Eesti Vabariigi presidendiks. See oli osade Eesti poliitikute väiklus ja teise osa lühinägelikkus, miks Tulvistest ei saanud 2001. aastal president. Tartu ülikooli rektoriks valimine tuli ilmselt vastusena väljakutsele, mis mõnes vähem dünaamilises akadeemilises ja poliitilises keskkonnas oleks vaevalt nii imperatiivne olnud.

Paljud vanad professorid peavad Tulviste rektoriks olemise perioodi katastroofiks, kuna just siis viidi sisse 65 eluaasta piir, mis sundis enda meelest parimas loomeas professoreid emeriteeruma. Nüüd, kui Peeter Tulviste on ise selle piirini jõudmas, võib rahulikuma pilguga tagasi vaadates tõdeda, et ega ühtegi paremat viisi, kuidas noorematele teed anda, poleks olnud sel ajal võimalik välja mõelda.

Õnneks ei ole riigikogus istumine suutnud Peeter Tulvistet lahti kiskuda tema loomulikust

keskkonnast: akadeemia ja raamatud. Reedeti, kui teised riigikogulased puhkavad või kohtuvad valijatega, peab Peeter Tulviste psühholoogia instituudis üliõpilastele loenguid kultuuri- psühholoogiast, mis innustavad mõtlema sama moodi, nagu seda teevad «Hõbevalgem» või «Veelinnurahvas». Kuigi Tulviste ei tee enam katseid ega käi ekspeditsioonidel, kirjutab ta sellest, kuidas totalitaarne süsteem (erinevalt kooliharidusest) ei suutnud muuta inimeste mõtlemist.

Võimalik, et raamatute maailm oli üks väheseid kohti, kuhu õnnestus õovastava tegelikkuse eest põgeneda. Tulviste on ka ise aidanud raamatuid juurde luua. Lisaks enda kirjutatud raamatutele on ta tõlkinud väärtkirjandust, nagu näiteks Albert Schweitzeri «Aukartus elu ees» või Robert Musili «Kolm naist» ja «Omadusteta mees». Ja seda, et tegelikult «Ameerikat ei ole olemas» teame samuti tänu Peeter Tulviste suurepärasele tõlkele.

Targa rabi tähelepaneku kohaselt algab elu siis, kui lapsed lahkuvad kodust ja vana koer lõpuks ära sureb. Peeter Tulviste näib meile kõigile õpetavat hoopis seda, et elu algab igal hommikul uuesti ja pole tähtis, kui noor sa oled!

Jüri Allik

65 Rein Rõõm, meteoroloogia professor, atmosfääri füüsika labori juhataja – 17. oktoober

60 Avo Ennok, sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika instituudi projektijuht – 2. oktoober
Mart Väärtnõu, füüsikalise ja elektrokeemia vanemteadur – 5. oktoober

Kaja Kiidron, kunstõpetuse didaktika õpetaja – 9. oktoober

55 Heli Luik, TÜ raamatukogu erialainfotalituse referent – 23. oktoober

Liina Soobik, inglise keele lektor – 30. oktoober

50 Svetlana Matjus, endokrinoloogia assistent – 1. oktoober
Niina Raud, TÜ Narva kolledži inglise keele lektor, võõrkeelte lektoraadi juhataja – 16. oktoober

45 Indrek Rätsep, anestesiooloogia ja intensiivravi kliiniku külalislektor – 3. oktoober

Markus Vetemaa, ihtioloogia ja kalanduse vanemteadur, kalbiooloogia ja kalanduse osakonna juhataja – 5. oktoober

Riho Meier, arengubioloogia teadur – 14. oktoober

Terje Vellemaa, infotehnoloogiaosakonna kasutajatoe talituse peaspetsialist – 31. oktoober

35 Jaan Masso, ökonomeetria vanemteadur – 2. oktoober

30 Siim Suutre, anatoomia instituudi teadur, histoloogia assistent – 14. oktoober

Risiko Pullerits, hispaania keele ja kirjanduse assistent – 28. oktoober

25 Ann Laheäär, rakenduselektrookeemia õppetooli keemik – 8. oktoober

Kristi Kääri, õppeosakonna õppearenduse jurist – 14. oktoober

Kersti Kuusemäe, TÜ raamatukogu sekretär – 24. oktoober

STIPENDIUMID

Estraveli stipendiumid – kokku 30 000 krooni. Stipendiumite suurus sõltub taotlustest. Taotleda saavad kõikide teaduskondade vahetusüliõpilased ja noorteadlased oma õppe- ja teadusreiside toetuseks.

Kaleva Traveli stipendiumid – kokku 100 000 krooni. Stipendiumite suurus sõltub taotlustest. Taotleda saavad kõikide teaduskondade magistri- ja doktoritaseme üliõpilased oma õppereiside toetuseks.

Seitsmenda Samba stipendiumid – 2 stipendiumi 'a 20 000 krooni. Taotleda saavad kõikide erialade bakalaureuseõppe kahe viimase aasta üliõpilased, magistrandid või doktorandid, kes omavad silmapaistvaid tulemusi õppe- ja teadustöös ning ühiskondlikus tegevuses.

Tartu Raefondi stipendiumid ja preemiad – 9 stipendiumi 'a 10 000 krooni ja 72 000 krooni preemiaks. Stipendiumi saavad taotleda Tartust pärit edukad üliõpilased oma õppe- ja teadustöö toetuseks. Preemiad on mõeldud Tartu ülikooli õppejõudude, üliõpilaste ja töötajate premeerimiseks Tartu linna huve ning ajalugu, haldust ja infrastruktuuri käsitleva silmapaistva teadus-, õppe- ja arendustöö eest, samuti samalaadse teadus- ja õppetegevuse arendamise eest.

Silvere-Panti stipendiumid – 3 stipendiumi 'a 10 000 krooni. Taotleda saavad kõikide erialade kõikide tasemete edukad üliõpilased, kes vajavad majanduslikku abi. Võrdsete kandidaatide puhul eelistatakse naisüliõpilasi.

Udo Mällo stipendium – 48 000 krooni. Taotleda saavad kõikide erialade avatud silmaringi ja laia lugemusega magistrandid, kes on hästi kursis nii Eestis toimuvate ühiskondlike diskussioonide kui ka analoogsetel teemadel toimuva mõttevahetusega maailmas laiemalt. Lisaks tunneb hea kandidaat hästi tänapäevaseid infotehnoloogiavahendite ja ilmavõrgu kasutusvõimalusi avaliku veebikeskkonna arendamiseks.

Andreas ja Elmerice Traksi stipendiumid – stipendiumifond on kuni 240 000 krooni, stipendiumide arvu ja suuruse otsustab komisjon Taotleda saavad arstiteaduskonna magistrandid, doktorandid ja teadustööd tegevad arst-residendid, samuti majandus-, õigus ning sotsiaal- ja haridusteaduskonna magistrandid ja doktorandid, kelle uurimistöö teema on seotud poliitilise ja riikliku valdkonnaga.

Liisa Kolumbuse stipendiumid – 2 stipendiumi 'a 20 000 krooni. Taotleda saavad arstiteaduskonna edukad doktoriõppe üliõpilased.

Hilda ja Harry Mägi stipendiumid – 2 stipen-

Õnnitleme

80 Jevdokia Novoselja, immunoloogia õppetooli abitöölaine – 6. oktoober

Leo Pokk, arstiteaduskonna

emeritprofessor – 11. oktoober
Herbert Lindmäe, õigusteaduskonna emeritprofessor

– 20. oktoober

Olev Saks, Tartu ülikooli keemia instituudi katsekoja peametro-

loog – 23. oktoober

75 Kalle Velsker, matemaatika-informaatikateaduskonna emeritdotsent – 26. oktoober

diumi 'a 20 000 krooni. Taotleda saavad arstiteaduskonna doktorandid ja noorteadlased.

Laste kliiniliste uuringute fondi stipendium – 15 000 krooni. Taotleda saavad laste kliiniliste uuringutega tegelevad arstiteaduskonna õppejõud, doktorandid ja arst-residendid, oma jooksval aastal avaldatud, ette kantud või avaldamiseks/ettekandmiseks esitatud teadustöödega.

Heino Kruse stipendium – 10 000 krooni. Taotleda saavad arstiteaduskonna kõikide tasemete edukad üliõpilased.

Eugen Püssi stipendium – 10 000 krooni. Taotleda saavad arstiteaduskonna kõikide tasemete edukad üliõpilased.

Leander Georg Vehiku stipendium – 10 000 krooni. Taotleda saavad arstiteaduskonna kõikide tasemete edukad üliõpilased.

Gustav Teichmülleri stipendium – 10 000 krooni. Taotleda saavad filosoofia eriala bakalaureuseõppe (alates 2. aastast), magistri- ja doktorioõppe edukad üliõpilased.

Voldemar Siimoni stipendiumid – 2 stipendiumi 'a 10 000 krooni. Taotleda saavad filosoofiateaduskonna kõikide tasemete üliõpilased, kelle kitsam eriala on etnoloogia või eesti keel ja läänemeresoome keeled. Muudel võrdsetel tingimustel on eelistatud üliõpilased, kes on sündinud ja kasvanud Saaremaal.

Valter Niiluse stipendium ja preemia – 1 stipendium 10 000 krooni ja 1 preemia 10 000 krooni. Stipendiumi saavad taotleda läänemere-soome keelte ja eesti murrete valdkonnaga tegelevad kõigi tasemete edukad üliõpilased. Preemiat saavad taotleda sama valdkonna teadlased või teadlaste rühmad.

Reet Montoneni stipendium – 10 000 krooni. Taotleda saavad sotsiaal- ja haridusteaduskonna psühholoogia eriala edukad magistrandid ja doktorandid, kes on spetsialiseerunud või on spetsialiseerumas kliinilisele lapsepsühholoogiale.

OÜ Fontese stipendium – 30 000 krooni. Taotleda saavad sotsiaal- ja haridusteaduskonna ning majandusteaduskonna 1. aasta doktorandid, kelle teadustöö on fookuseeritud inimkapitali juhtimise valdkonnale.

Karl ja Erika Inno stipendium – 10 000 krooni. Taotleda saavad edukad majandusteaduskonna

bakalaureuse- ja magistritaseme üliõpilased, kelle kitsam eriala on seotud rahanduse, panganduse või arvestusega. Eelistatud on üliõpilased, kelle uurimistöö teema on seotud ühistegevuse ja selle arendamisega.

Voldemar Jaanbergi stipendium – kokku 30 000 krooni. Stipendiumide arvu ja suuruse otsustab stipendiumi komisjon. Taotleda saavad majandusteaduskonna magistri- ja doktoritaseme edukad üliõpilased ning noorteadlased ja õppejõud (kuni 41-aastased).

Fred Kudu stipendium – 15 000 krooni. Taotleda saavad kehakultuuriteaduskonna kõikide tasemete edukad üliõpilased.

Atko Viru stipendium – 30 000 krooni. Taotleda saavad kõigi avalik-õiguslike kõrgkoolide doktorandid, noorteadlased ja õppejõud (kuni 40-aastased), kes omavad silmapaistvaid tulemusi liikumis- ja sporditeaduste alases teadustöös.

Simon Levini stipendium – 50 000 krooni. Taotleda saavad õigusteaduskonna magistritaseme üliõpilased, kes omavad silmapaistvaid tulemusi õpetöös ja karistusõiguse, kriminaalmenetluse, kriminoloogia või õiguspsühholoogia alases teadustöös.

Urmas Sõõrumaa stipendium – 2 stipendiumit 'a 25 000 krooni. Taotleda saavad õigusteaduskonna kõikide tasemete edukad üliõpilased (alates 3. semestrist), kes omavad silmapaistvaid tulemusi õppe- ja teadustöös, on tulemuslikult kaasa löönud õigusteadusalases arendustegevuses ja on ühiskondlikult aktiivsed.

Arno Mägi stipendium – 30 000 krooni. Taotleda saavad õigusteaduskonna kõigi tasemete üliõpilased, kes omavad silmapaistvaid tulemusi õppe- ja teadustöös.

Tschishevsky perekonna stipendium – 10 000 krooni. Taotleda saavad Tartu ülikooli Pärnu kolledži edukad üliõpilased alates 3. semestrist.

Taotlused stipendiumitele kandideerimiseks tuleb sisestada hiljemalt **1. novembriks** Tartu ülikooli sihtasutuse koduleheküljel <http://www.ut.ee/sihtasutus>, alajaotises «Taotle stipendiumi». Lisadokumendid soovitatavalt e-posti teel ruth.kotsar@ut.ee.

Raefondi preemia esildised saata hiljemalt 1. novembriks TÜ sihtasutusele sisepostiga või aadressil

Ülikooli 18. Ühele taotlejale ei maksta välja mitut stipendiumi.

Tartu ülikooli sihtasutuse stipendiumid ja preemiad antakse üle emakeelse ülikooli aastapäeva

ERNST JAAKSONI MÄLESTUSFONDI STIPENDIUMI KONKURSS

Mälestusfondi eesmärk on toetada välismaal kraadiõppes õpinguid või teadusuuringuid jätkavaid doktorante, teadureid ja õppejõude. Stipendium määratakse üks kord aastas. Stipendiumi saaja peab olema Tartu ülikooli doktorant või doktorikraadi kaitsnud kuni 41-aastane TÜ teadur või õppejõud ja tema uurimistöö peab kuuluma teaduskondade poolt sihtasutusele esitatud prioriteetsesse teadusvaldkonda.

Stipendiumi suurus on 200 000 krooni.

Taotluste esitamise tähtaeg on 1. veebruar 2011.

Stipendiumi saajad kuulutatakse välja 24. veebruaril 2011.

Tänavused teaduskondade teadusprioriteedid:

Filosoofiateaduskond – kultuuriuuringud

Usuteaduskond – religioon ja ühiskond

Õigusteaduskond – rahvusvaheline eraõigus

Arstiteaduskond – oftalmoloogia

Sotsiaal- ja haridusteaduskond – rahvusvahelised suhted

Matemaatika-informaatikateaduskond – matemaati-

urituste raames.

Täpsem informatsioon ja nõuded stipendiumite taotlemiseks: www.ut.ee/sihtasutus; tel. 737 5852 või 521 6820 (Ruth Kotsar).

ka ja matemaatiline statistika
Kehakultuuriteaduskond – liikumis- ja sporditeadused

Majandusteaduskond – välisinvesteeringute ja innovatsioonide seos ettevõtete tegevusedukusega
Loodus- ja tehnoloogiategaduskond – loodusteadused ja tehnoloogia

Stipendiumi taotlejal tuleb esitada sihtasutuse juhatusele hiljemalt 1. veebruariks 2011.a järgmised dokumendid: stipendiumitaotlus (sihtasutuse vorm); ülevaade erialasest tegevusest; ülevaade kavandatavast uurimistööst ning põhjendus, kuidas see vastab stipendiumi eesmärgile; kahe õppejõu (sh. vastava teaduskonna dekaani) soovitus; ülevaade ühiskondlikust tegevusest; vastuvõtva ülikooli või teadusasutuse kinnitus õppima asumise või teadustööga tegelemise kohta; täielik kulutuste eelarve välisriigi ülikooli või teadusasutuse juures (k.a. reisikulud); kaasfinantseerimise allikad ja toetussummade suurused.

Lisainfo TÜ SA telefonil 7 375 852 või 52 16 820 või e-kirja teel aadressil tsyht@ut.ee või ruth.kotsar@ut.ee. Elektroonne taotlus sihtasutuse koduleheküljel aadressil www.ut.ee/sihtasutus.

KAITSMISED

1. oktoobril kell 14.15 kaitseb **Mari Burmeister** ülikooli nõukogu saalis doktoritööd «Characteristics of the hot components of symbiotic stars» («Sümbiootiliste tähtede kuumade komponentide omadused»). Juhendaja dr Laurits Leedjärv, Tartu Observatoorium, oponentid dr Romano L. M. Corradi, Instituto de Astrofísica de Canarias (Hispaania); dr Nikolai A. Tomov, Institute of Astronomy, Bulgarian Academy of Science, National Astronomical Observatory Rozhen, Smolyan (Bulgaria).

6. oktoobril kell 15 kaitseb pedagoogika dokto-

rant **Anu Palu** haridusvaldkonna doktorikraadide andmise ühisnõukogus doktoriväitekirja «Algklassiõpilaste matemaatikaalased teadmised, nende areng ja mõjutavad tegurid». Juhendajad prof Eve Kikas, dots Jüri Afanasjev, oponentid dots Madis Lepik (TLÜ) ja prof Barbro Grevholm (Adgeri ülikool, Norra).

15. oktoobril kell 9 kaitseb sotsiaal- ja haridusteaduskonna nõukogus doktoriväitekirja «Serotonin-related biomarkers and symptoms of eating disorders» («Serotoniinisüsteemi talitluse biomarkerid ja söömishäirete sümptomid») psühholoogia doktorant **Kirsti Akkermann**. Juhendajad dots

Anu Aluoja ja prof Jaanus Harro, oponent dr Walter Vandereycken (Katholik Universitet Leuven).

15. oktoobril kell 13 kaitseb sotsiaal- ja haridusteaduskonna nõukogus doktoriväitekirja «Eating disorders, personality and cultural differences» («Söömishäired, isiksus ja kultuurilised erinevused») psühholoogia doktorant **Iris Podar**. Juhendaja prof Jüri Allik, oponent Walter Vandereycken (Katholik Universitet Leuven).

15. oktoobril kell 14 kaitseb pedagoogika doktorant **Mairi Männamaa** haridusvaldkonna doktorikraadi andmise ühisenõukogus doktoriväitekirja «Word guessing test as a measure of verbal ability. Use of the test in different contexts and groups» («Mõistete äraarvamise test verbaalsete võimete hindamiseks. Testi kasutamine erinevates kontekstides ja gruppides»). Juhendaja prof Eve Kikas, oponentid prof Marika Veisson (TLÜ) ja prof Pekka Niemi (Turu ülikool).

19. oktoobril kell 10 kaitseb sotsiaal- ja haridusteaduskonna nõukogus doktoriväitekirja «Structural changes or individual preferences? A study of unmarried cohabitation in Estonia» («Struktuurilised muutused või individuaalsed eelistused? Vaba kooselu Eestis») sotsioloogia doktorant **Kairi Kasearu**. Juhendaja dots Dagmar Kutsar, oponent prof. emer. Jan Trost (Uppsala ülikool).

22. oktoobril kell 13.15 kaitseb majandusteaduskonna nõukogus (Narva mnt 4) doktoriväitekirja «Interest rate influence on the behavior of economic subjects» («Uurimusi intressimäärade mõjust majandussubjektide käitumisele») majandusteaduskonna doktorant **Danel Tuusis**. Juhendajad prof. emer. Mart Sõrg ja dotsent Priit Sander, oponentid prof Enn Listra (TTÜ) ja prof Armin Rohde (Greifswaldi ülikool).

TUNNUSTAMISED

TÜ väikese medali ja tänukirjaga tunnustati 75. sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiateaduskonna emeriitdotsenti, füüsika instituudi keskkonnafüüsika labori vanemteadurit **Eduard Tamme**, 65. sünnipäeval füüsika instituudi aerosoolifüüsika vanemteadurit **Aadu Mirmet** ning 60. sünnipäeval arstiteaduskonna kirurgiikliiniku lastekirurgia vanemassistenti **Karin Varikut**, loodus- ja tehnoloogiateaduskonna ökoloogia ja maateaduste instituudi geograafia osakonna vanemteadurit **Jane Freyd** ja sotsiaal- ja haridusteaduskonna psühholoogia instituudi kliinilise psühholoogia lektorit **Maie Kreegipuu**.

TÜ aumärgi ja tänukirja pälvivad 60. sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiateaduskonna keemia instituudi analüütilise ja füüsikalise keemia teadur **Mare Piirsalu**, 55. sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiaeaduskonna molekulaar- ja rakubioloogia instituudi

biotehnoloogia õppetooli sekretär **Krista Liiv** ja 50. sünnipäeval filosoofiateaduskonna filosoofia ja semiootika instituudi semiootika osakonna vastutav sekretär **Ulvi Urm**.

TÜ aumärgi pälvib 50. sünnipäeval kunstimuuseumi koguhoidja **Küllli Valk**.

TÜ tänukirjaga tunnustati 80. sünnipäeval filosoofiateaduskonna emeriitprofessorit **Helmut Piirimäed**, 65. sünnipäeval raamatukogu käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonna raamatukoguhoidjat **Mare Randa**, 60. sünnipäeval matemaatika-informatikateaduskonna matemaatilise statistika lektorit **Ene Käärikut** ja sotsiaalteaduskonna sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika instituudi sotsioloogia teooria ja ajaloo dotsenti **Henn Käärikut**, 55. sünnipäeval sotsiaal- ja haridusteaduskonna arengupsühholoogia professorit **Tiia Tulvistet**; tänukirjaga tunnustati ka välissuhete osakonna rahvusvahelise turunduse peaspetsialist-eksperti **Svetlana Vogelit**.

kell 17–19 **H. Elleri nimelise Tartu muusikakooli noorteosakonna kontsert**; 8. oktoober kell 10–16 arstiteaduskonna aastapäeva ürituste raames **konverents «Nikolai Pirogov 200»**,

kell 18–20 Troubadours Art Ensemble'i (Prantsusmaa) **kontsert**; 9. oktoober kell 18–19 Dr. Mustafa Raza ansambli (India) **kontsert**; 13. oktoober kell 19–21 **valge klaveri sarja kontsert**, esineb Tanel Joamets; 14. oktoober kell 18–20 **hõimupäevade kontsert**; 16. oktoober kell 18–20 Tartu meeskoori Gaudeamus ja Turu ülikooli vilistlaste **meeskoori kontsert**; 21. oktoober kell 19–20.30 Balti anestesioloogia ja intensiivravi **kongressi avamine**; 22. oktoober kell 18–20.30 Tartu ülikooli akadeemilise naiskoori **kontsert**; 24. oktoober ülikooli asustamispäeva **kontsert**, esineb Corelli Consort teosega «Kohvikantaat»; 28.–29. oktoober **kultuuri tippkeskuse teooriakonverents**, 28. oktoober kell 20–21.30 Balti kitarrikuarteti **kontsert IX** rahvusvaheliste kitarrimuusika päevade «Fiesta de la guitarra 2010» raames; 29. oktoober kell 14.15–15.15 Hillar Palametsa **aulaloeng majandusteaduskonna esmakursuslastele**; 30. oktoober kell 12–14 **corp! Filiae Patriae aktus**.

Eesti mälumänguliit kutsub 4-liikmelisi võistkondi Tartu meistrivõistlustele. Mängud toimuvad alates 6. oktoobrist üle nädala kolmapäeviti kell 18.15 TÜ Tähe 4 õppehoone auditoriumis 160. Kokku on hooajal kavas 11 mängu, lõpparvestusse läheb iga võistkonna 8 paremat. Osavõtutasu ühele võistkonnale kogu hooaja eest on 1200 Eesti krooni või 80 eurot. Maksimine toimub võistkonna omal valikul ja tagab parematele võistkondadele auhinnad. Registreerimine ja lisainfo: Indrek Paavle, tel 534 1723 ja Rein Ets, tel 520 7622, rets@hot.ee.

TÜ ajaloo muuseumi kord kuus toimuvate populaarteaduslike teohtute sarjas «**Huvitavat teadusest ja elust**» kõneleb 12. oktoobril kell 17.15 akadeemik **Peeter Saari teemal «Valgusest ja paradoksidest tema kiiruse ümber»**. 17. novembril kell 17.15 räägib TTÜ Mäeinstituudi dotsent Heidi Soosalu teemal «Põhjala kasvuaes pesamuna - vulkaaniline Island». Teohtud toimuvad TÜ ajaloo muuseumi konverentsisaalis (Lossi 25).

Tähelepanu kõik õigusteaduse II ja III kursuse üliõpilased!

Alanud on konkurs **Raidla & Partnerid Fondi 2011.a. STIPENDIUMITELE**

Eesti Rahvuskultuuri Fond on alustanud taotluste vastuvõttu 2011. aasta stipendiumiteks. Siin on Sinu võimalus – Raidla & Partnerid Fond annab ka sel aastal Tartu Ülikooli õigusteaduse üliõpilastele välja kokku kuus **30 000 krooni** suurust stipendiumi.

Kolm 30 000 kroonist stipendiumi antakse välja bakalaureuseõppe II kursuse tudengitele ja **kolm 30 000 kroonist** stipendiumi bakalaureuseõppe III kursuse tudengitele.

Taotlusi ootame kõigilt II ja III kursusel täiskoormusega õppivatelt õigustudengitelt, kes on senise õppekava vähemalt 100%-liselt täitnud.

Stipendiumi taotlemiseks palume esitada järgmised dokumendid:

- Sihtasutuse Eesti Rahvuskultuuri Fond rahalise toetuse taotlemise ankeet (ankeedi leiata aadressilt www.erkf.ee)
- Isiklik avaldus stipendiumi saamiseks
- Dokument tõendamaks õppimist Tartu Ülikooli õigusteaduse erialal
- Eelmise aasta õppetöö tulemusi kajastavad dokumendid

TAOTLUSTE VASTUVÕTT LÕPEB REEDEL 15. OKTOBRIL 2010 KELL 16.00

Taotluse võib saata posti teel või isiklikult kohale viia sihtasutuse Eesti Rahvuskultuuri Fond kontorisse. Posti teel saadetud taotlused loetakse õigeaegselt laekunuteks, kui nad on Tallinnasse saabumisel saanud 15. oktoobri postitempli. Faksitud, elektronpostiga saadetud ja hilinevad või ilma ankeedita esitatud taotlused jäävad sisulise läbivaatamiseta. Igalt taotlejalt võetakse vastu ainult üks taotlus. Eelmisel aastal stipendiumi saanud üliõpilane ei saa esitada taotlust järgmiseks aastaks.

Stipendiumide jagamise tulemused avaldatakse advokaadibüroo Raidla Lejins & Norcoux kodulehel (www.rln.ee) ning Eesti Rahvuskultuuri Fondi kodulehel (www.erkf.ee), samuti ajakirjanduse vahendusel. Stipendiumi saajale saadetakse vastav kirjalik teade.

Taotlused esitage Sihtasutuse Eesti Rahvuskultuuri Fond aadressil: A. Weizenbergi 20A-13 (III korrus), 10150 Tallinn. Telefon 601 3428. Vastuvõtt tööpäeviti 10.00 - 16.00.

TEATED

TÜ aula: 1.–2. oktoober **rahvusvahelise Kanada uuringute konverents**; 5. oktoober

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Tartu Ülikool
Ülikooli 18, 50090 TARTU
Tel: 737 5100
E-post: info@ut.ee
www.ut.ee